

T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ANADOLUDA EV KÜLTÜRÜNÜN GELİŞİMİ VE GELENEKSEL TÜRK
EVİNE ÖRNEK "KEMALİYE (EĞİN) EVLERİ"

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimar: Kerem VURAL

İç Mimarlık Anabilim / Anasanat Dalı

Yüksek Lisans Programı

DANIŞMAN: Yrd. Doç. Dr. Emre KAVUT

Mayıs 2010

T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ANADOLUDA EV KÜLTÜRÜNÜN GELİŞİMİ VE GELENEKSEL TÜRK
EVİNE ÖRNEK "KEMALİYE (EĞİN) EVLERİ"

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Mimar Kerem VURAL

İç Mimarlık Anabilim / Anasanat Dalı
Yüksek Lisans Programı

DANIŞMAN: Yrd. Doç. Dr. Emre KAVUT

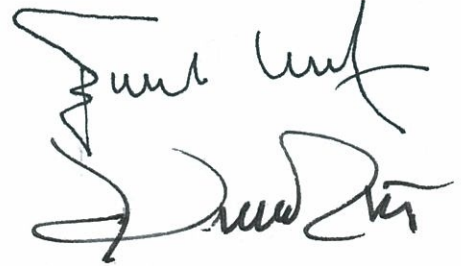
Mayıs 2010

Kerem VURAL tarafından hazırlanan ANADOLUDA EV KÜLTÜRÜNÜN GELİŞİMİ VE GELENEKSEL TÜRK EVİNE ÖRNEK "KEMALİYE (EĞİN) EVLERİ" adlı bu tezin yüksek lisans tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Yrd. Doç. Dr. Emre KAVUT
Tez Yöneticisi

Bu çalışma, Jürimiz tarafından İç Mimarlık Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Yrd. Doç. Dr. Emre KAVUT (Danışman)

Üye: Prof. Dr. Onur ALTAN

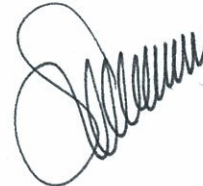
Üye: Yrd. Doç. Dr. Füsun SEÇER KARIPTAŞ (Haliç Ü.)

Üye: Yrd. Doç. Dr. Şenay BODUROĞLU

Üye: Yrd. Doç. Dr. Selhan YALÇIN USAL (Haliç Ü.)

Bu tez, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygundur.

TEŐEKKÜR

Bugüne kadarki eğitimimi sağlayıp, her türlü maddi ve manevi desteği, büyük... çok büyük özveri ile sağlayan, her durumda anlayış gösteren sevgili Büyükanne ve Anneme,

Yüksek lisans çalışmama yön vererek, gerekli bilgi akışını sağlayan değerli hocam Yrd. Doç.Dr. Emre KAVUT' a,

Yüksek lisans çalışmamda desteğini esirgemeyen değerli hocalarım Prof. Dr: Onur ALTAN ve Yrd. Doç.Dr Saadet AYTIS'a

Akademik personel olarak çalıştığım kurumda, her türlü konuda desteğini esirgemeyen değerli Prof. Dr. Vefa ÇETİN' e

Çalışmamı tamamlamam sırasında her türlü konuda destek ve yardımcı olan meslektaşım Salih Salbacak'a ve diğer mesai arkadaşşıma teşekkürlerimi sunarım

Kerem VURAL
İstanbul, 2010

İÇİNDEKİLER

ÖZET	V
SUMMARY	VI
TABLolar LİSTESİ VE KAYNAKLARI	VII
ŞEKİLLER LİSTESİ VE KAYNAKLARI	VIII
RESİM LİSTESİ VE KAYNAKLARI	XI

GİRİŞ:

1. Çalışmanın Amacı	XV
2. Çalışmanın Yöntemi	XVI

1.BÖLÜM:

ANADOLUDA KONUT MİMARİSİNİN GELİŞİMİ

1. 1. Anadolu'da Tarih Öncesi Dönemde Konut Mimarisinin Gelişimi	1
1.1.1. Paleolitik Çağ	1
1.1.2. Neolitik Çağ	2
1.1.3. Kalkolitik Çağ	5
1.1.4. Eski Tunç Çağı	7
1.2. Anadolu'da Kurulan Medeniyetlerde Konut Mimarisinin Gelişimi	8
1.2.1. Hitit Dönemi	8
1.2.2. Frig Dönemi	11
1.2.3. Urartu Dönemi	12
1.2.4. Lidya Dönemi	13
1.3. Anadolu'ya Hâkim olan Medeniyetlerin Konut Mimarisine Etkisi	14
1.3.1. Asur Ticaret Kolonileri Çağı	14
1.3.2. Pers Dönemi	15
1.3.3. Helenistik Dönem	16
1.3.4. Roma Dönemi	17
1. 4. Anadolu'da Bizans Döneminde Konut Mimarisi	19
1. 5. Anadolu'da Türk Evinin Gelişimi	22
1.5.1. Anadolu Dışındaki Gelişmeler	22
1.5.2. Anadolu Selçuklu Dönemi	24
1.5.3. Beylikler Dönemi	26

2.BÖLÜM GELENEKSEL TÜRK EVİ

2.1. Türk Evi Kavramı	28
2.2. Coğrafi Dağılımı	28
2.1.1. Marmara Bölgesi	28
2.1.2.Orta Anadolu Bölgesi	31
2.1.3. Batı Anadolu Bölgesi	32
2.1.4. Karadeniz Bölgesi	35
2.1.5. Güneydoğu Anadolu Bölgesi	39
2.1.6. Doğu Anadolu Bölgesi	42
2.3. Türk Evinin Oluşumundaki Etkenler	44
2.3.1. Fiziksel Etkenler	44
2.3.2. Kültürel Etkenler	44
2.4. Geleneksel Türk Evinin Plan Tipleri	45
2.4.1. Sofasız plan tipi.	46
2.4.2. Sofalı plan tipleri	47
2.4.2.1. Dış sofalı plan tipi.	47
2.4.2.2. İç sofalı plan tipi.	49
2.4.2.3. Orta sofalı plan tipi.	50
2.5. Tasarım Yöntemleri	52
2.6. Yapım Yöntemleri	53

3. BÖLÜM KEMALİYE (EĞİN) EVLERİ

3.1. Kemaliye'nin (EğİN'in) Genel Özellikleri	54
3.1.1. Kemaliye'nin (EğİN'in) Coğrafi Konumu	54
3.1.2. Kemaliye'nin (EğİN'in) Tarihi Geçmişi	58
3.1.3. Kemaliye'nin (EğİN'in) Kentsel Gelişimi ve Yerleşim Düzeni	60
3.1.4. Kemaliye'nin (EğİN'in) Tarihi Eserleri	63
3.1.5. Kemaliye'de (EğİN'de) Geleneksel Yaşam	69
3.1.5.1. Kemaliye(EğİN) Kültürü	69
3.1.5.2. Kemaliye'de (EğİN'de) Geleneksel El Sanatları	69
3.1.5.3. Kemaliye'de (EğİN'de) Ekonomik Yaşam	71
3.2. Kemaliye (EğİN) Evlerinin Mekân Örgütlenmesi ve İç Mekân Özellikleri	73
3.2.1. İç Sofa (Aralık)	74
3.2.2. Divanhane	76
3.2.3. Odalar	78
3.2.4. Odalarda İç Mekân Donanımı	82
3.2.4.1. Ocak	82
3.2.4.2. Sedir	83
3.2.4.3. Yüklük	85

3.2.5. Servis Mekânları	88
3.2.5.1. Mutfaklar	88
3.2.5.2. Kiler	89
3.2.5.3. Islak Hacimler	92
3.2.5.4. Dam	92
3.2.5.5. Ahır ve Samanlık	93
3.3. Kemaliye (Eğın) Evlerinin, Yapı Elemanları ve Yapım Özellikleri	94
3.3.1. Yapım Teknikleri	94
3.3.2. Yapı Elemanları	96
3.3.2.1. Duvarlar	96
3.3.2.2. Döşemeler	98
3.3.2.3. Merdivenler	98
3.3.2.4. Kapılar	99
3.3.2.5. Pencereleler	101
SONUÇ	101
KAYNAKLAR	106
ÖZGEÇMİŞ	111

ÖZET

Bu çalışmada, Anadolu'da paleolitik dönemden başlayarak günümüze kadar süregelen kronolojik dönemde bölgeye yerleşen ve hâkimiyet kuran birçok uygarlığın geliştirdiği ev kültürü tarihsel süreç içinde ele alınmaktadır.

Anadolu'nun Türkleşmesi ile oluşan geleneksel Türk evinin coğrafi dağılımındaki bölgesel farklılıklar açıklanarak, geleneksel Türk evinin plan tipleri incelenmekte, bu plan tiplerinin fiziki ve sosyal oluşum nedenleri ile plan tiplerindeki mekân örgütlenmeleri ve işlev şemaları irdelenmektedir.

Çalışmanın son bölümünde ülkemizin Doğu Anadolu bölgesinde yer alan Erzincan ilinin bir ilçesi olan Kemaliye'nin (Eğin'in) barındırdığı kültürel miras arazi yapısı, doğal güzellikleri ile sosyal ve kültürel yaşam belgelenmekte. Fırat'ın oluşturduğu bir vadide yer alan ve tarihsel açıdan önemli bir konumda bulunan Kemaliye'nin (Eğin'in) kültüründen doğan ve iç sofalı plan tiplerinden olan bu geleneksel evlerin yapım teknikleri, mimari tasarımı, iç mekân örgütlenmesini incelenmektedir.

SUMMARY

This paper discusses housing culture which has been developed by several civilizations that had settled in Anatolia and dominated the region from Palaeolithic period to present.

By clarifying regional differentiation of traditional Turkish house in geographical dispersal which has occurred due to the turkification of Anatolia, traditional Turkish house plan schemes are examined by the means of their physical and social formation reasons, space organisations and function schemes.

In the final section, cultural heritage, lay, natural resources, social and cultural life of Kemaliye(EğİN) are documented. Kemaliye is a town in Erzincan which is a city situated in East Anatolia.

Construction techniques, architectural design and space organisation of these traditional houses that had a plan typology with interior hall that are originated from the cultural heritage of Kemaliye(EğİN), situated in a valley formed by Fİrat river which is also historically important, are analyzed.

TABLolar LİSTESİ VE KAYNAKLARI

Tablo 3. 1. 1. Kemaliye'nin Sıcaklık Ortalamaları [85] Devlet. Meteoroloji İşleri Genel. Müdürlüğü. Arşiv kayıtları

Tablo 3. 1. 2. Kemaliye İlçesinde Yıllara Göre Nüfusun Gelişimi ve Şehir Kır Nüfus Oranı (1927–1997) [106] D.İ.E Nüfus İstatistikleri Arşiv kayıtları

ŞEKİLLER LİSTESİ VE KAYNAKLARI

Şekil 1.1. Hattuşaş'ın şehrinin planı.[11] Anadolu Uygarlıkları Görsel Anadolu Tarihi Ansiklopedisi, Cilt: 1 s,60

Şekil 1. 2. Hitit yerleşim planı. [11] a.g.k

Şekil 1. 3. Hitit ev planı. [11] a.g.k

Şekil 1. 4. Hitit ev planı. [11] a.g.k

Şekil 1. 5. Hitit yerleşim planı.[11] a.g.k

Şekil 1. 6. Çavuştepe kalesi[14]Anadolu Uygarlıkları Görsel Anadolu Tarihi Ansiklopedisi, Cilt: 1 s,61

Şekil 1. 7. Altıntepe tapınağı. [14] a.g.k

Şekil 1. 8. Priene Evi.[19] (Ege ve Yunan Tarihi, Prof. Arif Müfid Mansel, Türk Tarih Kurumu

Şekil 1. 9. Helenistik dönem evleri [20] (Ege ve Yunan Tarihi, Prof. Arif Müfid Mansel, Türk Tarih Kurumu

Şekil 1. 10. 1180 yılında Bizans.

Şekil 1. 11. 1400 yılında Bizans.

Şekil 1. 12 Geleneksel Türk çadırı. [28] KÜÇÜKERMEN, Ö.(1985),*Kendi Mekânının Arayışı İçinde Türk Evi*, T.T.O.K Yayınları, s:26

Şekil 1. 13. Geleneksel Türk çadırı. [28]a.g.e

Şekil 1. 14. Anadolu Selçuklu devletinin sınırları.

Şekil 1. 15. Anadolu Beylikleri Haritası.

Şekil 2. 1. Sofasız Plan Tipi. [67] SÖZEN, M., 2001. Türklerde Ev Kültürü, DK, Yayınları, İstanbul, s.85

Şekil 2. 2. Dış Sofası Plan Tipi. [69] SÖZEN, M., 2001. Türklerde Ev Kültürü, DK, Yayınları, İstanbul, s.86

Şekil 2. 3. Dış Sofalı plan tipleri şeması [71] ELDEM.Hakkı S., 1984.Türk Evi Osmanlı Dönemi, c1, İstanbul, s.26

Şekil 2. 4. İç Sofası Plan Tipi [74] SÖZEN, M., 2001. Türklerde Ev Kültürü, DK, Yayınları, İstanbul, s.85

Şekil 2. 5. İç Sofalı plan tipleri şeması [75] ELDEM.Hakkı S., 1984.Türk Evi Osmanlı Dönemi, c1, İstanbul, s.29

Şekil 2. 6. Orta Sofalı Plan Tipi [76] SÖZEN, M., 2001. Türklerde Ev Kültürü, DK, Yayınları, İstanbul, s.85

Şekil 2. 7. Orta Sofalı Plan Tipi [77] ELDEM.Hakkı S., 1984.Türk Evi Osmanlı Dönemi, c1, İstanbul, s.26

Şekil 3. 1. 1. Erzincan İl Haritası [82] <http://www.turkiye-rehberi.net>

Şekil 3. 1. 2. Kemaliye'nin Konumu [84] Akpınar, E., 2004. Doğu Anadolu Bölgesinde Alternatif Turizm Merkezi Olmaya Aday Bir İlçe: Kemaliye, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, c.6 s.2: ss. 211

Şekil 3. 1. 3. Türkiye Büyük Millet Meclisi İcra Vekilleri Reisliği'nin (Bakanlar Kurulu Başkanlığı) 21.10.1338 (21.10.1922) tarihli kararname. [95] Her Yönüyle Kemaliye (EğİN), 1996. T.C Kemaliye Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği Yayını, İstanbul, s.29

Şekil 3. 1. 4: Kemaliye'nin tarih gelişimi [102] Karakaş, E., 2004. Kemaliye'nin Kuruluşu, Gelişmesi ve Fonksiyonel Özellikleri. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 2, Sayfa: 19–48

Şekil 3. 2. 1: Eğİmlİ arazide konumlanan Kemaliye (EğİN) evi. [111] ALPER, B., 1990. Kemaliye(EğİN)Yerleşme Dokusu ve Evleri Üzerine bir Araştırma, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Şekil 3. 2. 2. Kemaliye (EğİN) evindeki mağ sayısı. [111] a.g.k

Şekil 3. 2. 3. Kemaliye (EğİN) evindeki mağ sayısı. [111] a.g.k

Şekil 3. 2. 4 Türk evini oluşturan odanın çadır ile kıyaslanması. [114] KÜÇÜKERMEN, Ö.(1985), *Kendi Mekânının Arayışı İçinde Türk Evi*, T.T.O.K Yayınları, s:62

Şekil 3. 2. 5. Türk evini oluşturan odanın çadır ile kıyaslanması. [114] a.g.k

Şekil 3. 2. 6. Direk Üstü Oda Planı[117] ALPER, B., 1990. Kemaliye(EğİN)Yerleşme Dokusu ve Evleri Üzerine bir Araştırma, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Şekil. 3. 2. 7: Geleneksel Türk evinde ısınma aracı olarak kullanılan ocak. [118] KÜÇÜKERMEN, Ö.(1985), *Kendi Mekânının Arayışı İçinde Türk Evi*, T.T.O.K Yayınları, s:182

Şekil 3. 2. 8. Geleneksel Türk evinde seki altı ve seki üstünün sedirle ilişkisi. [121] KÜÇÜKERMEN, Ö.(1985), *Kendi Mekânının Arayışı İçinde Türk Evi*, T.T.O.K Yayınları, s:142

Şekil 3. 2. 9. Kemaliye (EğİN) evlerinde mutfak [128] ALPER, B., 1990. Kemaliye(EğİN)Yerleşme Dokusu ve Evleri Üzerine bir Araştırma, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Şekil 3. 3. 1: Kemaliye (Eğın) evlerinin mimari görünüşü [131] ALPER, B., 1990. Kemaliye(Eğın)Yerleşme Dokusu ve Evleri Üzerine bir Araştırma, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Şekil 3. 3. 2: Kemaliye (Eğın) evinden kesit. [132] ALPER, B., 1990. Kemaliye(Eğın)Yerleşme Dokusu ve Evleri Üzerine bir Araştırma, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Şekil 3. 3. 3: Kemaliye (Eğın) evlerindeki tepe pencere örnekleri [132] a.g.k

RESİMLER LİSTESİ VE KAYNAKLARI

- Resim 1. 1.** Anadolu'da Paleolitik çağın yaşandığı Antalya Karain Mağarası
- Resim 1. 2.** Çatalhöyük kazı alanı.[3] (<http://www.catalhoyuk.com>)
- Resim 1. 3.** Çatalhöyük kazı alanında konut. [5] (<http://www.catalhoyuk.com>)
- Resim 1. 4.** Çatalhöyük evlerinde iç mekân.
- Resim 1. 5.** Çatalhöyük evlerinin maketi.
- Resim 1. 6.** Çatalhöyük evlerinin maketi.
- Resim 1. 7.** Hacılar Höyüğünde ortaya çıkarılan yerleşmeler. [7] MUTLU, B (2001) Mimarlık Tarihi Ders Notları 1.Mimarlık Vakfı Enstitüsü Yayınları, İstanbul s.9
- Resim 1. 8.** Alişar Höyüğünde yerleşim alanı.
- Resim 1. 9.** Alacahöyük de yerleşim alanı.
- Resim 1. 10.** Kültepe'de tunç çağına ait yerleşmeler.
- Resim 1. 11.** Eskiypar höyüğüne ait yerleşim alanı.
- Resim 1. 12.** Hititlerin başkenti Hattuşaş da ki aslanlı kapı.
- Resim 1. 13.** Hititlerin başkenti Hattuşaş.
- Resim 1. 14.** Friglerin başkenti Gordionda bir yerleşme. [12]
<http://www.anadolumedeniyetlerimuzesi.gov.tr>
- Resim 1. 15.** Lidyalıların başkenti Sardes den görünüm.
- Resim 1. 16.** Kaniş/Kültepe Karum'u temsili resmi. Asurlu tüccarların kervanları. [17]
<http://www.arkeolojidunyasi.com>
- Resim 1. 17.** Efes Antik Kentindeki Yamaç Evler.
- Resim 1. 18.** Efes Antik Kentindeki Yamaç Evlerden İç Mekân Görünüşü.[22] Efes Rehberi, 2000
- Resim 1. 19.** Ayasofya'dan görünüm.
- Resim 1. 20.** Tekfur Sarayı.
- Resim 1. 21.** Tekfur Sarayı İç Mekân Görünüşü.
- Resim 1. 22.** Kubadabad sarayının kalıntıları.
- Resim 1. 23.** Diyarbakır Artukoğulları Sarayı.
- Resim 2. 1.** Bursa Cumalıkızık'dan görünüm.
- Resim 2. 2.** Geleneksel Bursa evlerine örnek.
- Resim 2. 3.** Edirne evi.
- Resim 2. 4:** İstanbul yalıları.
- Resim 2. 5.** Konya Evi[43] <http://www.kenthaber.com>

Resim 2. 6. Birgi Çakırağa Konağı. [44] Eruzun, C, SÖZEN, M.,1996. Anadolu'da Ev ve İnsan, Emlak Bankası Yayınları İstanbul

Resim 2. 7. Kütahya Evleri.

Resim 2. 8. Muğla evleri. [44] a.g.k

Resim 2. 9. Antalya Kaleiçi evleri.

Resim 2. 10. Geçici konutlardan olan yayla evlerine örnek. [46] SALBACAK S., 2008 "Yayla Turizminde Sürdürülebilir Konaklama Tesisleri", Turizm ve Mimarlık Sempozyumu, Antalya, 31 Ekim - 02 Kasım, s.155-160

Resim 2. 11. Safranbolu evlerine örnek. [48] <http://www.safranboluevleri.net>

Resim 2. 12. Amasya yalı boyu evlerine örnek.

Resim 2. 13. Trabzon Ortahisar mahallesindeki geleneksel evler.

Resim 2. 14. Giresun Zeytinlik Mahallesindeki geleneksel evler.

Resim 2. 15. Diyarbakır Ev [52] SÖZEN, M, Türklerde Ev Kültürü, DK, Yayınları s.255 İstanbul, 2001

Resim 2. 16. Harran Evi [54] SÖZEN, M, Türklerde Ev Kültürü, DK, Yayınları s.264 İstanbul, 2001

Resim 2. 17. Geleneksel Urfa Evleri [54] Evler, 2003. Eczacıbaşı yayıncılık, Aksoy Matbaacılık, İstanbul, s.10

Resim 2. 18. Geleneksel Mardin Evi. [55] <http://www.mardinkulturturizm.gov.tr>

Resim 2. 19. Geleneksel Mardin Evi. [55] a.g.k

Resim 2. 20. Geleneksel Erzurum Evi.

Resim 2. 21. Geleneksel Kars Evi.

Resim 3. 1. 1. Kemaliye'nin (Eğin'in) Uydu görüntüsü. [83]

<http://www.earth.google.com>

Resim 3. 1. 2. Kemaliye (Eğin) den görünüş.

Resim 3. 1. 3. Kemaliye (Eğin) den görünüş.

Resim 3. 1. 4. Kemaliye (Eğin) den görünüş

Resim 3. 1. 5. Kemaliye (Eğin)den eski bir fotoğraf. [96] <http://www.Kemaliye.gov.tr>

Resim 3. 1. 6: Kemaliye (Eğin)'den bir mahalle. [103] Sözen, M., 2001, Türklerde Ev Kültürü, Doğan Kitapçılık AŞ, s:235

Resim 3. 1. 7. Kemaliye (Eğin) de yerleşim dokusu

Resim 3. 1. 8. 17. ve 18. yüzyıla ait olduğu sanılan cami Kadıgölü'nün kıyısında bulunan Orta Camii

Resim 3. 1. 9. Apçağa Köyü Camii: 'Eğin kazasının Apçağa köyünde bulunmaktadır. camii özellikle iç mekânı ve tavanındaki ince ahşap işliği ilgi çekmektedir.

Resim 3. 1. 10. Hıdır Abdal Sultan Türbesi

Resim 3. 1. 11. Yakup Halife Türbesi

Resim 3. 1. 12. Yeni Şirzi Köprüsü.

Resim 3. 1. 13. Yeni yapılan Başpınar Köprüsü

Resim 3. 1. 14. Kemaliye (Eğin) folklorundan örnekler

Resim 3. 1. 15 Eğin Halısı

Resim 3. 1 .1. Eğin Kapı Tokmakları

Resim 3. 1. 17. Eğin Kapı Tokmakları

Resim 3. 1. 28: Eğin Kapı Tokmakları

Resim 3. 2. 1: İç sofa, divanhane bağlantısı.

Resim 3. 2. 2: Kemaliye (Eğin) evinden Divanhane örneği.

Resim 3. 2. 3: Kemaliye (Eğin) evinde, ön cepheye çıkma yapan divanhane bölümü.

Resim 3. 2. 4: Kemaliye (Eğin) evlerinde, ön cepheye farklı bir çıkma yapan divanhane bölümü.

Resim 3. 2. 5: Geleneksel Türk evinde oda. [114] KÜÇÜKERMEN, Ö.(1985), *Kendi Mekânının Arayışı İçinde Türk Evi*, T.T.O.K Yayınları, s:72

Resim 3. 2. 6. Selamlık odasından görünüş.

Resim 3. 2. 7. Direk Üstü Oda Örnekleri

Resim 3. 2. 8. Kemaliye evlerinde başodada görülen ocak ögesi.

Resim 3. 2. 9. Geleneksel Türk evindeki oturma elemanı olan sedir. [121] KÜÇÜKERMEN, Ö.(1985), *Kendi Mekânının Arayışı İçinde Türk Evi*, T.T.O.K Yayınları, s:146

Resim 3. 2. 10. Geleneksel Türk evindeki oturma elemanı olan sedir.

Resim 3. 2. 11. Kemaliye (Eğin) evinden yüklük örneği

Resim 3. 2. 12. Kemaliye (Eğin) evinden yüklük örneği

Resim 3. 2. 13. Kemaliye (Eğin) evinden yüklük örneği

Resim 3. 2. 14. Kemaliye (Eğin) evinde yemek pişirme bölümü

Resim 3. 2. 15. Kemaliye (Eğin) evinde yemek pişirme bölümü

Resim 3. 2. 16. Kemaliye evlerinde kiler örneği

Resim 3. 2. 17. Kemaliye evlerinde kiler örneği

Resim 3. 2. 18. Kemaliye(Eğin) evinde yeni yapım bir dam

- Resim 3. 3. 1.** Kemaliye (Eğın) evlerinden örnek
- Resim 3. 3. 2.** Kemaliye (Eğın) evlerinden örnek
- Resim 3. 3. 3.** Kemaliye (Eğın) evlerinden örnek
- Resim 3. 3. 4.** Kemaliye (Eğın) evlerinin duvarlarından görünüş
- Resim 3. 3. 5.** Kemaliye (Eğın) evlerinin duvarlarından görünüş
- Resim 3. 3. 6.** Kemaliye (Eğın) evlerinde dış kapı örneği
- Resim 3. 3. 7.** Kemaliye (Eğın) evlerinde dış kapı örneği [132]<http://www.senlik.kemaliye.net>
- Resim 3. 3. 9.** Kemaliye (Eğın) evlerinde dış kapı örneği [132] a.g.k
- Resim 3. 3. 7** Kemaliye (Eğın) evlerinde pencere ve kepenk

1.GİRİŞ:

1. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmada; Anadolu da konut mimarisinin gelişiminden itibaren geçirdiği süreç ve ortaya çıkan zengin mimari mirasın belgelemesi. Bu geleneksel evlerin coğrafi dağılımı ve plan tiplerinin incelenmesi. Örnek olarak da Doğu Anadolu bölgesinde yer alan Erzincan ilinin bir ilçesi olan Kemaliye'yi (Eğir'i) coğrafi ve folklorik özellikleri ile evlerinin tarihsel ve kültürel geçmişi, mimarisi, iç mekân özellikleri, yapım teknikleri bakımından inceleyerek kültürel mirasımızın bir parçası olan bu evlerin korunarak yaşatılması amaçlanmaktadır.

2. Çalışmanın Yöntemi

Çalışmanın amacı kapsamı ve yönteminden söz edilip, ilk bölümde tarihi öncesi çağdan beri Anadolu'da evin gelişimi belli dönemler çerçevesinde incelenip, geleneksel Türk evinin oluşumu, gelişimi ve günümüze kadar olan tarihsel süreç ele alınmaktadır.

İkinci bölümde geleneksel Türk evinin coğrafi dağılımı, yöresel farklılıklar ve plan çeşitlerinden söz edilip, bu plan tiplerinin oluşum nedenleri, gelişimi, yapım teknikleri ve mevcuttaki örnekleri belgelenmektedir.

Üçüncü bölümde ise Doğu Anadolu bölgesinde yer alan Erzincan ilinin bir ilçesi olan Kemaliye (EğİN) evleri incelenerek. Kemaliye'nin coğrafi yapısı tarihsel geçmişi ve folkloru hakkında bilgiler verilip dünya kültür mirası listesinde bulunan evlerinin, tarihsel, kültürel, işlevsel ve mimari bilgiler verilerek iç sofalı plan tiplerinden olan bu evlerin mekân örgütlenmesi işlev şemaları yapım teknikleri malzeme özelliklerinden söz edilmektedir.

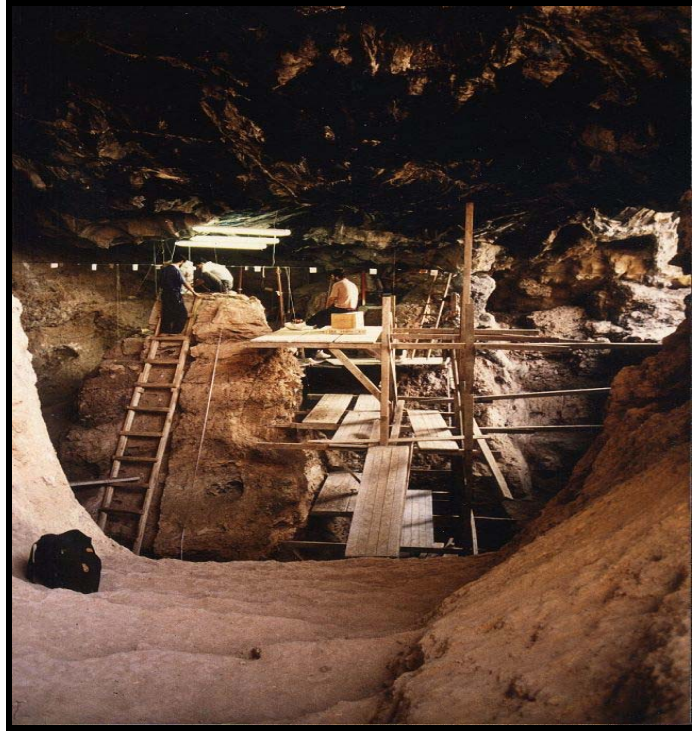
1.BÖLÜM:

ANADOLUDA KONUT MİMARİSİNİN GELİŞİMİ

1. 1. Tarih Öncesi Dönemde Anadolu'da Konut Mimarisinin Gelişimi

1.1.1. Paleolitik Çağ

Paleolitik Çağ. "İlk insan topluklarının yaşam düzenleri, avlanma ve yenilebilir bitkileri derlenmesine dayanıyordu. Bunların barındıkları yerler, mağaralar ve doğal etkilerden azda olsa korunmuş olan kaya sığınaklarıydı. Belirli bir mekân veya konutla yaşam alanları sınırlandırılmış değildi. Bu insanların bıraktıkları maddi kültür belgeleri, yani günümüze kadar gelebilmiş kalıntılar, genellikle, çakmak taşlarının yontulmasıyla biçimlendirilmiş baltalar, kesiciler, deliciler, kazıyıcılar gibi aletler olduğundan, yarattıkları kültüre paleolitik çağ adı verilmektedir." [1]

Resim 1. 1. Anadolu'da Paleolitik çağın yaşandığı Antalya Karain Mağarası.

Bugünkü bilgilerin ışığında, “Anadolu’da Paleolitik Çağ’ın tüm evrelerini, stratigrafik süreklilik içinde veren tek mağara Karain’dir. Antalya’nın 30 km. kuzeybatısında yer alan bu merkez; Alt, Orta ve Üst Paleolitik evrelere ilişkin çeşitli oturma tabanları vermektedir. Sözü edilen evrelere ait çok sayıda yontma taş ve kemik aletin yanı sıra, taşınabilir sanat eserleri, Homo Neanderthal ve Homo Sapiens’lere ait diş ve kemik kalıntıları, yine çok sayıda yanmış ve yanmamış kemik kalıntıları da vermiştir.” [2]

1. 1. 2. Neolitik Çağ

Uygarlık tarihinde yerleşik hayatın cilalı taş döneminde (neolitik çağ) olduğu bilinmektedir. Bu dönemde tarım faaliyetleri gelişerek ilk yerleşim birimleri oluşmaya başlamış. Neolitik dönemin Anadolu’da en gelişmiş merkezi bugünkü Konya ilinin Çumra ilçesi sınırları içerisinde yer alan Çatalhöyük yerleşmesidir.

Resim 1. 2. Çatalhöyük kazı alanı. [3]

Burada yapılan kazılarda saptanan “10 yapı katında da (C14 tarihlenmelerine göre İ. Ö. 6800 – 5700 arası) açığa çıkarılan evlerin ve dolayısıyla kentin, bir düzene göre inşa edildiği görülmektedir. Bu düzenleme dikdörtgen planlı evlerin avlular etrafında

bitişik olarak sıralanması ile sağlanmıştır. Taş temelin bulunmadığı, kerpiçten düz damlı olarak yapılan bu evlerin planları da birbirinin aynıdır.”[4]

Resim 1. 3. Çatalhöyük kazı alanında konut. [5]

Resim 1. 4. Çatalhöyük evlerinde iç mekân

Çatalhöyük evleri “bitişik olarak yapılmış ve dışa dönük yüzlerine pencere veya kapı açılmamıştır. Bu yüzden yerleşim alanı aynı zamanda tümüyle bir savunma sistemi durumundaydı. Evler daima birbirinden daha yüksek yapılıyor, eve, komşu evin

çatısından uzatılan bir merdiven aracılığıyla düz dama açılan bir kapı ya da kapaktan giriliyordu. Pencereleer çatının hemen altında bulunup İki ya da tek odalı yapıların içleri genellikle aynıdır 25 m²'yi bulan tek odanın güneyinde giriş merdiveni, ocak, fırın ve bir deponun yer aldığı mutfak kısmı bulunmaktadır.”[6]

Resim 1. 5. Çatalhöyük evlerinin maketi.

Resim 1. 6. Çatalhöyük evlerinin maketi.

1. 1. 3. Kalkolitik (Bakır-Taş) Çağ

Neolitik çağın devamı olan, kalkolitik devir kendi içinde erken, orta ve geç olmak üzere üç bölüme ayrılmaktadır. Anadolu'da bilinen erken kalkolitik çağ yerleşmelerinin en önemlisi Hacılar yerleşmesidir. Bu yerleşme ile Anadolu'da barınma ihtiyacının karşılandığı evlerin mimari olarak sürekliliğini devam ettirdiği görülmektedir.

Resim 1. 7. Hacılar Höyüğünde ortaya çıkarılan yerleşmeler. [7]

Hacılar yerleşmesinde evler "Dikdörtgen bir avlunun iki yanına yerleşmiş 10,5x6 m boyunda binalardı, inşaatta köşeli tuğla kullanılmış, taş temel üstüne 1 m kalınlıkta duvarla örülmüştür. Bu duvarlar ahşap üst katı, ahşap direkler de çatıyı taşıyordu. Odaya binanın uzun tarafındaki çift kapıdan girilir, girişin karşısındaki dikdörtgen ve dörtgen bir ocak yükselir. Odanın zemini ve duvarları beyaz alçı sıvalıydı. Dolaplar duvarın içinde veya ayrı olarak tuğla veya alçıdan yapılmış, girişin sağ tarafında bir açık hava mutfakı vardır. Mutfak da fırın, ocak, öğütme taşı ve alçıdan zahire sandığı bulunup evler arka arkaya bloklar halinde inşa edildiğinden binalara avlulardan veya geçitlerden girilirdi." [7]

Daha sonra yapılan kazılarda bugün Yozgat iline bağlı Alışar'da ve orum iline bağlı Alacahyk'te geç kalkolitik dönemin sonuna ait katmanlar bulunmuştur.

"Her iki yerleşim yerinde de dikdörtgen planlı kerpiç yapılarla ait kalıntılar ve kahverengi, siyah, koyu gri renklere çanak çömleklere rastlanmıştır." [8]

Resim 1. 8. Alışar Höyüğünde yerleşim alanı.

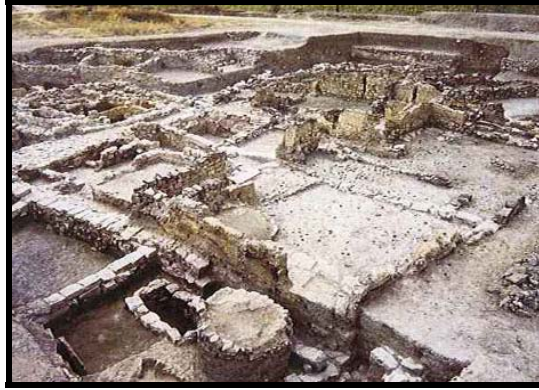
Resim 1. 9. Alacahyk de yerleşim alanı.

1. 1. 4. Eski Tunç Çağı

Anadolu, İ. Ö. IV. binin sonu, III. binin başlarında, Eski Tunç Çağına girmiştir. Anadolu'da yaşıyan insanlar, bakıra kalay katarak tunç elde etmeyi ve bu alaşımdan silah, kap - kacak, süs eşıyası üretmeyi başarmışlardır.

Bu devirde de Anadolu'da yerleşme devam etmiş, " Kazılarla ortaya çıkarılan küçüklü büyüklü yerleşim yerleri, bu çağ insanların, etrafı surlarla çevrili şehirlerde oturduğunu göstermiştir. Bu müstahkem şehirlerin sıkışık yapılardan oluştuğu görülmekte, geleneksel Anadolu mimarisini temsil eden taş temelli, kerpiç duvarlı evler, dörtgen veya düzgün olmayan dikdörtgen odalı olup bu odalarda ocak, fırın ve sedir bulunmaktadır." [9]

Anadolu' da Alacahöyük, Horoztepe, Eskiyaar, Kültepe, Mahmatlar, Kayapınar da bu döneme ait kalıntılar bulunmaktadır.

Resim 1. 10. Kültepe'de tunç çağına ait yerleşmeler.

Resim 1 11. Eskiyaar höyüğüne ait yerleşim alanı.

1. 2. Anadolu'da Kurulan Medeniyetlerde Konut Mimarisinin Gelişimi

1. 2. 1. Hitit Dönemi

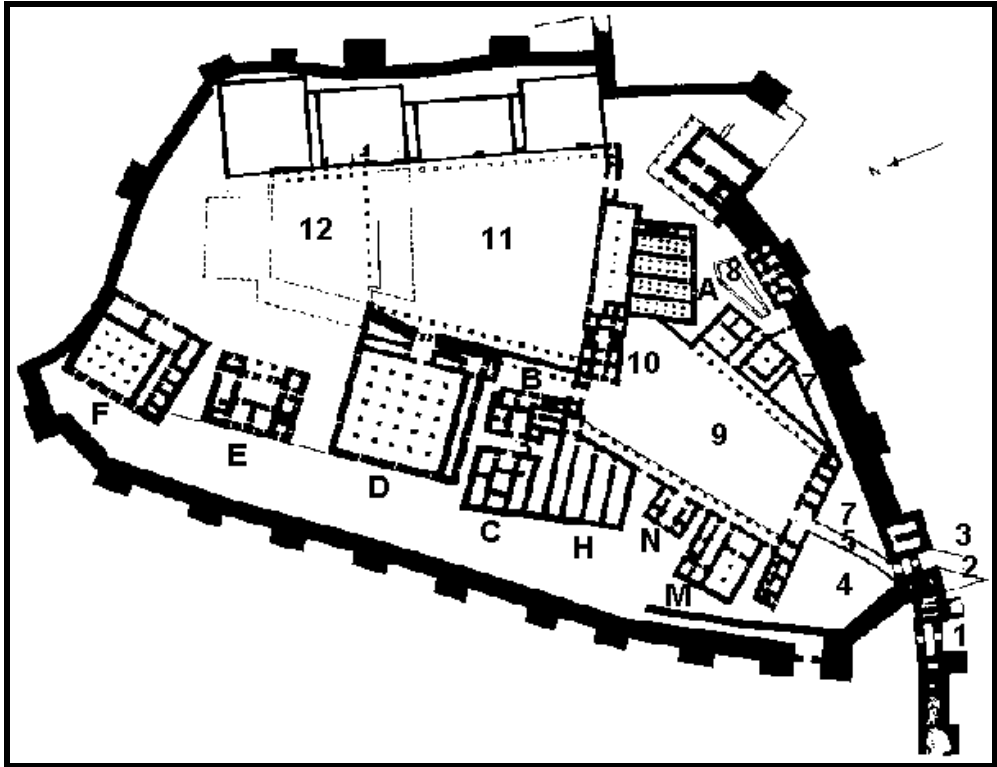
Asur tabletlerinden öğrenildiğine göre koloni çağı biterken Anadolu'da Hititler ilk merkezi krallığı kurmuşlardır. Başkenti Hattuşaş olan krallık bugünkü Çorum ilinin sınırları içinde bulunan Alacahöyük çevresinde gelişmiştir. I. Şuppiliuma döneminde güçlenen devlet bölgenin önemli bir gücü olmuş. Asur tehlikesine karşı tarihte bilinen ilk yazılı anlaşma olan Kadeş antlaşmasını Mısırlılarla imzalamışlardır. "Boğazköy'deki Hitit mabetleri, plan ve yapı tekniği bakımından ortak özellikler gösterir. Hepsinde büyük bir avlu, çevresinde sıralanmış revaklar ve odalar vardır. Şehir surunun çeşitli kapıları olup bunlar sfenksler, tanrı kabartması ve aslan protomlarıyla süslenmişlerdir." [10]

Resim 1. 12. Hititlerin başkenti Hattuşaş da ki aslanlı kapı.

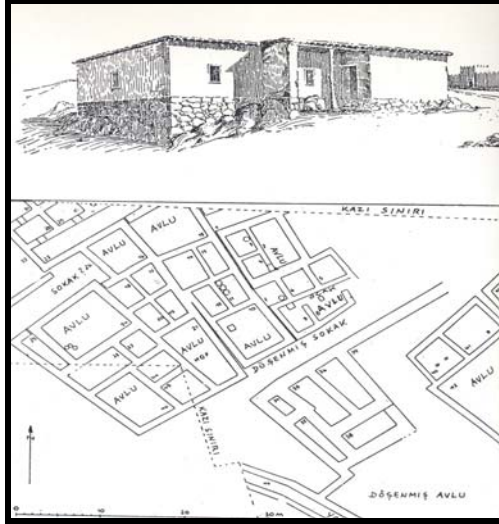
Resim 1 13. Hititlerin başkenti Hattuşaş.

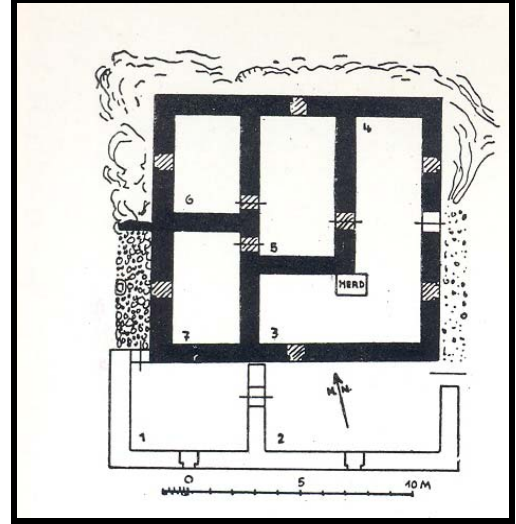
Şekil 1. 1. Hattuşaş'ın şehrinin planı[11]

Hitit sivil mimarisinde "Evler genellikle bağımsızdı ve yer darlığından sıkışık bir düzende yapılmaları gerektiğinde dâhil, evlerin dış duvarları ayırdı. Evlerde bir avlu bulunması isteniyorsa, bu genellikle evlerin dışında bulunuyordu. Evlerin iç bölümlerinde de kesin bir plana bağlı kalınmamıştı. Evlerin büyüklüğü gibi iç mekânlarında sayısı ve boyutları gereksinmeye göre değişiyordu.

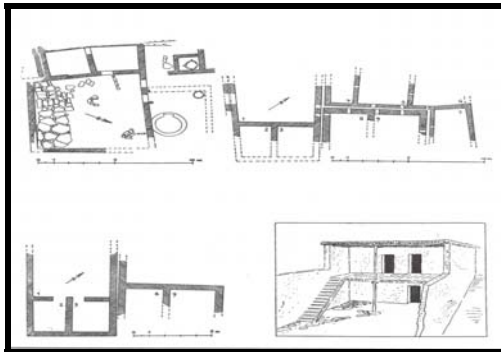
Evlerin çoğunluğu tek katlıydı ancak arazinin eğiminden yararlanarak, iki katlı kesimleri olan evlerin de varlığını kabul etme gerekir. Evlerde yapı malzemesi, temellerde taş, duvarlarda ise kerpiçti. Damlar düz ve toprakla kaplıydı. Eğer evlerin üst katları varsa, alt katın samanlık, ahır ve işlik olarak kullanıldığını, üst katın ise asıl yaşanan yer için ayrılmış olduğunu" [11] görmekteyiz.

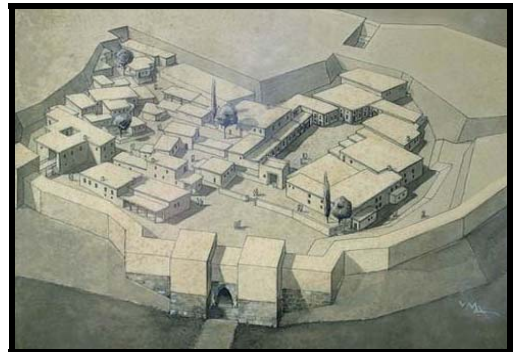
Şekil 1. 2. Hitit yerleşim planı [11]

Şekil 1. 3. Hitit ev planı[11]

Şekil 1. 4. Hitit ev planı [11]

Şekil 1. 5. Hitit yerleşim planı[11]

1. 2. 2. Frig Dönemi

Frigler, MÖ 1200'lerde Trakya ve Boğazlar üstünden Anadolu'ya gelmişler, ilk yıllarda Trakya ve Güney Marmara Bölgesi'nde geçici yerleşim merkezleri kurduktan sonra Batı Anadolu'nun iç kesimlerine yayılmışlardır. Siyasi bir topluluk olarak ilk defa MÖ 750'den sonra ortaya çıkan Frigler, Anadolu'ya gelen Balkan kökenli boylardan biridir. Anadolu dışından gelmelerine rağmen kısa zamanda yerel kültürlerle kaynaşarak Anadolululaşmışlar, özgün bir Anadolu kültürü oluşturmuşlar ve siyasi egemenliklerini kaybettikten sonra dahi bin yılı aşkın bir süre kültürel anlamda varlıklarını sürdürmüşlerdir.

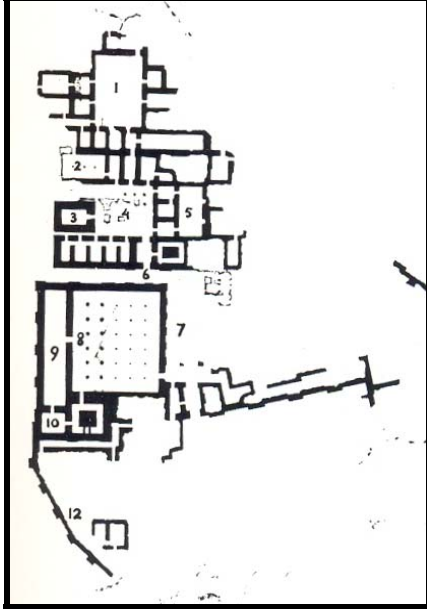
Frigler'in başkentleri Gordion'dur. "Gordion müstahkem bir şehir olup güçlü inşa edilmiş surlarla çevrilidir. Gordion'daki resmi yapılarda en gelişmiş örneklerini gördüğümüz dikdörtgen planlı, taş kerpiç ve ağaçla inşa edilmiş Megaron denilen yapı tipi Batı Anadolu'da İ. Ö. III. bin yılından beri kullanılan yapı tipidir. Frigler bu yapıların ön cephelerini Batı Anadolu gelenek ve göreneklerine göre pişmiş toprak bezekli levhalarla, bazılarının tabanlarını da yine geometrik motifli renkli mozaiklerle süslemişlerdir. "[12]

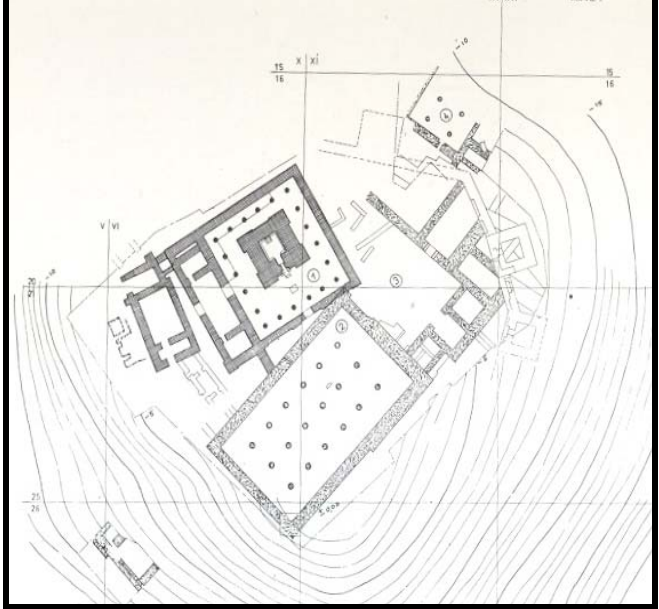
Resim 1. 14. Friglerin başkenti Gordionda bir yerleşme. [12]

1. 2. 3. Urartu Dönemi

Urartu Devleti Doğu Anadolu'da yaşamış ilkçağ ulusudur, en parlak döneminde (M.Ö. IX. yy.) Hazar Denizi'nden Malatya'ya kuzey sınırları Erzurum ve Erzincan'a, güney sınırlarıysa Musul ve Halep'e kadar uzanıyordu. Başkenti ise Tuşpa (Van) idi İ. Ö. IX. ve VIII. yüzyıllarda en parlak devirlerini yaşayan Urartular "Yapılarını bu bölgenin coğrafi şartlarına uydurmuşlar, çok güzel işledikleri 20–25 ton ağırlığındaki taşları sarp tepelere çıkararak anıtsal yapılar inşa etmişlerdir. Tapınak, saray ve yönetim binaları ve çeşitli işlikleri içeren Urartu kaleleri sık kuleli surlarla çevrilidir." [13] Bu yapılar konumları, planları ve yapım teknikleri ile anıtsal mimarlık örnekleridir. "Altıntepe, Çavuştepe, Adilcevaz, Kayalidere ve öteki yerleşmelerde yapılan kazılarda ortaya çıkarılan yapılar, Urartu krallarının yazıtlarında sürekli olarak anlattıkları imar çalışmalarının somut belgeleridir. Özellikle kendilerine özgü tapınakları ve saraylarındaki çok sütunlu kabul salonları Urartular'ın mimarlık tarihine getirdiği yeniliklerdir. Altıntepe tapınağı bu tipi en iyi tanıtan örnektir." [14]

Şekil 1. 6 . Çavuştepe kalesi [14]

Şekil 1. 7. Altıntepe tapınağı[14]

1. 2. 4. Lidya Dönemi

Anadolu'da Tunç Çağı'nın sonlarından başlayarak M.Ö. 6. yüzyıla kadar hüküm süren Lydia uygarlığı günümüzde yaklaşık olarak Manisa ve Uşak illerine denk gelen bölgedir.

Temeller ırmak ya da tarla taşlarından yapılmış, döşeme sert, sıkıştırılmış kil kullanılmıştır. "Temel duvarlarına göre daha dar olan üst duvarlar da, yine aynı türde moloz taşlarla yapılmış, bunların üzerine kerpiç bloklar yerleştirilmiştir; damlarda örtü olarak daima saz kullanılmıştır; kapı eşikleri mavimsi taşlarla belirtilmiş, kapı pervazları genellikle çok ince yapılmıştır." [15]

M.Ö. 6. yüzyıl Lidya evlerinin özelliklerinden söz eden Herodotos'un anlatımının doğruluğu, en yeni kazılarla onaylanmıştır. M.Ö. 6. yüzyılın ortalarında Sardes'te yaşayan halk tabakasından kişilerin evlerinin genel nitelikleri şöyledir:

"Evler birbirine bitişik düzendedir ve bazen avluya benzer açık bir alana açılırlar. 1 ya da 2 odalı olan evlerin iç düzenlerinde ocaklar, depolama çukuru ve çöp çukurları en önemli öğeleri oluştururlar. Taş temel ve kerpiç duvarlı bu tür evlerin yanında, M.Ö. 6. yüzyılda, Kroisos döneminde, ahşap iskelet üzerine pişmiş toprak levhalarla kaplı yapılar da ortaya çıktı. Üzeri boya ile bezenmiş kabartmalarla süslü bu kaplama levhaları Yunanistan'dakilere benzerlik gösterir." [15]

Resim 1. 15. Lidyalıların başkenti Sardes den görünüm.

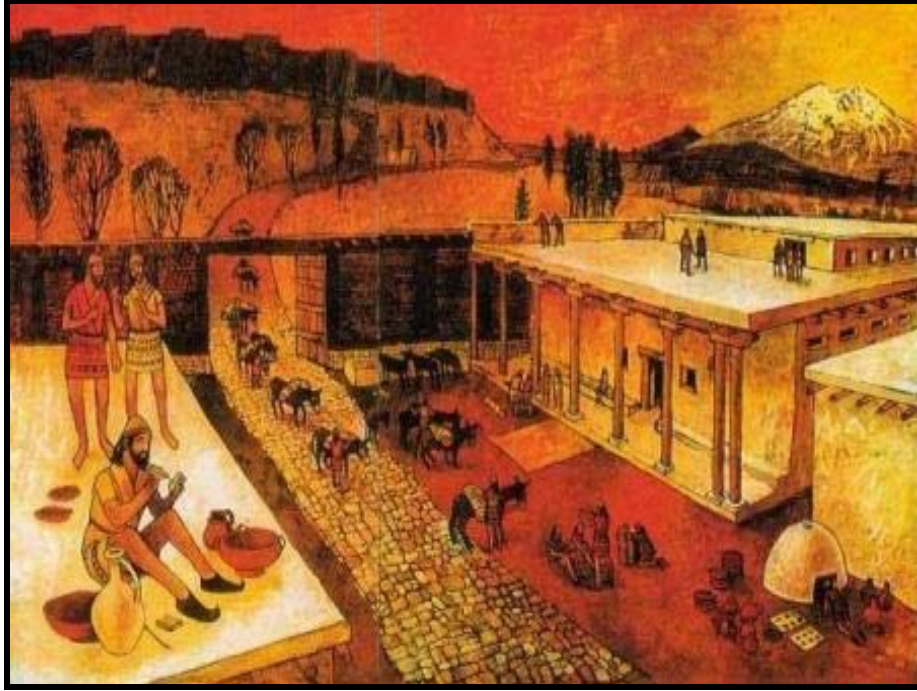

1. 3. Anadolu'ya Hâkim olan Medeniyetlerde Konut Mimarisinin Gelişimi

1. 3. 1. Asur Ticaret Kolonileri Çağı

Tunç devrinin sona ermesi ile Mezopotamya uygarlığı olan Asurlular Anadolu'da ticaret kolonileri kurmuşlar. Yazılı tarihte ileri gitmiş olan Asur uygarlığı sayesinde Anadolu'da yazı tarih dönemi de başlamıştır.

Asur ticaret kolonilerinin karum adını verdikleri pazarları vardı bunların en önemlisi Kültepe de kurulan Kaniş Karumuydu. Bu dönemde Anadolu'da bilinen yerleşmeler Achemhöyük, Kültepe, Alishar ve Boğazköy'dür. "Asurlu tüccarların yerleşmelerinde yaratmış oldukları maddi kültür, Anadolu'ya bir karaktere sahiptir. Avluları tam merkezde olmayan, tek ya da iki katlı dikdörtgen evleri çanak çömlek madeni araçlar ve pişmiş toprak heykelcikleri Anadolu'nun kültür çerçevesine çok uygundur." [16]

Resim 1 16: Kaniş Kültepe Karum'u temsili resmi. [17]

1. 3. 2. Pers Dönemi

M.Ö.585–332 Kimmerlerin Frig egemenliğine son vermesi sonucu, Anadolu'da Medler (M.Ö.585), daha sonra da Persler (M.Ö.547) görülür. Persler bölgeyi 'Satrap' adını verdikleri valilerce yönettiler.

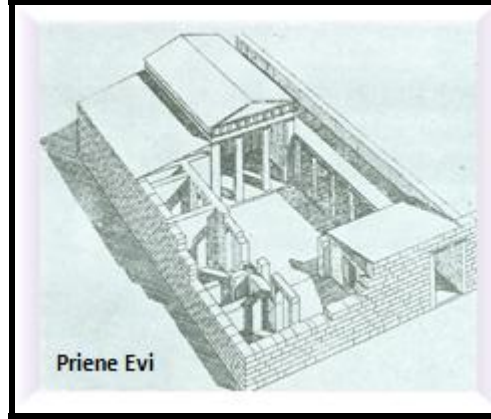
Eski Pers dilinde "Katpatuka" olarak adlandırılan Kapadokya bölgesi, 'Cins Atlar Ülkesi' anlamına gelmekteydi. Persler, Zerdüşt dinine bağlı olduklarından ve ateşi kutsal saydıklarından bölgedeki volkanları, özellikle Erciyes ve Hasandağı'nı, kutsal saymışlardır.

Büyük İskender'in Pers Kralı Dara'yı yenmesi ile Anadolu'da Pers egemenliği sona ermiştir. Persler Anadolu'da ticareti geliştirerek ünlü kral yolunu kurmuşlardır.

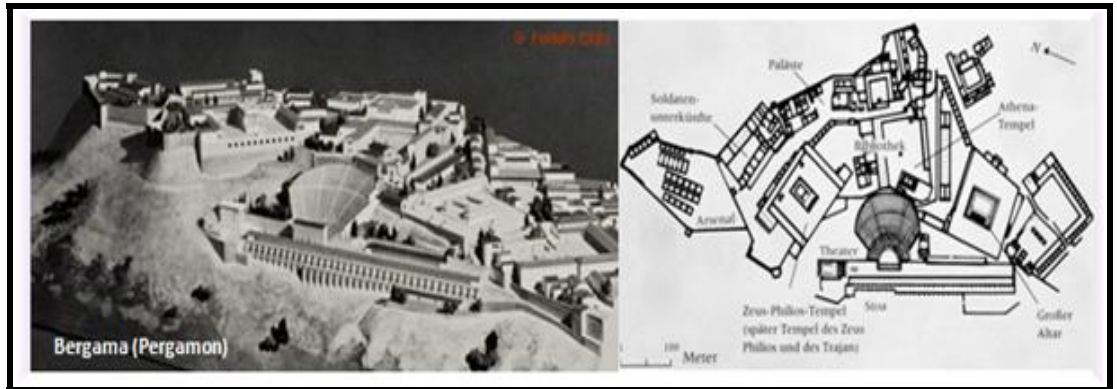
1. 3. 3. Hellenistik Dönem

İ. Ö. 4. yüzyıl sonlarında, Makedonyalı Büyük İskender, Pers egemenliğine son verir ve İ. Ö. 330 – 30 yılları arasında süren Hellenistik Dönem başlar.

Hellenistik dönem evlerine dair Priene ve Delos'ta kazılarak meydana çıkarılmış olan evler bir fikir vermektedir. Priene'de avlulu evler ön safta gelmekte, avluya açılan ve oradan hava ve ışık alan mekânlar arasında cephesinde ante'ler arasında iki sütun kapsayan bir ön mekâna (prostas) sahip megaron tarzında diğerlerinden daha büyük ve daha yüksek bir oda dikkati çekmektedir (prostas evi) . Fakat M. Ö. 3 üncü yüzyıldan başlayarak peristil'li evler de yapılmaktadır. Bunlar Delos'ta ön plânda gelmekte, bu evlerin bazılarında orta avlunun bir "pastas" ile birleştirildiği görülmektedir. [18]

Şekil 1. 8: Priene Evi[19]

Şekil 1. 9. Hellenistik dönem evlerine ait planlar. [20]

1. 3. 4. Roma Dönemi

Büyük İskender'in ölümü üzerine, Anadolu'nun önemli bir kısmı Bergama Krallığı'na bağlanır. Son Bergama Kralının vasiyeti üzerine, Anadolu'nun batısı Roma egemenliğine girer. Bu dönemde Anadolu'nun geleneksel kültürü yaşatılmaya devam edilir. Roma'nın en etkin olduğu dönemde bile, bölgesel özelliklerin ağır bastığı görülür.

Anadolu'da Roma dönemi evlerinde, "mekânlar avluyu çevrelemiştir. Ayrıca roma döneminde mimarlıkta gösteriş ve anıtsallık yaygınlaşmış cadde ve sokaklarda da bu karakter egemen olmuştur Anadolu'nun güneyindeki bazı kentlerde ise, iki tarafı galerili caddeler yaygınlaşmıştır." [21]

Resim 1. 17: Efes Antik Kentindeki Yamaç Evler.

Anadolu'da roma dönemi konut mimarisinin önemli örneklerinden biriside, Efes antik kentindeki Bülbül Dağının doğu ve batı yamacında yer alan yamaç evlerdir.

Bu evler, "peristyl ev mimarisi geleneğine uygun yapılmıştır. Ortada bir avlu ve etrafında oturma birimleri yer alır. Evlerin bazıları iki ya da üç katlıdır. Alt katlar günlük yaşantıya yönelik oturma odaları, salon, mutfak gibi birimlere, üst katlar ise yatak odalarına ayrılmıştır. Çeşmeler bütün evlerde ortak özelliktir. Evlerde hamam benzeri ısıtma sistemi vardır. Evlerin çoğunda ağızları mermer bir kapakla kapatılmış su kuyuları bulunmuştur. Uygun bölümlerde tuvaletler yapılmıştır. Delikli oturma blokları ve altında ana kanalizasyona bağlı sistem vardır." [22]

Resim 1. 18. Efes Antik Kentindeki Yamaç Evlerden İç Mekân Görünüş. [22]

1. 4. Bizans Döneminde Konut Mimarisinin Gelişimi

Bizans İmparatorluğu ya da Doğu Roma İmparatorluğu olarak bilinen devlet, Roma İmparatorluğu'nun doğu kısmında M.S. 395'te kurulan ve İstanbul'un 1453'te Fatih Sultan Mehmet tarafından fethiyle ortadan kalkan imparatorluktur.

Şekil 1. 10: 1180 yılında Bizans

Şekil 1. 11, 1400 yılında Bizans

Bizans mimarisinin ön planı çıkan mimari elemanı kubbe olup en güzel örneği Ayasofya'da görülmektedir. Bunun yanı sıra kubbeli kiliseler ve saraylar bilinen Bizans mimari örnekleridir.

Resim 1. 19. Ayasofya'dan görünüm.

“Bölgesel ev gelenekleri Bizans döneminde de vardı. Osmanlı döneminde olduğu gibi tekil bir Bizans ev geleneğinden söz edilememektedir.”[23]

Bizans döneminde “Kapadokya’da mağara konut olarak tanımlanan mekânlar, Orta Anadolu’da ise tek odalı basit evler kullanılmaktaydı. Batı Anadolu’da yapılan kazılar bu bölgedeki evlerin dayanıksız malzemelerle yapılmış kulübeler olduğunu göstermiştir. Akdeniz sahillerinde ise Antik Çağ gelenekleri devam ettirilmeye çalışılmıştı.”[24]

Bizans şehirlerinde “Kırsal kesimde iki katlı evler yaygındı. Alt kat kümes, ahır, kiler işlevini görür ve dışarıdaki bir merdivenle çıkılan 2. Katta ailenin odaları bulunurdu. Konutlar dağlık alanlarda taştan, diğer yerlerde tuğladan yapılırdı. Dışa kapalı bir yaşam süren Bizans kadını zamanının çoğunu evin üst katındaki odalarda geçirir, oturma odaları erkekler tarafından kullanılırdı.”[25]

Resim 1. 20. Tekfur Sarayı

Bizans döneminde Şehirlerde insanların evleri genellikle iki katlıydı ve evlerini önünde ev sahibinin adı yazardı. Ev sahibinin at ve büyük baş hayvan ahırları ile kümes ve kilerler ortak bir avluya açılırdı. Bu avluda gerektiğinde atlara talim yaptırılacak kadar büyük bir avluydu. Her yapılan ev, başka bir evin ışığı kesilmeyecek şekilde yapılırdı.

“Büyük konakların planları zemin ya da birinci katta olan *tricliium* adı verilen büyük holün çevresinde organize edilmişti. Bu hol iki kat yüksekliğinde, genellikle çatıya kadar uzanmaktaydı. Erkeklerin kabul odası (divanhane) olarak kullanılırdı. Kadınların odaları yukarı katlardaydı büyük ve yüksek bir merkezi hol içeren yük konutlara en iyi korunmuş örnek İstanbul'daki Blakernae Saray kompleksinin bir parçası olan Tekfur Sarayıdır.” [26]

Resim 1. 21. Tekfur Sarayı İç Mekân Görünüşü

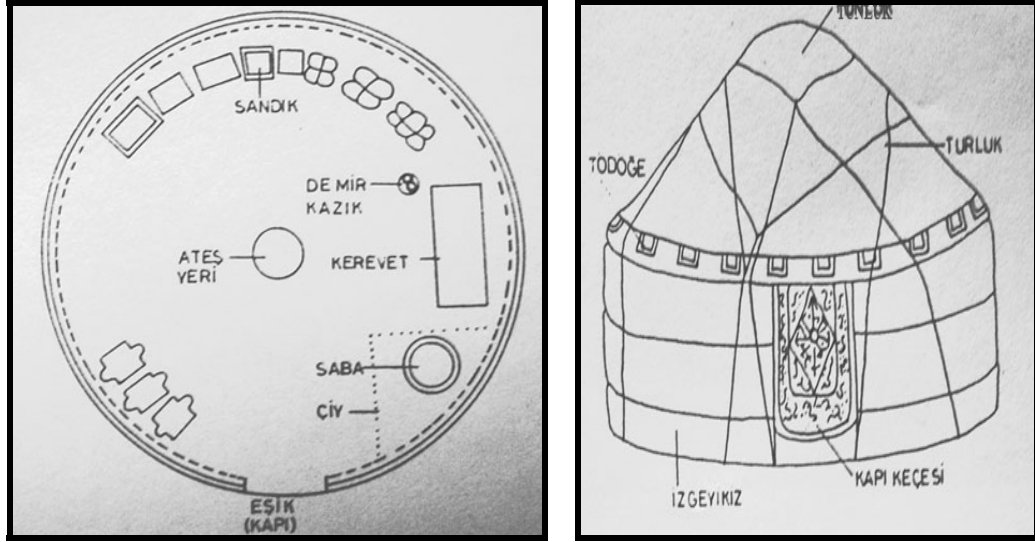

1. 5. Anadolu’da Türk Evinin Gelişimi

1. 5. 1. Anadolu Dışındaki Gelişmeler

Türklerin Anadolu’ya yerleşmeden önceki yaşam düzenleri, göçebeliğin bütün özelliklerini taşır. Asya stepleri, tarıma elverişli olmadığından hayvancılık ön plana çıkmış. Bu sebeple yazın bol otlaklı yaylalara çıkılmakta kışın ise kışlıklara inilmektedir. Bu durum sürekli olarak yer değiştirmeyi gerektirdiğinden yazlık ve kışıklarda iklimsel koşullara karşı korunaklı yaşam alanları oluşturmuşlardır.

“Eski Türklerin evleri incelendiğinde, gerek yapı malzemesinin belirlediği taşıyıcı sistemler, gerek iç mekân düzeni açısından yayla evi ile kışlık ev arasında farklıklar ve benzerlikle olduğu görülür. Taşınabilir evler yurt, alaçık ya da toprak ev olarak adlandırılan çadırlardır.”[27] Eski Türk çadırlarından öne önemli özelliği kolay kurulup, sökülebilmesi, taşınabilir ve hafif olması boyutlarının kişi sayısına göre değişebilmesidir.

Şekil 1. 12 - Şekil 1. 13. Geleneksel Türk çadırı. [28]

Bu çadırlarda, “Ortada ateş yeri ya da korluk denilen ateş yakılacak yer bulunur soğuk havalarda burada ateş yakılır ve yemek de pişirilir. Çadır girişinin tam karşısına gelen ve ve *tör* denilen bölüm, genel olarak *yük* denilen sandıklar, hurçlar, keçe ve halıdan yapılmış bohçaların ve heybelerin dizildiği bir alandır.” [28]

Yerleşik hayata geçen ilk Türk toplumunun Uygurlar olduğu bilinmektedir. "Tarihçiler, en eski yerleşme yerlerinin Soğdaklar ve Türkler tarafından kurulan Çu ve Talas bölgeleri olduğunu belirtmektedirler.

"Anadolu'da günümüze ulaşabilen orta ve iç sofalı plan tiplerinin, Anadolu öncesi Türklerde, özellikle Horasan çevresinde yaygın olarak uygulanmış olması, Anadolu da da değişik boyutlarda denenmesini getirmiştir. Türklerden önceki eski Anadolu ev tiplerinde böylesi simetrik bir düzene rastlanmamaktadır. Eski Anadolu ile Anadolu öncesi Türklerin uygarlık ve yaşama kültürlerinin mekân örgütlenmesi açısından, Anadolu evi üzerindeki etkileri de bugün daha açık belirlenebilmektedir." [29]

1. 5. 2. Anadolu Selçuklu Dönemi

Türklerin Anadolu'ya yerleşmesi 1071'deki Malazgirt Savaşı'ndan sonra hızlandı. "Selçuklu komutanı Kutalmışoğlu Süleyman Şah (I. Süleyman Şah), Anadolu'daki fetihleri batıya yayarak 1075'te İznik'i Bizans'tan aldı ve burayı başkent yaparak bağımsızlığını ilan etti. Böylece kurulan Anadolu Selçuklu Devleti, İlhanlıların son Anadolu Selçuklu sultanını tahttan indirdikleri 1318'e kadar varlığını sürdürdü." [30]

Şekil 1. 14. Anadolu Selçuklu devletinin sınırları.

Anadolu'ya yayılan Türkler karşılarında feodal bir yönetim yapısına sahip olan Bizans devletini buldular. "Anadolu Selçukluların bu topraklarda karşılaştıkları kentlerin bir bölümü surlarla çevrilmişti. Diğer bölümününse, bir köşesinde veya yakınında bir kalesi vardı. Anlaşıldığı kadarıyla Türkler ilk başta daha çok bu kentlerin yerli halkın boşalttığı bölümlerine yerleşmişlerdi bu ilk aşamadan sonra yerleşim kentlere yeni mahalleler eklenmesi biçiminde sürmüştür." [31]

Anadolu Selçuklu döneminden günümüze kalıntıları ulaşan tek eser niteliğindeki yapı Kubadabad Sarayı'dır. Prof. Dr. Rüçhan Arık ve ekibinin 1980 yılında başladığı kazı çalışmaları ile yapının ana birimlerini ortaya çıkarmıştır.

"Kubadabad'da birbirine kapıyla geçişleri olan bir büyük bir de küçük iki saray kalıntısı yer alıyor. Küçük sarayda sultan ikamet ederken büyük sarayda idari işler yürütülmüş. Büyük sarayda Sultana ait olduğu sanılan özel bir oda, bu odada su ve kanalizasyon tesisatı bulunduğu da çıkan bir diğer bulgudur. Yapılan kazılarda çevre küçük köşkler, depo ve aynı döneme ait bir de şantiye ortaya çıkarıldı." [32]

“Bu yapı topluluğunun bir diğ er önemli özelliği de eyvanlı yapıların ağırlık merkezini oluşturması ve Selçuklu dönemi evleri konusunda ipuçları içermesidir.” [33]

Resim 1. 22: Kubadabad sarayının kalıntıları.

“Anadolu Selçuklu  ağı mimarlığının diğ er bir özelliğini de cepheler ve ışıklandırma meydana getirmektedir. Dışa açık geniş pencere düzeni, özellikle erken dönemde, görülmemektedir. Bunun yerine, üst hizalarda yer alan tepe pencereleri ile yapıların ortalarında, örtüde meydana getirilen açıklıklar ışıklandırmayı sağlamaktadır. Bu orta açıklıkların, her tip yapıda, i  avlunun geleneğini yaşattığı düşünülebilir.”[34]

Selçukluların Anadolu'ya ilk yayılma dönemlerinde yaygın yapı tipi olarak zaviyeler, evlerle de yakın ilişkilidir dolayısıyla evlerle saraylar diğ er anıtsal yapıların yanında daha yalın olması gereken yapı türleri olarak görülmüştür.

1. 5. 3. Beylikler Dönemi

Moğolların Anadolu'yu işgal etmesi ile Anadolu Selçuklu devleti yıkılmış merkezi yönetimin yerini yerel yönetimler olarak Anadolu, beyliklere bölünmüştür.

Şekil 1. 15. Anadolu Beylikleri Haritası.

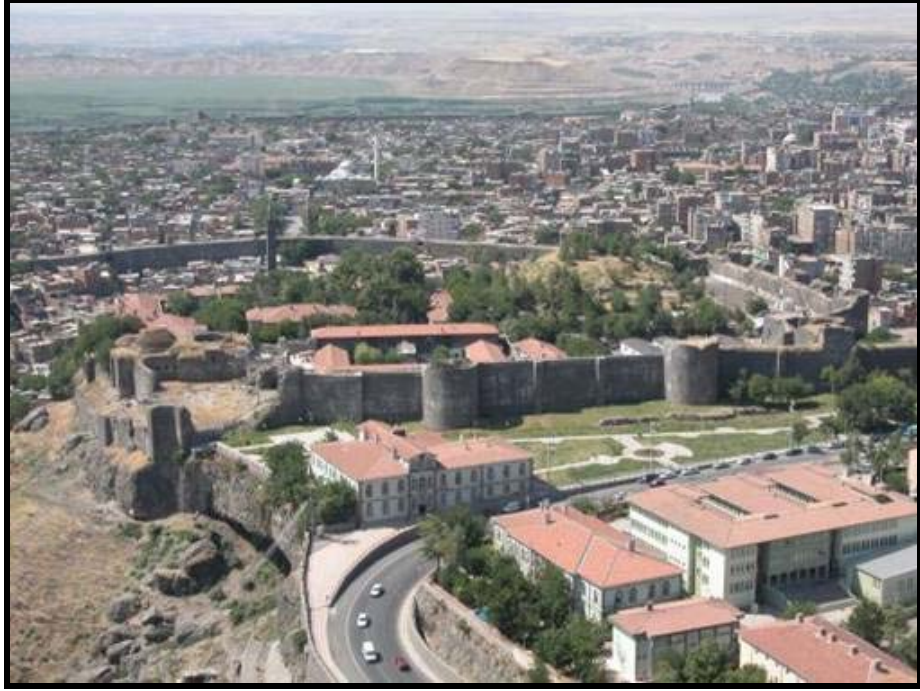
Anadolu'da Beylikler döneminin "Kamusal yapıları genel olarak değerlendirildiğinde birkaç örnek dışında boyutları açıışsıdan anıtsal olmaktan uzak oldukları görülür. Bu yapılar hem sayıca az hem de sınırlı boyutlarda inşa edilmişlerdir. Eldeki veriler yeterli olmasa bile dönemin evleri konusunda bilgi verecek sarayların genel çerçeveye koştur bir biçimlenme gösterdiği düşünülebilir." [35]

"Anadolu'da Beylikler dönemi mimarisi, Selçuklu ile Osmanlı mimarileri arasında bir köprü oluşturmaktadır. Bu dönemde bir yandan Selçuklu özellikleri sürmüş, Beylikler dönemi sanatı ayrıca, kısa bir zaman içinde imparatorluk sanatına yükselmiş olan Osmanlı mimarisinin oluşumuna da katkıda bulunmuştur. Beylikler döneminden kalan mimari yapıtlar içinde Anadolu Türk mimarisinde tek örnek olarak bilinen birkaç yapının bulunması, bu çağın önemini daha da arttırmaktadır." [36]

"Selçuklu ve beylikler döneminde ev ve saraylar konusundaki tüm veriler değerlendirildiğinde özellikle Diyarbakır Artukoğulları Sarayı ve diğer örneklerde olduğu gibi ev, saray, kervansaray, medrese ve benzeri yapılarda sürekli kullanılan

avlu ve eyvan çevresinde odaların yer aldığı ana şemanın değişik biçimlerde yaşama geçirildiği görülmektedir. Bu açıdan bu dönem evlerini tasarım, tasarım, malzeme ve diğer öğeleriyle, böyle bir ortam çıkış notası, kısaca kaynak olma özelliğiyle ele almak gerekmektedir.” [37]

“Kazılarda sarayın divanhane bölümünün haçvari düzende, dört eyvanlı bir plan şemasında yapıldığı da anlaşılmıştır. Eyvanların birleştiği kare planlı bölümde bir de fiskiyeli bir havuz ortaya çıkmıştır. Bu bölümün sarayın en görkemli yeri olduğu ilerleyen kazılar sonunda anlaşılmıştır. Ortaya çıkan ilginç bir nokta da havuzun zemininde cam bir mozaik süslemenin oluşudur. Anadolu’da benzeri örneklerde bu tür süsleme ile karşılaşılmamıştır. Buradaki şekillerde ördek, balık gibi suyla ilgili hayvanlar kullanılış, diğer bezemeler de onları tamamlamıştır.” [38]

Resim 1. 23: Diyarbakir Artukoğulları Sarayı.

2.BÖLÜM:

GELENEKSEL TÜRK EVİ

2. 1. Türk Evi Kavramı

Türk Evi, “Osmanlı İmparatorluk sınırları içinde ve bu kültürden etkilenen bölgelerde görülen: gelenek, ekonomik koşul, bölgesel-doğal veriler ve uygulama tekniklerine bağlı olarak çeşitli şekillerde biçimlenmiş bir Türk kültür ürünüdür.”[39]

Diğer bir açıklamaya göre, “Geleneksel Türk ailesinin yaşam kültürü ve törelerine uygun şekil ve plan özellikleri gösteren, asırlarca Türk insanının gereksinmelerine cevap vermiş bir konut tipidir.”[40]

2. 2. Coğrafi Dağılımı

2. 1. 1. Marmara Bölgesi

Osmanlı devletinin sırası ile başkentleri olan; Bursa, Edirne ve İstanbul illerinin bulunduğu Marmara bölgesi, Türk evinin gelişiminde ve diğer yöreleri etkilemesinde önemli bir yeri vardır.

Bu kentlerin içinde “Bursa, gelişim sürecindeki evrelerin en ağırlıklı noktasını oluşturmaktadır. Batı Trakya ve Balkanlardaki oluşuma örnek olan kent ise Edirne'dir. İstanbul, saraylardan kasırlara, yalılardan köşklere, ayrık evlerden bitişik evlere ve giderek Beyoğlu Yakası'ndaki ilk kâgir apartmanlara kadar başkent olmanın sağladığı olanaklarla Türk evinin gelişimini doruğa ulaştırın çok önemli ve özel bir kenttir.” [41]

“Bursa'ya yakınlığı nedeniyle Kütahya Evleri daha çok Marmara Evleri'nin özelliklerini taşımaktadır. İstanbul'un yakın çevresindeki yerleşmeler içinde Gebze ve İzmit evlerinin klasik üslup açısından önemli yerleri vardır. 17. ve 18. yy. kalma bu evler, son 20 yıl öncesine kadar ayakta kalmayı başarmış olmalarına rağmen bugün büyük bir bölümü yıkılmıştır. Bu evlerin arasında merkezi Orta Sofalı Konaklar bile bulunmaktaydı.” [42]

Resim 2. 1. Bursa Cumalıkızık'dan görünüm

Resim 2. 2. Geleneksel Bursa evlerine örnek

Resim 2. 3. Edirne evleri.

Resim 2. 4: İstanbul yalıları

2. 1. 2. Orta Anadolu Bölgesi

Orta Anadolu konut mimarisinin en tipik örnekleri Konya ve çevresinde bulunmaktadır. Konya evlerinde Selçuklu izlerinin sürdürüldüğü görülmektedir. Selçuklu evlerindeki aydınlık ve ferah mekânlar Osmanlı döneminde yapılmış evlerde de görülmektedir.

Konya'nın geleneksel yapı malzemesi başlangıçta kerpiç olmuştur. Bu tür kerpiç evler dar, dolambaçlı sokaklar boyunca avlu duvarlarının arkasında yer almıştır. Evlerdeki kalın kerpiç duvarlar ahşap hatıllarla desteklenmiş ve böylece kışın soğuk, yazın da sıcak önlenmeye çalışılmıştır.

“Evin cephesi boyunca uzanan sofa pencerelerle dışa açılan çıkmalarla hareketli bir görünüme kavuşturulmuştur. Odalar bu sofanın bir yanında yan yana sıralanmıştır. Bazı evlerde ise karniyarık planı uygulanmış, odalar sofanın iki tarafına sıralanmıştır. Çoğunlukla evlerin önlerinde tahtaboş denilen balkonlara yer verilmiştir. Mutfak çoğunlukla bahçenin bir köşesinde. Konak tipi evlerde çardaklı, havuzlu bir ön bahçe bulunmaktadır.” [43]

Resim 2. 5. Konya Evi [43]

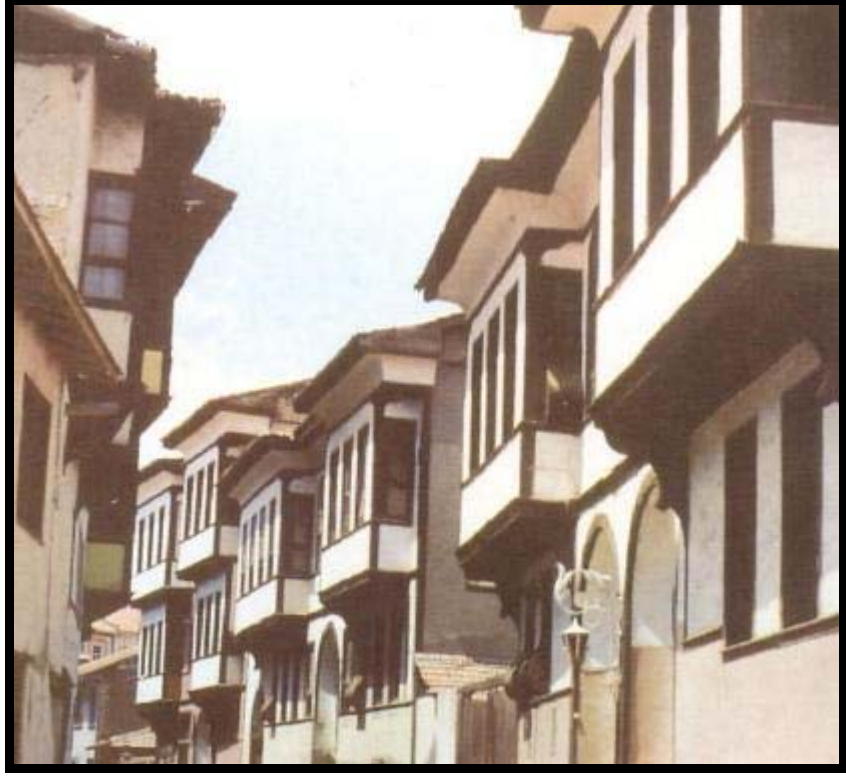
2. 1. 3. Batı Anadolu Bölgesi

Batı Anadolu geleneksel evleri Ege bölgesi, Marmara'nın güneyi ve Akdeniz bölgelerinde görülmektedir. Bu bölge, kuzeyde Çanakkale, Balıkesir, doğuda Eskişehir, Uşak, Eğirdir, güneyde de Antalya, Alanya çevresi ile Mersin, Adana ve Antakya kapsamaktadır.

Batı Anadolu ev geleneğinde “Güneye doğru inildikçe açık sofalı plan tipleri yaygınlaşır. Açık sofalı ev tipleri, iklimin yumuşaklığı ve sıcaklığın etkisiyle varlığını devam ettirirken, kuzeylere doğru çıkıldıkça yerini iç sofaya, orta sofaya bıraktığı görülmektedir. Bunun gibi batıya doğru kıyı kesimlerine gidildikçe açık sofanın yaygınlaştığı, iç kesimlere doğru ise açık sofaların iç sofaya dönüştüğü izlenebilmektedir.” [44]

Resim 2. 6. Birgi Çakırağa Konağı. [44]

Resim 2. 7. Kütahya Evleri.

Resim 2. 8. Muğla evleri. [44]

Batı Anadolu evlerinin korunarak günümüze kadar ulaşabilmiş yerleşimlerden bazıları; Manisa, Kula, Birgi, Kütahya, Eğirdir, Isparta, Burdur, Muğla, Milas, Antalya ve Antakya sayılabilmektedir.

Batı Anadolu'da Aydın oğlu Beyliği'ne başkent olmuş Birgi, Küçük Menderes Havzası bütünü içinde önemli bir yerleşme yeri olarak çekül vakfı tarafından 7 Bölge 7 Kent projesi kapsamı içine koruma altına alınmıştır.

Birgi evlerinde, "dış sofalı planlar yaygın olarak kullanılmıştır. Evlerin alt katları ahşap hatıllı, yığma taş duvarlardan yapılmış, üst katlar ise tamamen hımiş dolgulu ahşap karkastır. Evlerin asıl plan şemaları üst katlarda görülmektedir. Üzeri örtülü veya açık olan sofanın bir, iki ve bazen de üç yönünde odalar sıralanmıştır. Bu odalara ana sofadan veya büyük evlerde ise yan sofalardan girilmektedir. Üst katlar çıkmalar, sofalar ve dışa yönelik kafesli pencereler ve bunların üzerini örten geniş saçaklı çatılarla dikkati çekmektedir. [45]" Türk evlerinin tipik örnekleri bu evlerde karşımıza çıkmaktadır.

Resim 2. 9. Antalya Kaleiçi evleri.

2. 1. 4. Karadeniz Bölgesi

Karadeniz bölgesi, batı, orta ve doğu olmak üzere üç bölüme ayrılıp mimaride bölümler arası çeşitli farklıklar bulunmaktadır. Karadeniz bölgesi evlerinin temel özelliği bölgenin ormanlık yapısı ve iklimsel koşullardan dolayı ahşabın yoğun olarak kullanılmasıdır. Bölgede konutlar sürekli ve geçici(kırsal-yayla) konut olarak sınıflandırılır.

Geçici konutlardan olan yayla evleri, “Bölgede yer alan köy evleri gibi iki ya da tek katlı olup birkaç ana mekândan oluşmaktadır. Zemin katın duvarları taştan örülüp yarısı ahır diğer yarısı da depo olarak kullanılmaktadır.1.Kat ise yaşama alanı olarak değerlendirilmektedir. Bu katta duvarlar ve zemin ahşap olup, mekânın ortasında ocak bulunur.” [46]

Resim 2. 10. Geçici konutlardan olan yayla evlerine örnek. [46]

Batı Karadeniz bölümünde Safranbolu Evleri, “yüzlerce yıllık bir süreçte oluşan Türk kent kültürünün günümüzde yaşamaya devam eden en önemli yapı taşlarıdır. İlçe merkezinde 18. ve 19.yy. ile 20.yy. başlarında yapılmış yaklaşık 2000 geleneksel Türk evi bulunmaktadır. Bu eserlerin 800 kadarı yasal koruma altındadır. Evler Safranbolu’nun iki ayrı kesiminde gruplanmış durumdadır.” [47]

Safranbolu Evlerinin plan yapısına bakıldığında “Evin girişinde zemin katta hayat bulunmaktadır. Zemin katlarda ayrıca ahırlar ve ambarlar bulunur. İkinci kat diğer katlara göre daha basıktır. Bu katta gerektiğinde yatak odası olarak da kullanılabilen bir mutfak bulunur. Gündelik yaşam orta katta geçer. Üçüncü katta tavanlar daha yüksektir. Odalara sekiz kenarlı bir çokgenden oluşan "sofa"nın daha kısa olan dört

çapraz kenarından açılan kapılardan girilir. Odaların her biri bir çekirdek aileyi ya da bir aile yakınının barındırabilecek tüm unsurlara sahip, bağımsız birim olarak tasarlanmıştır. Bu doğrultuda her odada ahşap dolapların (yükük) içerisinde bugünün duş kabinlerini andıran gusülhaneler mevcuttur.” [48]

Resim 2. 11. Safranbolu evlerine örnek. [48]

Orta Karadeniz bölümünde yer alan Amasya Evleri genellikle yan yana, sırt sırta ve bitişik nizam yapılmış; konutlar haremlik ve selamlık olarak düzenlenmiştir. Evler daha çok bodrum üzeri tek ve iki katlı olup; birinci ve ikinci kat üzeri (üç tarafı pencere, çıkma tarzı cumba) olanlarına da rastlanmaktadır. “Evlerin çoğu avlulu ve bahçelidir. Bahçe, haremlik ve selamlık arasında kalmakta, burada ocak ve su kuyusu bulunmaktadır. İkinci katları çoğunlukla cumbalıdır. Bununla, hem ev planında simetri sağlanmış, hem de daha fazla yer kazanılması hedeflenmiştir. Özellikle Yalıboyu'nda, Roma Dönemi sur duvarları üzerine yapılmış olan konutlarda, Yeşilirmak'a bakan güney yöndeki evler, "eliböğünde"lerle (ahşap evlerin çıkmalarına destek için yerleştirilen çapraz payanda) desteklenerek dışarıya taşırılmış, böylece daha geniş iç mekân elde edilmiştir.” [49]

Resim 2. 12. Amasya yalı boyu evlerine örnek.

Doğu Karadeniz bölümünde Sarp - Tirebolu arası dış sofalı (aşana'lı) konut tipi olarak belirlenmiştir. Trabzon ve yakın yöresinde antresiz dışarıdan doğrudan ortak mekâna (aşanaya) girilen ve bu alandan da doğrudan yatak odalarına geçilen dağılım değerli yüksek, aşamalı simetrik bir tip şeklinde ortaya çıkmaktadır. Rize - Rus sınırı arasında ise dış (aşanalı) ve iç sofalarıyla (hayatlı) daha karmaşık bir tipe dönüşmektedir. Tirebolu - Samsun arasında kalan bölgede ise simetrik orta mekânlı (salonlu tiplere) daha çok Giresun ve Ordu civarında; ortak mekânsız bir koridor üzerindeki odalardan oluşan sokaklı tiplere rastlanmaktadır. [50]

Resim 2. 13. Trabzon Ortahisar Mahallesiindeki geleneksel evler.

Doğu Karadeniz bölümünde geleneksel Türk evini yansıtan örneklerden biriside Giresun ilindeki Zeytinlik mahallesidir mahalle barındırdığı mimari doku ile günüzde koruma altına alınmıştır. “Evlerin mimari özelliklerine bakıldığında; Yapılar zemin-üst kat ya da bodrum-2 kat olarak yapılmış ve yapı sistemi olarak kesme taş üstüne ahşap iskelet sistem kullanılmış, iskeletin boşlukları bağdadi veya dolgu taşlarla doldurulmuş ve şima denilen harçla sıvanmıştır. İç duvarlar ise ahşap kaplanmıştır. Bazı evler tamamen kaba yonu taştır bazılarının ise sadece ön yüzleri kesme taştır. [51]

Resim 2. 14. Giresun Zeytinlik Mahallesiindeki geleneksel evler.

2. 1. 5. Güneydoğu Anadolu Bölgesi

Güneydoğu Anadolu bölgesi evlerinde kullanılan yapı malzemesi taştır. Bölge evleri genelde düz damlı olup içerisinde su ögesi bulunan eyvanları bulunmaktadır. Güneydoğu Anadolu bölgesini kapsayan alanda, Diyarbakır, Gaziantep, Şanlıurfa ve Mardin yöresi evleri belirli özellikleri nedeni ile ön plana çıkmaktadır.

Diyarbakır evleri köylerde ve şehirlerde farklı tiplere sahiptir Köy ve kasaba evlerinin çoğu; toprak damlı, kerpiç duvarlı, çamur veya tezekle sıvanmıştır. Tek katlı olan bu evler büyük bir avlu içerisinde yer alırlar. Diyarbakır evlerinde İklimsel nedenlerden dolayı avlu önemli bir mekân olup yaşam avlunun çevresinde sürmektedir.

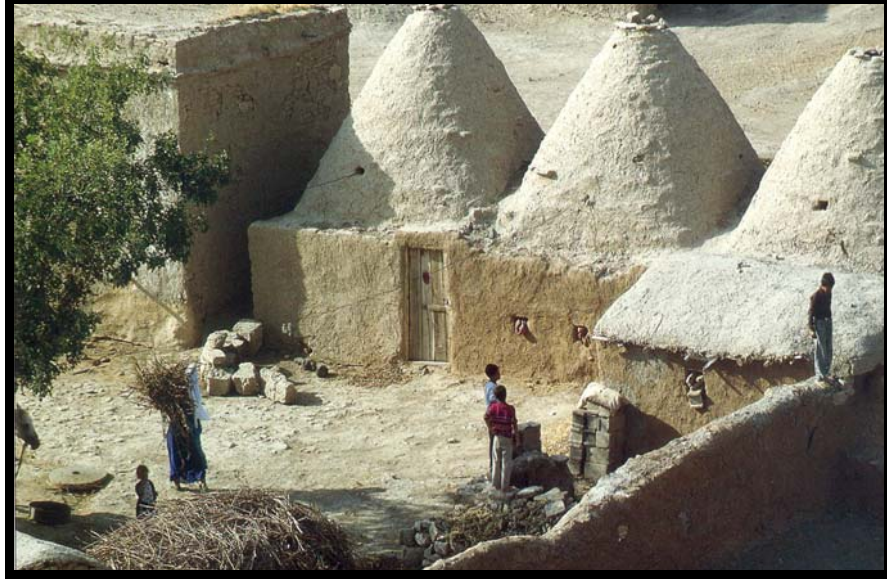

Resim 2. 15. Diyarbakır Ev i[52]

Antep Evleri; yüksek duvarlar arkasında, dış mekânlardan mümkün olduğunca soyutlanmış Hayat (Avlu)'a dönük yapılardır. Evlerin ikinci katında sokağa yapılan konsol çıkıntılarına köşk denir. Hayat etrafında ocaklık (mutfak), hazna (kiler), hela gibi mekanlar yer alır. Evler tek, iki ve üç katlı olarak inşa edilmiştir. Hayatın kenarlarında çiçeklikler, genellikle ortasında da Gane adı verilen havuz bulunmaktadır. Evin üst katlarına dıştan merdivenlerle ulaşılır. Sofa etrafında sıralanmış çoğu zaman eyvanlı odalar yer alır. [53]

Anadolu geleneksel konut mimarlığı içinde önemli bir yeri olan Urfa evleri; Açık bir avlu etrafında sıralanan mekânlardan oluşan yapılar genellikle iki katlıdır. Zemin katta günlük odalar ya da kış odaları ve servis mekânları içinde bir havuzun yer aldığı su ögesi ve çeşitli bitkilerle sağlanmış yemyeşil görüntüsü ile planın işlevsel

ve görsel açıdan odak noktasın oluşturan açık bir iç avlu etrafında sıralanır. Başoda ve diğer odaların yer aldığı üst kat mekânları *gezene*k adı verilen açık bir koridora açılır ve merdiven ile avluya bağlanır.

Resim 2. 16. Harran Evi.[54]

Resim 2. 17. Geleneksel Urfa Evi. [54]

Mardin kenti, temel yapıım malzemesi olarak kolay işlenebilen sarı kalker taşının kullanıldığı, çeşitli motiflerle bezenmiş geleneksel evleriyle de ünlüdür. “Bölgedeki çok sayıda ocaktan çıkarılan sarı kalker taşı, yapı üretimine egemen olmuş; kapı,

pencere, asma kat gibi zorunlu kullanımların dışında ahşap işçiliğine yer verilmemiştir. Evleri, 4 m. yüksekliğe ulaşan duvarları çevirir ve sokaktan ayırır. Bu duvarlarla sert iklime karşı korunma sağlanır. Yazlık denilen iç avlu veya bahçede, eskiden ahır olarak kullanılan, günümüzde ise depo işlevi gören mekânlar yer alır. Mardin evlerinin en önemli özelliği taş işçiliğidir. Kapı ve pencereleri, sütuncuklar, kemerler ve değişik motiflerle süslenmiştir. Merkez yerleşim, 1979 yılında kentsel SİT ilan edilmiştir.” [55]

Resim 2. 18. Geleneksel Mardin Evleri. [55]

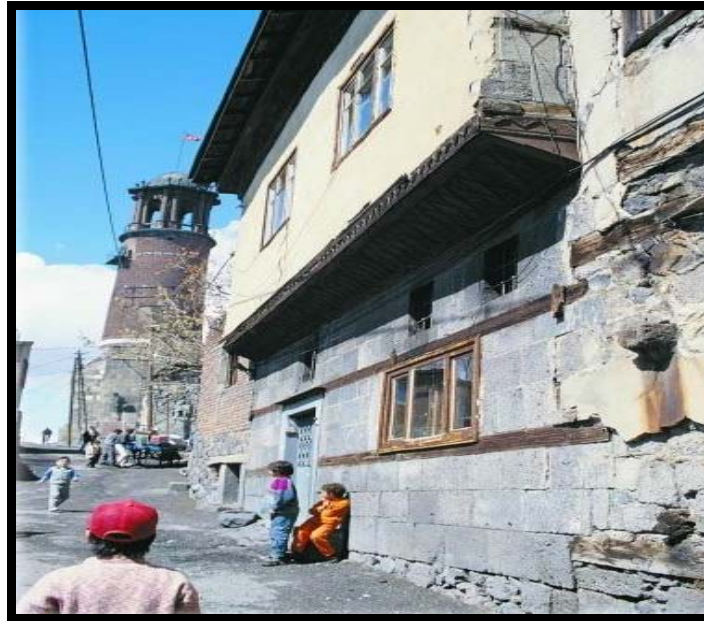
Resim 2. 19. Geleneksel Mardin Evi. [55]

2. 1. 6. Doğu Anadolu Bölgesi

Doğu Anadolu bölgesi evlerindeki temel özellikler iklimsel koşullardan dolayı kalın taş duvar üzerine inşa edilmeleridir. Bölgede ormanlık alanların azlığı nedeni ile temel yapı malzemesi taştır, ahşap malzeme iç bölmeler ve yapı elemanlarında kullanılmıştır. Doğu Anadolu bölgesi evlerinin plan yapısına bakıldığında kışların uzun ve sert geçmesi nedeni ile avlu kapalı mekân olarak kullanılmaktadır.

Tüm Doğu Anadolu'yu kapsayan alanda Erzurum, Kars, Malatya, Harput, Erzincan (Kemaliye) evleri belli özellikleri ile ön plana çıkmaktadır.

Erzurum evlerinin biçimlenişinde soğuk iklim ve deprem gibi fiziksel koşullar etkili olmuştur. Kalabalık bir aile yapısı olduğundan evlerinin boyutları büyüktür. “ Erzurum evlerinin önünde iki yandan merdivenlerle çıkılan bir kapı eşiği, kapıdan girdikten sonra da sofa adı verilen bir merkezi dağılım alanı dikkat çeker. Bu sofanın iki yanında ve giriş kapısına göre karşıda, her biri kendi içinde birleşmiş odaların bulunduğu bazen iki bazen de dört ünite dikkati çeker. İki katlı evlerde bu sofa ya da taşlık olarak isimlendirilen mekânın ilerisinde ikinci kata götüren bir merdiven bulunur. Bu merdivenin altındaki kapıdan alt kattaki iki ünitece ortak kullanılan tuvalet, banyo (kerhiz), ahır gibi birimlere bir başka kapı ile tüm ünitelerce ortak kullanılan tandır evine ulaşılır.” [56]

Resim 2. 20. Geleneksel Erzurum Evi.

Erzurum evlerinde iklimsel şartlardan dolayı duvarlar kalındır. Üst katlardaki oturma alanlarının aydınlatılması için pencere sayısı alt katlardan fazladır. Pencere güneş ışığından daha fazla faydalanmak için dışa doğru daraltılarak inşa edilmiştir.

Geleneksel Kars evlerinde iki ayrı plan tipinin uygulandığı görülmektedir. Bunlardan birincisinde giriş holleri yapının bir köşesine yerleştirilmiştir. Giriş holü yapının sağ veya sol köşesinde olanlarda odalardan biri bu girişin yanındadır. Giriş holünden çift kanatlı bir kapı ile salona, salondan da yine girişe benzer bir kapı ile yanındaki odaya geçilir. Yan yana dizilmiş odalardan diğerlerine daima bir geçiş vardır. Böylece ev içerisinde dairevi bir dolaşım sağlanır. Diğer tiplerde ise, giriş holünün bir tarafından salona, diğer taraftan da misafir odasına geçilmektedir.

Kars'ın sivil mimari örneklerini oluşturan, Rusların yapmış olduğu evler çoğunlukla taş ve kerpiçten yapılmıştır. Osmanlı sivil mimarisine benzemeyen, üst düzey memur, subay ve yabancı ailelerin yaşamaya başladığı yeni binalar bu yeni yerleşim alanında yapılmıştır. [57]

Resim 2. 21. Geleneksel Kars Evi.

Malatya evleri çoğunlukla; “Sokağa cephesi olan iki katlı evlerdir. Bazı evlerde, üçüncü kat olarak iç sofa büyüklüğünde, genellikle dörtgen planlı bir bölüm bulunmakta ve Cihannüma olarak isimlendirilmektedir. Evlerin hemen hepsinde doğrudan doğruya sokağa açılan kapıları bulunmaktadır.” [58]

Eğimli arazide konumlanan Harput evlerinin plan tipinin oluşumunda coğrafya ve iklimsel faktörler ön plana çıkmaktadır. Kışların soğuk ve uzun olması nedeni ile taş duvarlar üzerine inşa edilen evlerde pencere boyutları oldukça küçüktür. Orta sofalı plan tipinde olan evlerde evin manzaraya hakim dışa çıkma yapan mekanı selamlık odasıdır. Evlerin bir diğer özelliği de damlı olmasıdır.

2. 3. Türk Evinin Oluşumundaki Etkenler

2. 3. 1. Fiziksel Etkenler

Anadolu'nun coğrafi yapısı ve bölgeler arasındaki topografik farklılıklar Türk evinin şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. "Türk evinin oluşumunda ana ilkelerden birisi yapıyı doğadan ayırma eğilimidir. Anadolu'nun engebeli yapısı yapıların oluşu kavramlarını değil, yalnız doğal yapı ile ilişkilerin değişmesinde etken olmuştur. Bu nedenle bütün bölgelerde tek bir temel ilkeye uyan ama biçimsel değişiklikleri bulunan evler oluşmuştur." [59]

Anadolu'daki bölgeler arasında iklimsel farklılıklar bulunmaktadır. Bu iklimsel farklılıklar konut mimarisini de etkilemiştir. Örneğin sıcak iklim bölgelerinde Türk evi plan tiplerinden olan açık sofalı plan tipleri soğuk iklim bölgelerinde ise kalın taş duvarlı, küçük pencereli, ara ve orta katları basık tavanlı, üzeri kapalı orta sofalı plan tipleri görülmektedir.

Anadolu deprem kuşağı üzerinde bulunduğundan geleneksel Türk evlerindeki yapıım sistemleri bu faktöre göre gelişmiştir.

2. 3. 2. Kültürel Etkenler

Geleneksel Türk evinin oluşumunu etkileyen kültürel etmenler; aile yapısı, ekonomi, yaşam biçimi olarak sıralanmaktadır.

Geleneksel Türk aile yapısı kalabalık bir yaşam getirdiğinden mekânların boyutları da bu ihtiyaca cevap verebilecek nitelikte olmuştur. Kalabalık aile yapısı içinde çekirdek aileler yer almakta bu amaçla da mekân içerisinde bağımsız bölümler ile kışlık yiyeceklerin saklandığı depolar ile üretim (dokuma ve işlik) için kullanılan alanlar bulunmaktadır.

Doğa ile bütünleşmek içgüdüğü ev mimarisine, dışa açık sofa ile yansır oda bir yaşama biçimi olarak kapalı olmalıdır ama odanın açıldığı sofa, ütü kapalı ve soğuk rüzgârlara karşı korunup denetim altına alınmış olsa da aslında bir dış mekândır.

Geleneksel Türk evinin plan tipi ve boyutlarının belirlenmesinde ekonomik etkenlerinde payı büyüktür. Bölgenin geçim kaynağına ve üretim biçimine göre mekânlara üretilen mahsulün saklanacağı depo ve çeşitli üretimlerin yapıldığı atölyeler eklenmiştir. Hayvancılığın yaygın olarak yapıldığı yörelerde ahır ve

samanlıklar evlerin zemin katında yer almıştır. 19. YY dan itibaren Ekonomik gücün artması ile de çeşitli merkezlerde batı üsluplu büyük evler yapılmaya başlanmıştır.

2. 4. Geleneksel Türk Evinin Plan Tipleri

Geleneksel Türk evi “Genelde tek katlıdır. Ancak zamanla katlar ikiye ve üçe çıkmıştır. İki katlı evlerde alt kat, insan yaşamı dışındaki kullanımlara ayrılmıştır. Köy ve kasaba evlerinde ahır, kent evlerinde taşlık ve depo evin alt katındadır. Üç katlı evlerdeyse, orta kat genellikle asma kat biçimindedir. Ara katlarda, daha büyük pencere ve basık tavanlı, kolay ısınabilen kış odaları bulunmaktadır.” [60]

Türk Evi bulunduğu bölgelerde çeşitli plan tiplerinde gelişim göstermiştir. Sofa, Türk Evi'nin tasarımını etkileyen ve odaları birbirine bağlayan en önemli unsurdur

Sofa: Evlerde oda kapılarının açıldığı genişçe yer, hol [61]

Sofa: *İng.* Anteroom, *Alm.* Vorzimmer, *Fr.* antichambre

(Mimarlık) Evlerde oda kapılarının açıldığı genişçe bölümdür. [62]

Sofa: Evlerin önündeki geniş balkon, Cami girişlerinde kapının iki yanındaki yerler. [63]olarakda tanımlanmaktadır.

Sofa: geleneksel Türk evinde odalar arası ilişkilerin sağlandığı ortak bir alandır. “Sofa sergah, sergi, eyvan, çardak, divanhane, hayat “v.b isimler almıştır. Bu alan ev içindeki dolaşımı sağlamakla birlikte bir toplanma alanıdır. Dolaşım dışında kalan kesimleri oturmaya ayrılmıştır. Zamanla bu kesimler daha özeleşmiş ve eyvan, sekilik, taht, köşk gibi kavramlar ortaya çıkmıştır.” [64]

Hayatlı (sofalı) evin tarihi ve coğrafi dağılımı “Osmanlı İmparatorluğunun erken tarihine tekabül eder. Hayatlı evin uzun ömürlü standart tipolojisini göz önüne alırsak Türk toplumunun geçmişteki gereksinimlerine yanıt verdiğini söyleyebiliriz.” [65]

Bu sebeple, odalar arası ortak bir alan olan sofa, Türk evinin mekân örgütlenmesinde ve biçimlenmesi üzerinde önemli bir etkidir.

“Sofa... Aynı zamanda bütün ev halkının toplandığı, düğün ve eğlencelerin düzenlendiği bir yerdir. Bu yönüyle Sakson ve İngiliz hollerine benzer. Önemli ve hareket alanı dışında kalan bölümleri oturmaya ayrılmıştır. Bu yerler oda sıralarının

arasında eyvan şeklinde bir boşluk bırakılmak veya sofanın önüne sekilik tarzında bir çıkıntı ilave etmek suretiyle sofadan ayrılırlar. Eyvan daha korunmalı bir oturma yeridir, bazen birden fazladır. Sekilik ve tahtlar ise iki veya üç tarafı açık olan ilavelerdir, genellikle manzaraya yönelik yapılırlar. Zeminleri sofadan birkaç basamak yükseltilmiş ve bazen konsollar üzerine alınmıştır. Bu sekiliklerin bazı yerlerde ayırık birer köşk haline geldikleri de görülür... Köşkler, umumiyetle serinlemeye mahsus ve çok havadar olması arzu edilen yerlerdir. İçlerinde fiskiye ve havuzlar bulundurulur.”[66]

Türk evi plan tiplerini Sedat Hakkı Eldem dört gruba ayırmıştır:

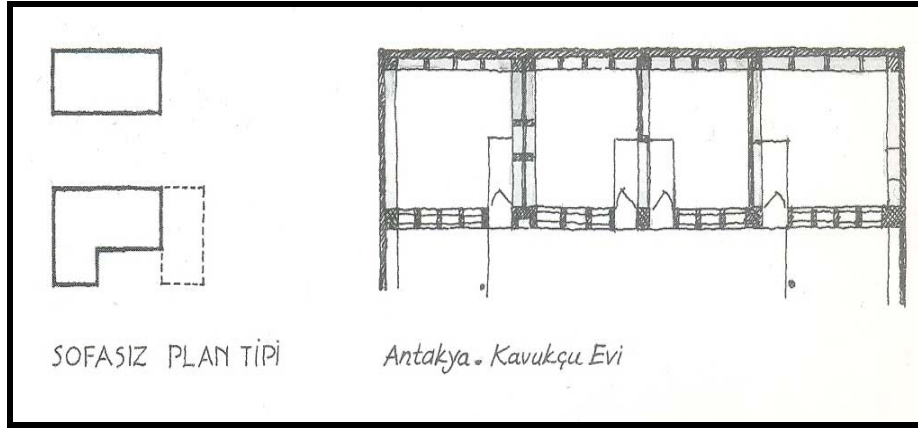
1. Sofasız plan tipi.
2. Dış sofalı plan tipi.
3. İç sofalı plan tipi.
4. Orta sofalı plan tipi.

2. 4. 1. Sofasız Plan Tipi

Geleneksel Türk evinin ilk ve en basit örneklerinden olan sofasız planlı evlerde, odalar arasında bağlantı bulunmayıp, odalarının birbiri ile ilişkisi yoktur. Bu tip evlerde bahçe duvarları ile korunan bir iç avlu bulunup genellikle odalar avluya açılır plan tipi 2 katlı ise üst katlar ile olan bağlantı balkon yardımı ile çözülmüştür.

“Sofasız planlar çadırdan sonraki ilk aşamadır. Bu tiplerin en eski örnekleri VI. yüzyıla tarihlenebilir. Odaların önündeki bağlantı, bir avlu ya da çıkmaz bir sokak olabilir... Bazı örneklerde odalar üst kattadır ve aralarındaki bağlantı balkonlarla sağlanır. İklimin sıcak olduğu yerlerde görülen bir çözüm, daha soğuk yörelerde üstü kapalı balkonlara dönüşmüştür. Oda sayısının artması düzgün olmayan kollar oluştururken, eyvan ve köşk eklentileri plan tipini zenginleştirmektedir”. [67]

Sofasız ev tiplerinin çadır sonrası aşamalarına yayla evlerinde rastlanmaktadır. Oysa Orta Anadolu ve Doğu Anadolu'nun bazı kırsal kesimlerindeki evler, eski Anadolu örnekleriyle farksız denebilecek kadar benzerlik göstermektedir bu plan tipleri Anadolu'nun orta, güney ve doğu bölgelerinde uygulanmıştır. Bu tipin ekonomik koşullarla da ilgili olduğu söylenebilir.

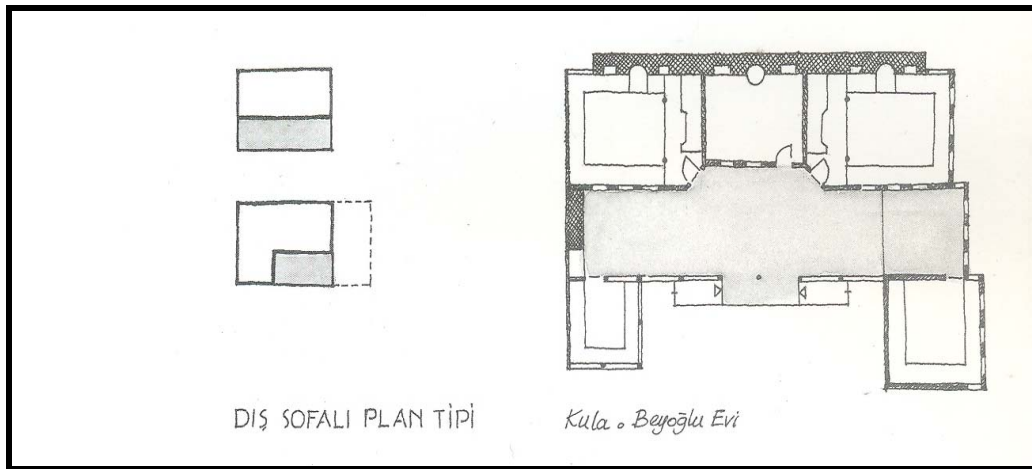

Şekil 2. 1. Sofasız Plan Tipi [67]

2. 4. 2. Sofalı plan tipleri

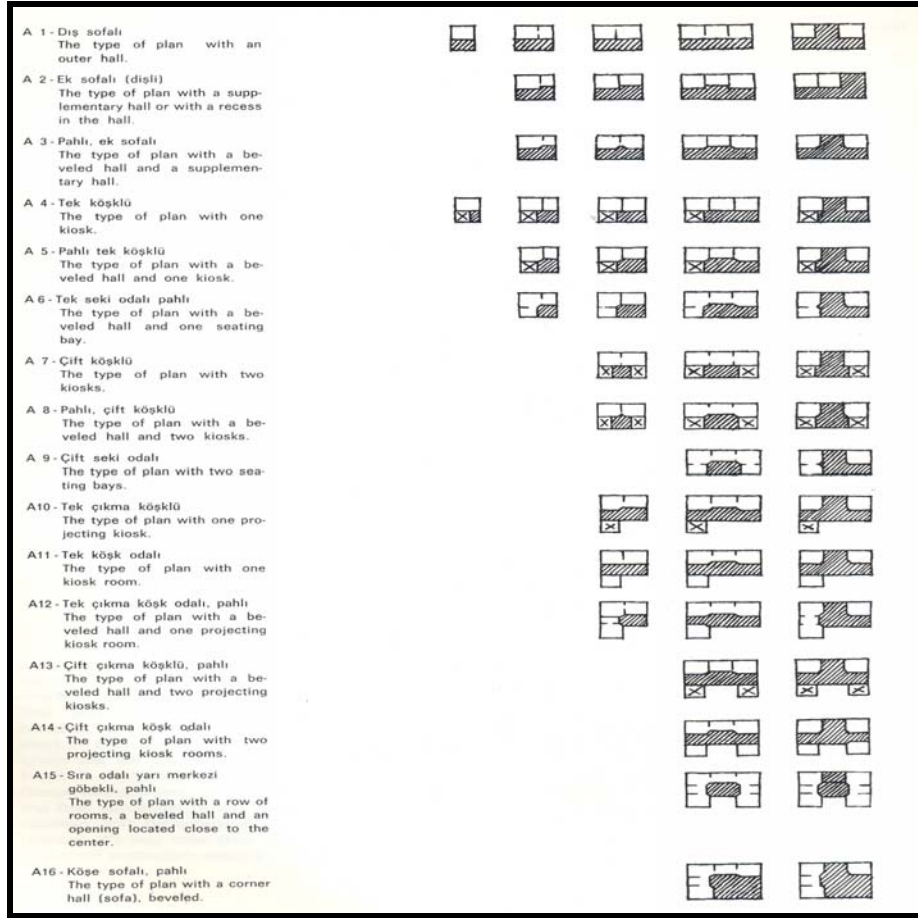
2. 4. 2. 1. Dış Sofalı Plan Tipi

Bu tipte oda sıralan bir sofa ile birbirlerine bağlanmıştır. "Türkler Anadolu'ya yerleşmeden önceki Hitit ve Helenistik evlerinde de bu plan uygulanmıştır. Bu tip, planın şekline ve yerine göre ön, köşe açık sofalı, hayatlı, sergahlı ve sayvanlı ev diye de adlandırılabilir. En ilkel tipinde sofa açık bir direkliktir. Yalnız üzeri damlıdır. İklimin elverişli olduğu yerlerde bu tip zamanımıza kadar uygulanmıştır. Oturma ve yaşama seviyesinin yükselmesiyle, sofa kapanmaya başlanmıştır." [68]

Şekil 2. 2. Dış Sofalı Plan Tipi [69]

Dış sofalı evlerde simetrik plan çözümlerine rastlanmaz. “Genellikle serbest bir düzende gelişir. Araya eyvanın girmesi, oda dizilerine farklı bir estetik kazandırır. Bazen yanlarda, bazen orta bölümde yer alan köşkler, sofa düzenini daha da zengin kılan öğelerdir. Sofa, oda sayısının çoğalmasıyla aşırı uzamaması için, L veya U şekline dönüşerek, plan tiplerinin çeşitlenmesini sağlamıştır.” [70]

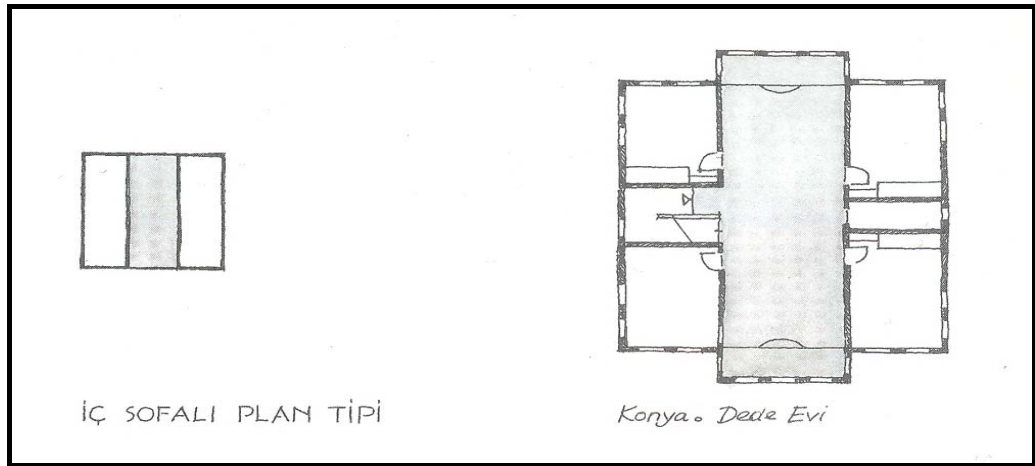
Şekil 2. 3. Dış Sofalı plan tipleri şeması [71]

Dış sofalı evlerin, Türklerden önce Anadolu'da uygulandığına dair bilgiler vardır. Ancak Horasan dolaylarında da izlerine rastlanması, Türk evindeki dış sofanın Doğu kökenli olduğunu ortaya koymaktadır. Dış sofalı evler, XVI. ve XVII. yüzyıllarda iklim koşullarına bağlı olmaksızın Anadolu'nun ve Rumeli'nin her kesiminde uygulanmıştır. Günümüzde bu evlere, Ege ve Güney bölgelerimizde daha çok rastlanmaktadır. [72]

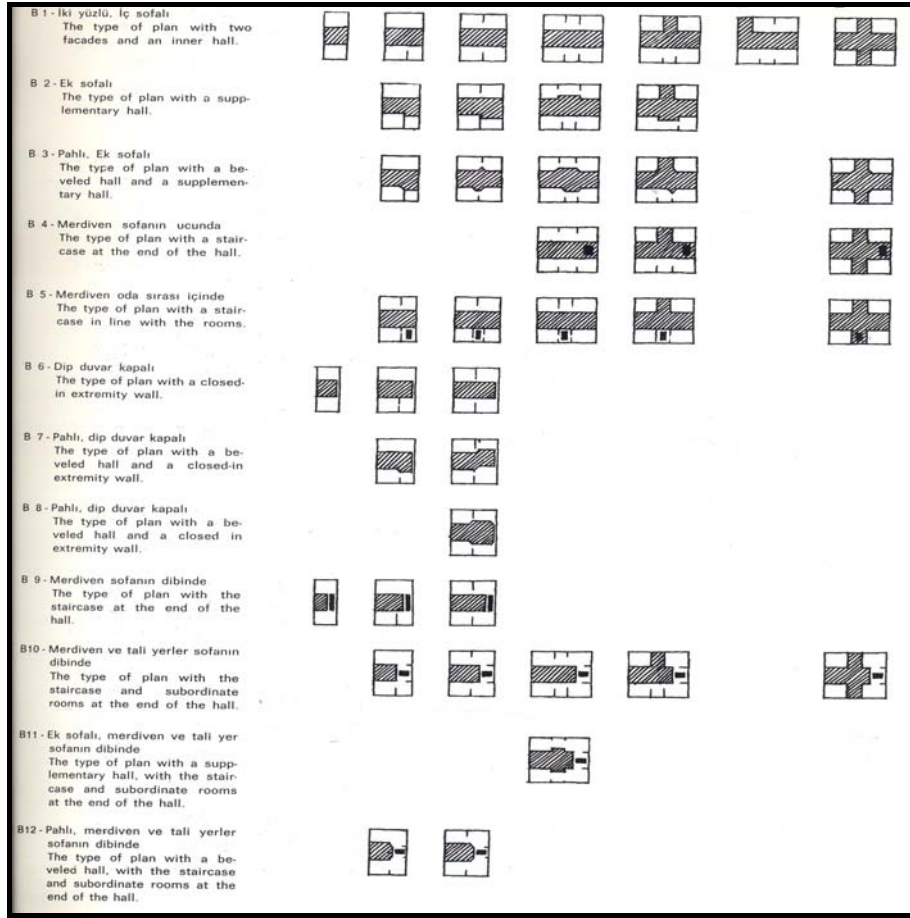
2. 4. 2. 2. İç Sofalı Plan Tipi

İç sofalı Plan Tipi 18. yüzyıldan itibaren belirginleşmiş, ancak 19. yüzyılda yaygınlaşmıştır. Kentlerin kalabalıklaşması, arsanın küçülmesi ve değer kazanması daha içe dönük ve sıkışık planlamaları gerektirmiştir. Daha rahat yaşama biçiminin arzulanması, tozdan, soğuktan kaçılması, sofa alanını da her zaman kullanma ihtiyacı, bu tipin tercih edilmesinin sosyal nedenleri arasındadır. “Bu derli toplu plan, daha çok sayıda odaya yer veriyor, yan yana gelen odalar sayesinde duvarlar azalıyor ve ekonomi sağlanıyordu. Bir başka görüşe göre ise orta sofalı plan tipi, Orta Asya'dan beri kullanılan bir tip olup Anadolu Türk mimarisinde daha çok medrese, cami, köşk gibi yapı türlerinde uygulanmışken 18. yüzyıldan itibaren önce büyük kentlerde yönetici evlerinde sonra da çevresinde tekrar uygulama alanı bulmuş bir ev tipidir. İç sofalı tipte bir yönde, orta sofalı tipte ise genellikle birbirine dik iki yönde simetri görülür. [73]

İç sofalı plan tiplerinde odalar, sofanın iki tarafında bulunup odalar sofaya açılır ve merdiven önemli bir noktaya konumlandırılır.

Şekil 2. 4. İç Sofası Plan Tipi [74]

Şekil 2. 5: İç Sofalı plan tipleri şeması [75]

Odaların sofanın iki tarafına dizilmesiyle sofa sahasından ve dış duvarlardan tasarruf edilmiştir. Odalar arasındaki irtibatta kolaylaşmıştır. Bununla birlikte sofanın tabiat ve bahçe ile yakınlığı azalmıştır. Bu tip daha ziyade şehir evi karakterini taşır. Oda kapılarının pahlanmış oda köşelerine getirilerek açılması ve dolayısıyla sofa orta kısmında bir genişleme oluşturması bu tipin orta sofalı plan tipine yaklaşması sağlanmıştır. [76]

2. 4. 2. 3. Orta Sofalı Plan Tipi

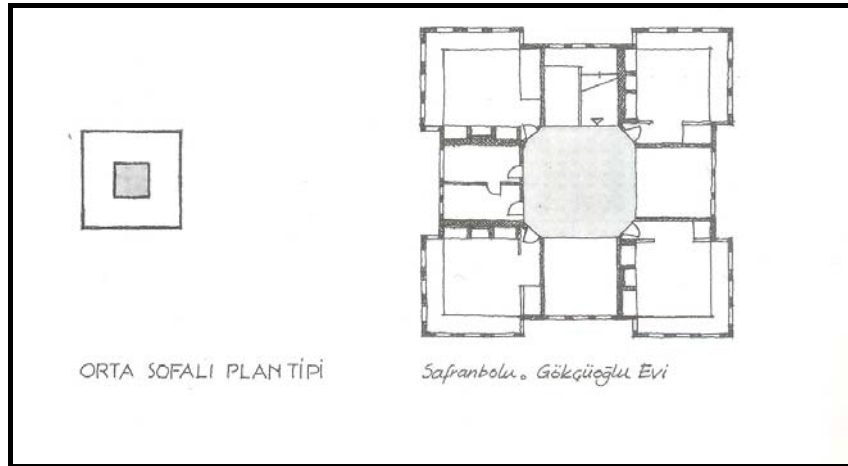
Sofa evin merkezinde ve dört tarafı oda sıraları ile çevrilidir. Sofanın aydınlık olması için oda sıralarının arasında eyvan şeklinde boşluk bırakılır. Bu eyvanlar daima sofanın merkezinde oluşturularak sofa ile bir bütünlük sağlarlar. Bu tipin iç sofalı tip ile benzerliği sofayı aydınlatan eyvanların aynı doğrultuda oldukları zaman göze çarpar. Sofaya açılan eyvan sayısının birden dörde kadar çıkarılmasıyla bu plan ti-

pinin en gelişmiş şekilleri oluşturulmuştur. Bu sebepten bu planlar daha çok büyük ve zengin evlerde uygulanmıştır.

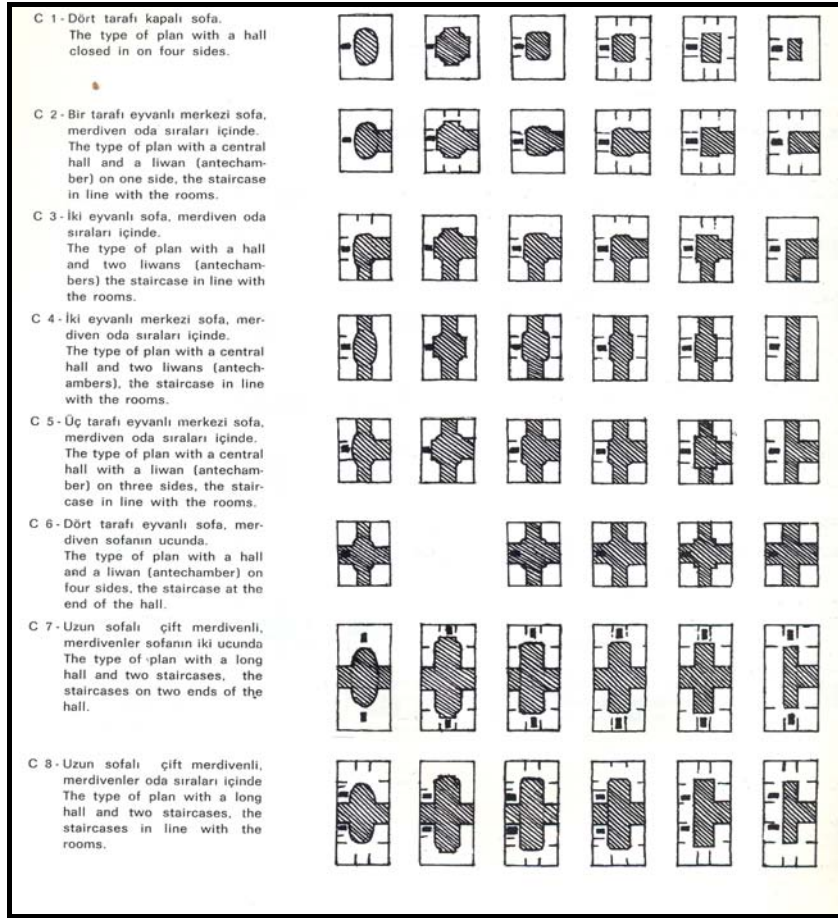
Sofanın dış hava tesirlerinden korunması planın toplu bir halde olması, odalar arasındaki mesafenin azalması bu tipin büyük şehirlerde ve bilhassa İstanbul'da çok kullanılmasına sebep olmuştur. Sedat Hakkı Eldem orta sofalı plan tiplerini kendi içinde üç bölüme ayırmıştır

- 1.Dört köşeli, orta sofalı plan tipi
- 2.Pahlı köşeli, orta sofalı plan tipi
- 3.Yuvarlak veya beyzi, orta sofalı plan tipi.

Dört köşeli, orta sofalı plan tiplerinde odalar sofaya açılmaktadır dört köşeden birinde merdiven boşluğu bulunmakta diğer üç köşede ise hane halkının ihtiyaçları doğrultusunda işlevleşmektedir genellikle merdivenin karşısına gelen köşede oturma eylemi için ayrılmış durumdadır evin en güzel manzaralı bölümüdür.

Şekil 2. 6. Orta Sofalı Plan Tipi [76]

Şekil 2. 7. Orta Sofalı Plan Tipi [77]

2. 5. Tasarım Yöntemleri

Tarihsel süreç, coğrafya, iklim, sosyal ve kültürel etmenler geleneksel Türk evi karakterinin oluşmasına yol açmıştır. Aynı plan tipinin farklı coğrafyalarda da uygulanması Türk evi tasarım geleneğinin göstergesidir. Türk evinde “odalar belli bir işlev uyarınca değişik yapılmıyor, her biri her tür işlevi karşılayacak biçimde düzenleniyor. Başka bir deyişle, yemek odası, yatak odası gibi ayrımlar yok, odaların hepsinin biçimi aynı, benzer öğelerle donatılıyorlar, her türlü işlev için kullanılabilirler. Bunun onların çok amaçlı bir kullanım sağladıkları için yeğlendiği de söylenebilir.” [78]

“Türk evi, belirli bir şablonun aynen uygulandığı bir yapı değildir. Yörenin yasama ve üretim biçimi, mevcut yapı malzemesi ve ona göre oluşmuş yapı teknolojisi, topografyanın ve arsanın özellikleri, ailenin yapısı ve zenginliği, ev tasarımını etkiler. İkinci etken yörenin kültür merkezine olan uzaklığıdır. En etkin kültür merkezi, başkent olan İstanbul’dur. Böylece daima başkent modası taklit edilmeye çalışılmıştır. Bu taklit her yerde eş zamanda olmamış, özellikle son zamanlarda çoğu kez taşra, eski bir modaya ayak uydurmaya çalışırken, başkent mimarlığı başka bir üsluba yönelmiştir.” [79]

2. 6. Yapım Yöntemleri

Türk evinde ana yapım malzemesi ahşap, yapım yöntemi olarak da ahşap çatki seçilmiştir. “Bu yöntem bir geleneğin devamı olduğu kadar, Anadolu ve Rumeli’nin ormanlık bitki örtüsüne uygun olduğu gibi, bölgenin deprem alanı olması dolayısıyla da yararlıdır. Yığma ahşap yöntemine göre daha az ahşap malzeme istediğinden ahşabı az yöreler için de uygundur. Dolgu malzemesi yörede kolay bulunan bir malzeme olabilir. Ayrıca bu yöntem çadır gibi çabuk kurulmaya elverişli olduğundan devamlı hareket ve yayılım halinde olan bir toplumun ihtiyaçlarına kolay ve hızlı cevap vermekteydi.” [80]

Genellikle Türk Evinde döşemenin kuruluşu çok yalın tutulmuştur. Neredeyse toprağa oturulur gibi çözümlenmeye önem verilmiştir. “Gerek kuruluş gerekse yapı gereci açısından incelendiğinde, belirli temel ilkelerin hiç değiştirilmeden uygulanmış bulunduğu açıkça görülmektedir. Tavanlar en önemli öğelerden biridir. Evlerin dışı ne kadar sade ise tavanlar o kadar süslüdür. Türk Evinde ahşap pencere kanatlarının açılma türleri bölgelere göre değişiklik gösterir. İklim önemli bir etkidir. Uygun iklimlerde pencere boşluğu yalnız bir tek kapakla korunmuş, camlı kanat gerekmemiştir. Ancak sert iklimlerde ısı kaybını önlemek için tüm kanadın açılması önlenmiştir. Ahşap kapıların sofa yönündeki bölümünde bir süs kemeri biçiminde üst pervaz bulunmaktadır. Bu da soğuk havalarda kanadın dayandığı bu kemere pamuklu bir perde asılarak odanın ısı yitirmesi önlenir.” [81]

3. BÖLÜM:

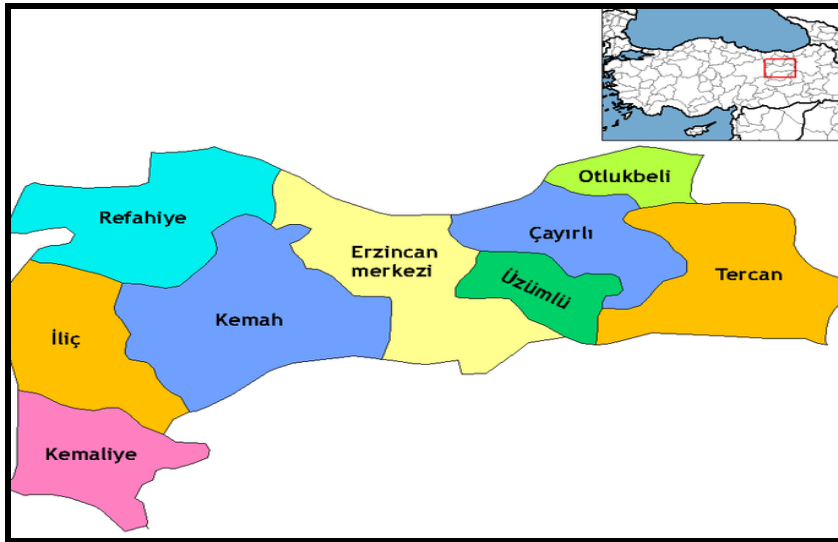
KEMALİYE (EĞİN) EVLERİ

3. 1. Kemaliye'nin(EğİN'in) Genel Özellikleri

3. 1. 1. Kemaliye'nin (EğİN'in) Coğrafi Konumu

Doğu Anadolu Bölgesinin, Yukarı Fırat Bölümünde bulunan Erzincan ilinin bir ilçesi olan Kemaliye (EğİN) Fırat Nehrinin en büyük kolu olan Karasu Nehri'nin batı yönünde kurulmuş bir yerleşmedir. Munzur Dağlarının çevrelediği ilçe kuzeyinde Erzincan ilinin Iliç ilçesi, batısında Sivas, doğusunda Tunceli, güneyinde ise Elazığ ve Malatya illerine komşudur.

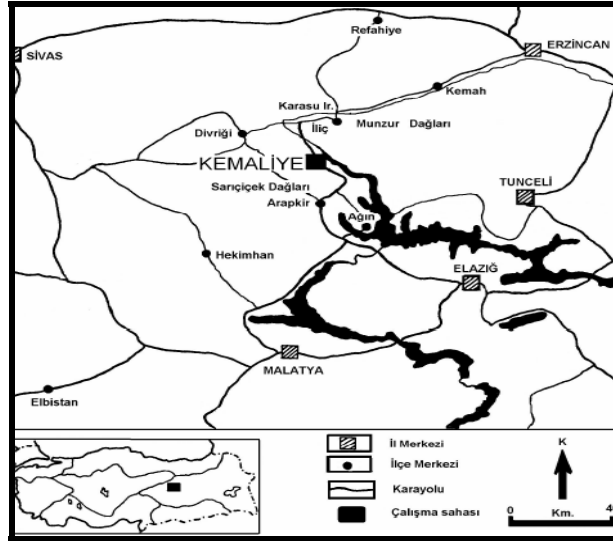
Kemaliye (EğİN) Erzincan'a 163 Km. Malatya'ya 175 km ve Elazığ'a 145 km uzaklıktadır. Ayrıca Kemaliye den geçen demiryolu ilçeyi Erzincan'a bağlar.

Şekil 3. 1. 1. Erzincan İl Haritası [82]

Resim 3. 1. 1. Kemaliye'nin (Eğin'in) Uydu görüntüsü. [83]

Şekil 3. 1. 2: Kemaliye'nin Konumu [84]

Kemaliye (Eğin) deniz seviyesinden 825–900 m. yükseklikindedir, yörede Doğu Anadolu bölgesinin genelinde görülen karasal iklim hâkimdir. Kışların uzun sürmesi nedeni ile kar aylarca toprak yüzeyinde kalmakta bu durum tarımı ve ulaşımı olumsuz yönde etkilemektedir. İlçede bitki örtüsü iklim koşullarına bağlı olarak yöresel farklılıklar göstermektedir. Merkez meyve ağaçları ile kaplı iken daha yüksek kesimlerde cılız meşelikler görülmektedir.

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Ort.
Sıcaklık	0.3	1.9	5.6	14.1	17.9	22.7	26.5	26.9	21.7	13.7	6.3	2.0	13.3
Donlu Gün S.	21	14	8	1	-	-	-	-	-	-	6	13	63
Yağış (mm.)	112.6	103.5	103.2	96.6	68.6	24.2	5.5	2.6	10.0	45.2	86.8	123.9	782.7
Kar Yağ.G.S.	4.1	2.9	1.1	0.1	-	-	-	-	-	-	0.2	2.0	10.4
Karla Ört.G.S.	10.4	10.5	4.0	0.2	-	-	-	-	-	-	0.7	5.6	31.4

Tablo 3. 1. 1: Kemaliye'nin Sıcaklık Ortalamaları [85]

Kemaliye (EğİN) su kaynakları bakımından oldukça zengindir. "İlçe toprakları içinde doğup Karasuya karışan su kaynaklarının en önemlileri ise merkez ilçeden kaynaklanan, Kadıgölü ile Sırakonak köyü suyu, Barasor derelerinin suyunu toplayan Ziyaret suyu ve Keklikpınar Köyünden kaynaklanan Miran Çayıdır. Munzur dağının batısında, Karasu vadisinde kurulmuş olan EğİN, vadisinin doğu yamacı dik duvar gibi yükselir. Batı yamaçları ise hafif bir meyille genişleyen yerleşim birimlerinden sonra yükselen sarp kayalar Sarıçiçek yaylalarına çekilen bir set gibi devam eder." [86]

Resim 3. 1. 2. Kemaliye (EğİN) den görünüş.

Türkiye'nin ikinci büyük baraj gölü olan "Keban barajı gölünün (675km².) bir bölümü Kemaliye ilçesi sınırları içerisinde kalmaktadır. 1974 yılında su tutulmaya başlayan

baraj gölü, özellikle vadi tabanlarındaki tarım arazilerini sular altında bırakmıştır. Günümüzde ise gölün sınırları, suların yükseldiği ilkbahar aylarında Kemaliye kasabasına kadar genişlemektedir.” [87]

Resim 3. 1. 3. Kemaliye (Eğir) den görünüş.

Resim 3. 1. 4: Kemaliye (Eğir) den görünüş

3. 1. 2. .Eğinin Tarihi Geçmişi

Eğın adının doğuşu üzerine çeşitli rivayetler vardır, bu rivayetler sırası ile “Eğın sözcüğü Ağın adındaki bir yöreden gelen oymağın bu ismi kurdukları şehre vermiş olmaları ve daha sonrada Eğın sözcüğüne dönüşmesinden doğmuştur. Eğın anlam itibarıyla tamamen Türk kökenli bir sözcüktür. Cennet gibi güzel bahçe anlamına gelir. Başka bir görüşe göre Eğın Orta Asya da Uz - Oğuz Türklerine ait bir yer adıdır.” [88]

Eğın adı: Türk Dil Kurumu, Türkiye Türkçesi Ağızlar Sözlüğünde *Eğın* sırt arka kısım olarak adlandırılmıştır. Kaşgarlı Mahmud, Divan-ı Lügat-it-Türk adlı eserinde Eğın sözcüğünü, sırtın eğilen kısmı olarak tanımlamıştır.” [89]

Eğın'ın kuruluşu hakkındaki bilgilere bakıldığında "Romalılar, Anadolu'yu ve Suriye'yi istila ettikleri zaman, bir kabile de şimdiki Eğın'ın yüksek kayalarında güzel su membarına rast gelmişlerdi. Bu güzel membarın civarında bir şehir tesis etmek gaye olmuştu. Nihayet bu şehri tesis ederek Roma lisanında memba manasına gelen *Egontt* ismi verilmiştir. Fakat bu dağ başında şehir kurmak imkânı yoktu. Bunun için dağ eteklerinde güzel bir şehir tesis edilmişti. [90]

Bir diğer rivayet "Eğın adının Ermenice kaynak manasına agn (akn) dan geldiği gibi, şehrin de XI. asırda *Vaspurakan* Ermenilerinden bir gurup tarafından kurulmuş olduğu rivayet edilir. Bu havali, ilk ve orta çağlarda bazen yerli *Sergerdeler* tarafından idare edilmiş, bazen de İran ve Roma devletleri arasında elden ele geçmiş.” [91]

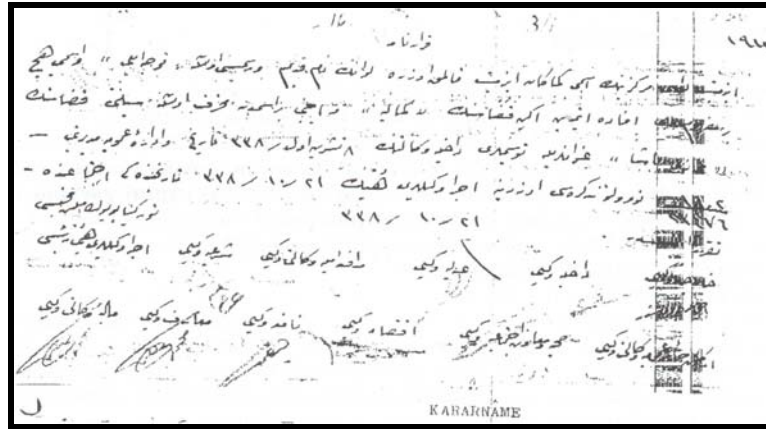
Eğinde “V. yy Pers dönemi, VI. yy' da Bizans dönemidir. IV. yy' da Sasaniler' in eline geçti. Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılışı ile Bizans toprakları içinde kalan Eğın, VII. yy da Arap saldırısına uğradı. İslâm-Arap egemenliği XI. yy da, Alpaslan'ın 1071 tarihli Malazgirt Zaferi'yle bölgeye yerleşmesine kadar sürdü. Bu dönemin karakteristik niteliği, Bizans ve Arap kültürünün bölgeye hâkim oluşudur.” [92]

Eğın ”İslâm hâkimiyetine girdikten sonra da, Selçuklu devletinden daha evvel ve bu devletin zayıflamasını müteakip, mahallî muhtariyete sahip olduğu kısa devirler yaşamıştır.”[93]

“Birinci cihan harbi sırasında Eğın çok sarsıldı. 1945 sayımının ilk neticelerine göre, kasabanın nüfusu 3.300 idi ve 1333 km2 arazi üzerine yayılmış bulunan kazanın 34 köyü ve 16.900 kadar nüfusu vardır.” [94]

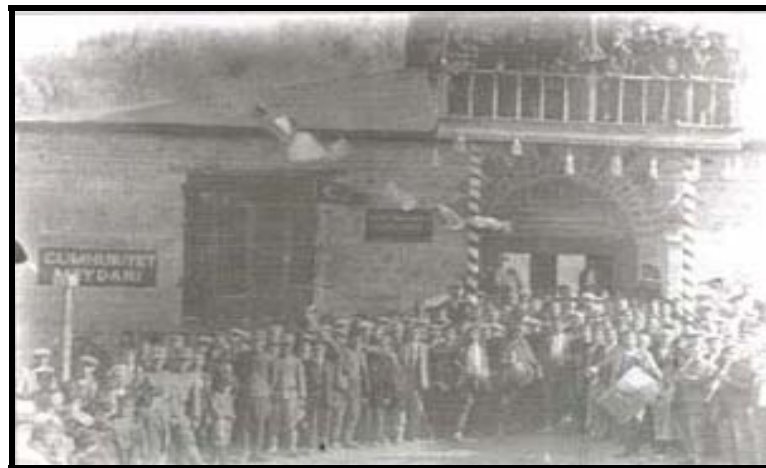
Eğın ismi “Türkiye Büyük Millet Meclisi İcra Vekilleri Reisliği'nin (Bakanlar Kurulu

Başkanlığı) 21.10.1338 (21.10.1922) tarihli kararnamesinde değinildiği üzere, *Eğın isminin, hiç bir mefhumu milli ifade etmediği* açıkça belirtilmiştir. Bu metne göre, ulusal bir kavram içermeyen Eğın adının, KEMALİYE unvanıyla tevsimi (adlandırılması), Dâhiliye Vekâleti'nin (İçişleri Bakanlığı) 8 Teşrinievvel 1338 (8 Ekim 1922) tarihli tezkeresi üzerine İcra Vekilleri Heyeti'nin (Bakanlar Kurulu) 2110,1338 (21.10.1922) tarihindeki içtimasında takarrür (kararlaştırılmıştır) etmiştir.” [95]

Şekil 3. 1. 3. “Türkiye Büyük Millet Meclisi İcra Vekilleri Reisliği'nin (Bakanlar Kurulu Başkanlığı) 21.10.1338 (21.10.1922) tarihli kararname. [95]

Kemaliye adını ulu önderimiz Mutafa Kemal Atatürk den alan Eğın 21.10.1922 den itibaren Kemaliye olarak adlandırılıp Eğın ismi hafızalarda ve anılarda kalmıştır.

Resim 3. 1. 5. Kemaliye (Eğın)den eski bir fotoğraf. [96]

3. 1. 3. Kemaliye (Eğinin) Kentsel Gelişimi ve Yerleşim Düzeni

Kemaliye (Eğinin) "İlk kuruluş yeri, batıda yer alan Taşdibi Mahallesi'nin batısında savunma amacı göz önünde bulundurularak inşa edilmiş ve bugün çok az kalıntıları bulunan kaledir." [97]

Cihannüma ve Evliya Çelebi Seyahatname'si gibi, XVII. asır kaynakları "Eğini, bol meyve yetiştiren bağlık bahçelik bir kasaba olarak zikrederler. Evliya Çelebi, Eğinin XIX. asrın ilk yansına ait kaynaklarda evleri yeşillikler içine yayılmış şehrin güzelliği methedilir. 1839 Nisan'ında buraya gelen *Moltke* Eğini, Amasya gibi, Asya da gördüğü şehirlerin en güzeli olarak sayar. Ona göre, Amasya daha orijinal ve daha hoş olmakla beraber Eğin daha azametli ve daha güzel, dağı daha heybetli, nehri daha ehemmiyetli idi." [98]

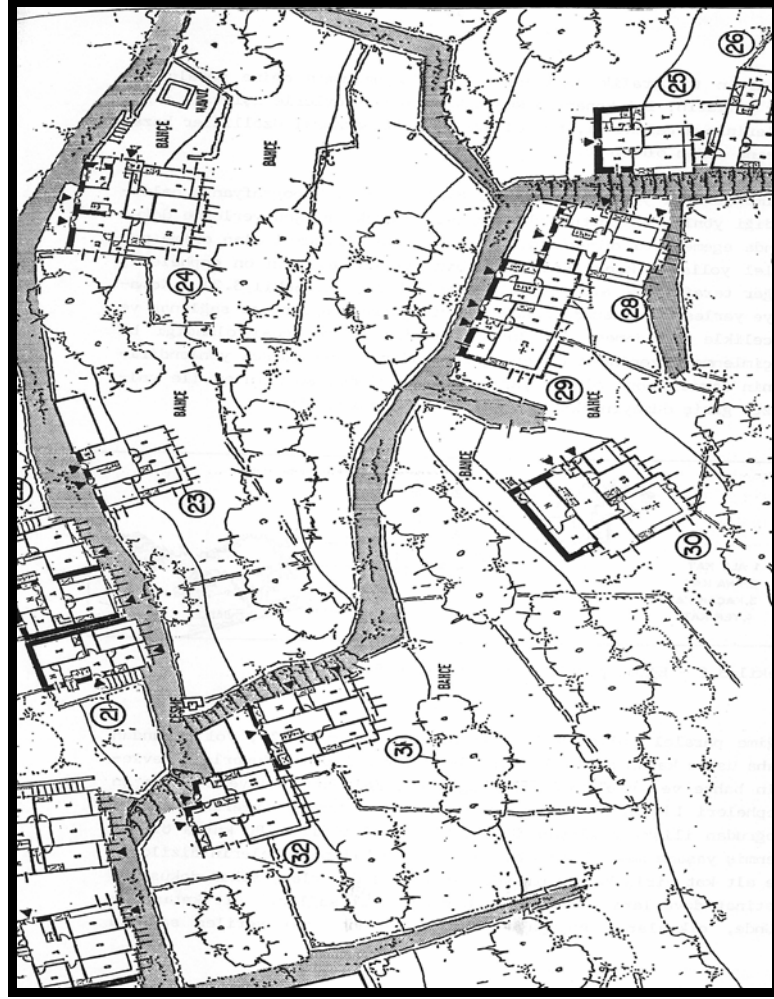
Çelebi Mehmet döneminde Osmanlı hâkimiyetine giren Eğin uzun bir zaman Sivas eyaletinin Arapkir sancağına bağlı olarak idare edilmiştir. "1775 yılında Maden-i Hümayun emanetinin kurulmasıyla eğin idari olarak Diyarbakır eyaletine mali bakımdan ise Maden-i Hümayun bağlı hale gelmiştir." [99]

Eğin "Gerek kalede ve gerekse aşağı şehirde 1.000 kadar üstü toprak örtülü mamur evleri olduğunu söyler." [100]

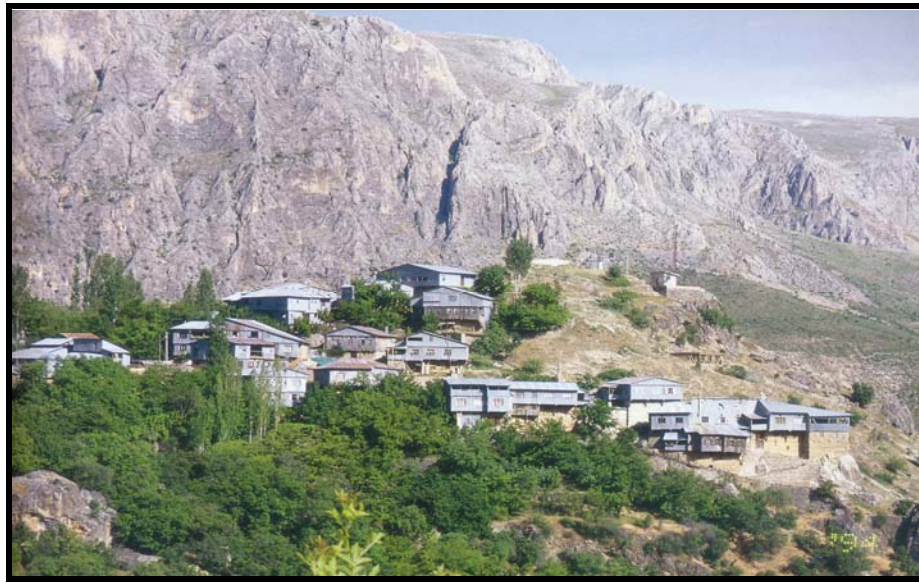
1846 yılında Eğin Harput Eyaletine bağlı bir sancak haline geldi.19 yüzyılın ilk yarısında "Eğini' e tabi 57 köy var iken 1892 yılında bu sayı 101'e yükselmiştir köyler arasında günümüzde Elazığ'ın Ağın Erzincan'ın Ilıç ve Malatya'nın da Arapkir ilçelerine bağlı köyler olduğu dikkat çekmektedir. Bu husus Eğinin 19 yüzyılın sonları da oldukça büyük bir yerleşim birimi olduğunu göstermektedir." [101]

1926 yılında Kemaliye (Eğini) Malatya iline bağlanıp 11 Mayıs 1938 tarihli kanun ile Erzincan vilâyetine bağlanmıştır.

"Kasabanın yer aldığı alanın eğim ve dereler nedeniyle yerleşmeye uygunluk arz etmemesi, insanları uygun olan alanlara yani bahçe içlerine konutlarını inşa etmeye zorlamıştır. Böylece XVIII. yüzyıla kadar Genççağa, İshakpaşa, Ariki, Bahçe mahallelerinin belirli kesimleri birbirinden bağlantısız dağınık bir şekilde gelişme göstermiştir... Fakat batıda dağlık alan, doğu ise Fırat Nehri (Keban Baraj Gölü) gelişimi engellediğinden, yerleşme daha iyi imkânlar sunan kuzey-güney yönündeki alanlara doğru gelişmeye başlamıştır. Böylece önceleri bağ, bahçe alanı olarak kullanılan yerlerde yeni mahalleler ortaya çıkmıştır." [102]

Şekil 3. 1. 4: Kemaliye'nin yerleşim dokusu. [102]

Resim 3. 1. 6. Kemaliye (EğİN)'den bir mahalle. [103]

Resim 3. 1. 7. Kemaliye (Eğin) de yerleşim dokusu

“Arazinin en az meyilli yerinde konumlanan çarşı ve yönetim merkezi, tarihsel süreç içinde fiziksel dokunun en fazla değişim geçiren bölümüdür. Cami, medrese, hamam ve çeşmeden oluşan dini ve sosyal merkez, ilçe için bir simge niteliği taşıyan, hatta yerleşmenin varlık nedenini de açıklayan Kadı Gölü su kaynağı çevresinde gelişmiştir. On mahalleyi kapsayan konut dokusu ise, Osmanlı Dönemi küçük Anadolu kentleri içinde yaklaşık yüzyıllık bir geçmişi, saptanabilir nitelikteki küçük değişmelerle günümüze aktarabilmiş az sayıdaki örnekler arasında yer alır.” [104]

“XIX. asır sonuna doğru şehrin nüfusu, Yorke tarafından, 15.000 ve Cuinet tarafından da 19.000 olarak tahmin ediliyordu. Şemseddin Sami 1894 yılı itibariyle kasabada 10000 kişi, ilçenin tamamında ise 36000 kişinin yaşadığını belirtmektedir. Cumhuriyet Dönemi’nde, özellikle de 1960’lı yıllarda başlayan yoğun göç dalgası ilçenin adeta boşalmasına yol açmıştır.” [105]

YILLAR	ŞEHİR	KIR	TOPLAM	ŞEHİR %	KIR %
1927	5428	17114	22542	24.1	75.9
1935	3545	15144	18689	19.0	81.0
1940	3275	11824	15099	21.7	78.3
1945	3442	13608	17050	20.2	79.8
1950	3709	15292	19001	19.5	80.5
1955	2821	15059	17880	15.8	84.2
1960	2652	13900	16552	16.0	84.0
1965	2384	12651	15035	15.9	84.1
1970	2510	10739	13249	18.9	81.1
1975	3014	10155	13169	22.9	77.1
1980	2614	9535	12149	21.5	78.5
1985	3007	8314	11321	26.6	73.4
1990	2044	7004	9048	22.6	77.4
1997	2922	4597	7519	38.9	61.1

Tablo 3. 1. 2: Kemaliye İlçesinde Yıllara Göre Nüfusun Gelişimi ve Şehir Kır Nüfus Oranı (1927–1997) [106]

Kemaliye'nin 2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre nüfusu 7736 kişidir. T.C Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumunun 2007 yılında yaptığı adrese dayalı nüfus sayımı sonuçlarına göre Kemaliye'de Şehir nüfusu: 2.236 (Erkek:1.170 Kadın:1.066) Köy nüfusu: 2.995 (Erkek: 1.459 Kadın: 1.536) Toplamda:5.231 (Erkek:2.629 Kadın:2.602)kişidir.

3. 1. 4. Kemaliye'nin (EğİN'in) Tarihi Eserleri

Kemaliye tarihi eserler açısından zengin bir bölgedir Kemaliye merkez, Başpınar ve Dutluca çevresinde yer alan bu eserlerin bazıları günümüze kadar ulaşabilmiş bazılarının ise kalıntıları bulunmaktadır. Bu yapıları kaleler; camiler, mescitler, han hamam ve vakıflar, türbeler, çeşmeler, kiliseler, kalıntı ve harabeler ve köprüler olarak sıralayabiliriz.

Kaleler

EğİN Kalesi:

Kalenin yapım tarihi hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Evliya Çelebi EğİN'i

ziyareti sırasında kayalık eğin kalesinin vasıflarını anlatmaktadır. “Eğın Kalesi Fırat nehri kenarında bir tepe üzerinde olup dört köşedir. İç şehir çok faza süslü değildir Fırat’ın suyolu vardır. Yeterli miktarda cephanesi bulunmaktadır. Kalede tamir edilmiş toprakla örtülü evlerin de bulunduğu söylenmektedir.” [106]

Çağıl Kalesi:

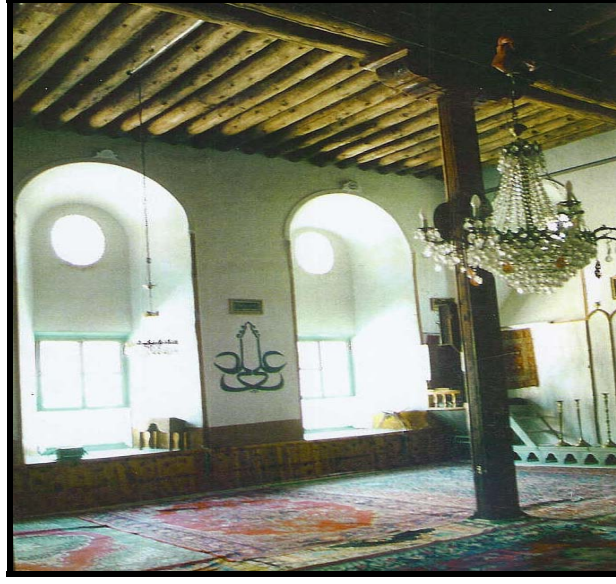
Kemaliye’ye 30 km uzaklıktaki eski adı Abrenk yeni adı ise Harmanlaya olan köyde bulunan Çağıl tepesi üzerinde kurulu kale, İstanbul’u Bağdat’a bağlayan yol üzerinde bulunan kale günümüzde harap olmasına rağmen gözetleme kuleleri günümüze kadar ulaşmıştır. .Endiçi Kalesi de ilçede bulunan diğer kalelerdendir.

Cami ve Türbeler

İlçede bulunan başlıca camiler Zülfikar Ağa Camii, Orta Camii, Melik Ahmet Pasa Camii: Hacı Osman Camii, Apçaga Köyü Camii, Yesilyamaç Köyü Camii, Bahçe Camii, Hacı Abbas Camii, Tahta Camii, Geruşla Köyü Camii ile İlçede bulunan başlıca mescitler ise Hacı Emin Mescidi, Vanlızade Mescidi, Yusuf Ağa Mescididir.

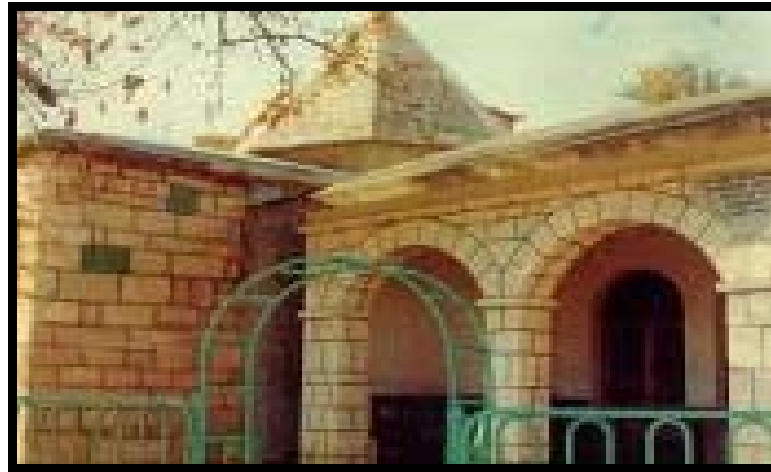
Resim 3. 1. 8. 17. ve 18. yüzyıla ait olduğu sanılan cami Kadıgölü’nün kıyısında bulunan Orta Camii

Resim 3. 1. 9. Apçağa Köyü Camii: 'Eğin kazasının Apçağa köyünde bulunmaktadır. camii özellikle iç mekânı ve tavanındaki ince ahşap işliğı ilgi çekmektedir.

Hıdır Abdal Sultan Türbesi:

Anadolu erenlerinden Karaca Ahmet'in oğlu olan Hıdır Abdal Sultan türbesi. Türkiye Aleviliğinin kutsal mekânlarından birisidir. Hıdır Abdal Sultan Türbesi sekizgen planı ve tamamı taş işçiliğinden oluşan yapı mimari özellikleri bakımından Selçuklu dönemi türbelerine benzer. İki kez onarım gören yapının 1939 Erzincan depreminde hasar gördüğü bilinmektedir: İlçedeki diğer türbelere bakılacak olursa Sırakonak Köyündeki Yakup Halife Türbesi Muhittin Arabinin öğrencilerinden olduğu düşünülen Yakup halife Anadolu'nun İslamlaşması için eğin yöresine geldiği düşünülmektedir.

Resim 3. 1. 10. Hıdır Abdal Sultan Türbesi

Resim 3. 1. 11. Yakup Halife Türbesi

Han, Hamam, Vakıf: ve Çeşmeler

İlçede bilinin vakıflardan bazıları, Hacı Hüseyin Efendi Vakfı, Sofuoğlu Vakfı, Orta Camii Şerifi Vakfı, Apçağa Cami Şerifi Vakfı, Gemürgap Vakıflarıdır. Bilinin iki hamam ise aşağı hamam ve yukarı hamamdır Sofuzade Hanı, Alemdarzade Hanı, Hekimoğluzade Hanı, Şahizade Hanı, Hatipoğlu Hanı İlçede yer alan bazı hanlardır. Kemaliye’de yer alan bazı çeşmeler Apçağa Köyü çeşmeleri, Malkoç Çeşmesi, Sertan Çeşmesi, Başpınar Köyü Çeşmeleri, Yeşilyurt Köyü çeşmeleridir.

Kilise ve Manastırlar ve Kalıntılar

İlçede Müslüman nüfusun yanı sıra gayrimüslim nüfusta var olduğundan bu nüfusun kullanımında olan birçok ibadethane(kilise ve manastır) bulunmaktadır yörede yaşayan Ermeni ve Rum cemaatin kullandığı kiliselerden bazıları; Eğin kasabasının canib-ı garbinde asar_ı atikadan Meryem Ana ve kasabanın batısında Surp Kiyork kiliseleriyle kasabaya yarım saat mesafede Surp Kuznor ve beş saat mesafede Surp Perkiç namlarıyla atik manastırlar vardır. [107]

Eski adı Geruşla yeni adı ise Yuva olan Kemaliye merkeze bağlı olan köyde Meryem Ana ve Tamyanus olan iki kilise kalıntısı ulunmaktadır.

Dutluca çevresi köylerinden olan Eski adı Ençiti yeni ismi ise Topkapı olan köyde İryud ve Kirkor isimli kilise kalıntıları bulunmaktadır.

Eski adı Maşgirt yeni adı ise Çakırtaş olan köyde Ermenilerden kalma kilise ve manastır kalıntıları bulunmaktadır.

Ayrıca ilçede buluna diğer kalıntılar, Arsaniyas Kalıntıları, Roma Mezarlığı, Pigan Kalıntıları, Hasgel Kalıntıları günümüze ulaşan kalıntılardır.

Köprüler

Fırlatın derin kanyonlar oluşturarak iki yaka arasındaki ulaşımın güçleştiği yörede köprüler ulaşım açısından oldukça önemlidir.

Şirzi Köprüsü

Şirzi Köprüsü 1881 yılında. İlçeye uzaklığı 2 km kadardır demir konstrüksiyon ve beton malzeme karışımından yapılmıştır,

Resim 3. 1. 12: Yeni Şirzi Köprüsü.

Başpınar Köprüsü:

1966 yılında yapımına başlanan ve o zamanın en büyük barajı olan Keban barajı 1974 yılında su tutmaya başlayınca oluşan göl ilçe sınırlarına kadar dayanarak 1957 yılında yapılan köprü suyun altında kalmıştır. Başpınar Köyünde köprü olmadığı için iki yaka arasındaki ulaşım feribotlarla sağlanmaya başlanmıştır. Fakat ırmaktaki suyun azaldığı mevsimlerde feribotlar çalışmamakta iki yaka arasında ulaşım

güçleşince dönemin Erzincan Valisi Recep Yazıcıoğlu tarafından köprü konusu önemsenerek kamuoyunda geniş yankı bulmuştur. Yapılan yeni proje ile vatandaş devlet işbirliği ile köprünün yapımına başlanıp 1996 yılında köprü hizmete girmiştir uzun bir döneme yayılan ve geniş ses getiren bu olay Yazar Ayşe Kulin'in Köprü adlı romanına konu olmuş daha sonra ise bu roman ve yaşananlar TV dizisi ve Sinema Filmi olarak senaryolaştırılmıştır.

Resim 3. 1. 13. Yeni yapılan Başpınar Köprüsü

3. 1. 5. Kemaliye’de (Eğin’de) Geleneksel Yaşam

3. 1. 5. 1. Kemaliye(Eğin) Kültürü

Tarihi oldukça eskilere dayanan Kemaliye’de zengin bir folklor birikimi bulunmaktadır. Kemaliye folklorunu türküler, maniler, giyim kuşam, halk dansları, doğum, ölüm, sünnet, törenleri, deyimler, atasözleri, yöresel ağızlar, mutfak kültürü gibi öğelerden oluşmaktadır.

Resim 3. 1. 14. Kemaliye (Eğin) folklorundan örnekler

Eğin türkülerinde daha çok lirik olup aşk ve gurbet teması işlenmiştir. Büyük Cevizin Dibi, Suna Gelin Ağlama, Dut Ağacı, Şu Eğin’in Kadıgölü Başında, Eğin Dedikleri Bir Küçük Şehir gibi türküler Kemaliye (Eğin) türkülerinden birkaçıdır.

Kemaliye’de (Eğin’de) günümüzde yöre halkoyunları çeşitli derneklerce canlı tutulmaya çalışılmaktadır. Diğer sözlü kültür öğeleri ise atasözleri, bilmeceler, batıl inançlar ve halk hikâyeleri, fıkralar ve şiirler bulunmaktadır.

3. 1. 5. 2. Kemaliye’de (Eğin’de) Geleneksel El Sanatları

Medeniyetlerin doğuşu ile birlikte insanoğlu yaşadığı çevresel şartlara karşı ihtiyaçlarını karşılamak için korunma, avlanma, giyinme, süslenme, gıda saklama ve mutfak gereçleri gibi el sanatları adı verilen tasarımlar yapmışlardır. Toplumların gelişmesi ile birlikte el sanatları da gelişmiş ve genişlemiştir. El sanatları toplumların aynası olup ait olduğu kültürün duygu ve kültürel özelliklerini yansıtmıştır.

Geleneksel Türk El Sanatları, Anadolu'nun binlerce yıllık tarihinden gelen çeşitli uygarlıkların kültür mirasıyla, kendi öz değerlerini birleştirerek zengin bir mozaik

oluşturmuştur. Geleneksel Türk El Sanatlarını; halıcılık, kilimcilik, cicim zili, sumak, kumaş dokumacılığı, yazmacılık, çinicilik, seramik-çömlek yapımıcılığı, işlemecilik, oya yapımıcılığı, deri işçiliği, müzik aletleri yapımıcılığı, taş işçiliği, bakırcılık, sepetçilik, semercilik, maden işçiliği, keçe yapımıcılığı, örmecilik, ahşap ve ağaç işçiliği, arabacılık vb. sıralanabilir. [108]

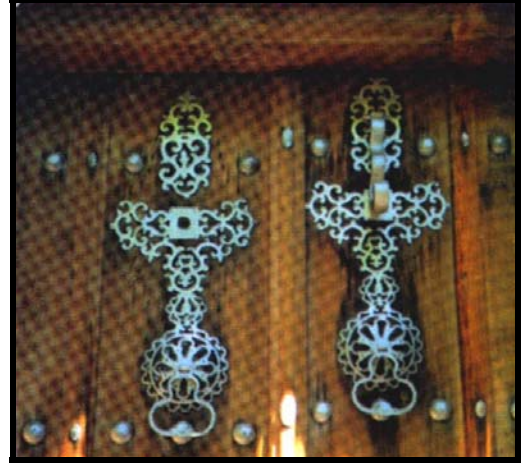
Kemaliye'de (EğİN'de) geleneksel el sanatları toplumsal yaşamda önemli bir yer tutmaktadır. Halıcılık, kapı tokmakları, gazenne, yemeni üretimi ve ahşap işçiliği öne çıkan el sanatlarıdır. Bu el sanatları Yörede; Hem kültürel kimliğin sürekliliği sağlayarak gelecek kuşaklara aktarılmaya çalışılmakta hem de ekonomik olarak ilçeye girdi sağlamaktadır.

Geleneksel el sanatlarımızdan olan halıcılık Kemaliye (EğİN) de önemli bir yere sahiptir. Kültürel birikimin yansıtıldığı halılar gelişerek günümüze kadar ulaşmıştır. Bölgenin ekonomisine büyük katkı sağlayan halıcılık, 2002 yılında Kemaliye Kaymakamlığının desteği ile yörede tekrar canlandırılmaya çalışılmaktadır.

Resim 3. 1. 15. EğİN Halısı

Kapı Tokmağı geleneksel Türk evinde kapıları çalmak için yapılan bir alettir. Kapı tokmakları, kapı kanatlarından birinin üstüne el yetiştirecek yüksekliğe konup, takıldığı yerde hareketli olacak şekilde imal edilirler. Kapı tokmakları kaldırılıp bırakıldığında veya el ile tutulup buraya vurulduğunda tok bir ses çıkardığından ev sahibini haberdar ederler.

Resim 3. 1. 16 - Resim 3. 1. 17. Eğin Kapı Tokmakları

Resim 3. 1. 18. Eğin Kapı Tokmakları

Dış kapı kanatları üzerindeki döğme demir kapı tokmakları, işlevsel elemanlarının yanı sıra, zengin motif çeşitleri ile de dikkat çeker. Erkeklerin ve kadınların ayrı ayrı kullanımına ayrılmış, kalın ve ince sesler çıkaran tokmaklar, gelenekler doğrultusunda bezenmiş "Ayna" ların üzerinde yer alır. Kapı tokmaklarında iki tür ses verme elemanı vardır: Birincisi yabancı erkek misafirler için olanıdır ki, bu üstte bulunan kalın sesli kapı tokmağıdır, ikincisini ev halkı ve kadın misafirler kullanır. [109]

Kemaliye evlerinde kapı tokmakları oldukça önemli bir elemandır özel ustaları bulunan kapı tokmakları günümüzde de üretilmekte süs ve hediyelik eşya olarak da satılmaktadır.

Kemaliye'de ahşap işçiliği ustalar tarafından yıllarca, yaşanan mekânlarda uygulanmıştır. Evlerin ve dükkânların dış ve iç kısımlarında (özellikle tavan işlemeciliği, pencere, kepenk, yüklük, çiçeklik, lambalık gibi örneklerinde görüldüğü gibi) ahşap oymacılığın yanı sıra, günlük hayatta kullanılan eşyaların (masa,

sandalye, dolap, ceviz ağacı, oda çiçekleri, sofrta tahtası ve raf gibi) her birinde, nadide bir ahşap işçilik görülür.

3. 1. 5. 3. Kemaliye’de (Eğın’de) Ekonomik Yaşam

Kemaliye’de arazinin engebeli olması nedeni ile tarım alanları oldukça kısıtlıdır. Ancak meyve yetiştiriciliği ilçede gelişmiş durumdadır. Geleneksel yerleşim dokusunun içinde ve köylerde yer alan meyve ağaçları bölge insanı için ekonomik açıdan gelir getirici bir faaliyettir. Özellikle kurusu ve pekmezi yapılan Eğın Dut’u büyük şehirlerde aranan bir üründür. Dut’un dışında yörede ekonomik olarak, ceviz ve elma yetiştirilmekte, ekonomik açıdan büyük girdisi olmamakla birlikte bağcılık faaliyetleri de yapılmaktadır.

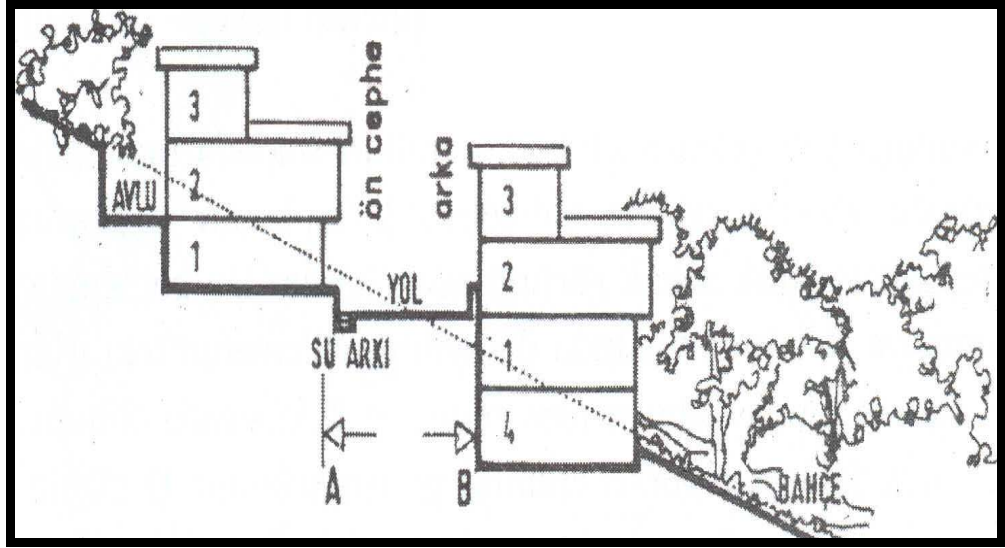
Kemaliye’de ekonomik olarak bal arıcılığı yapılmakta iç piyasada de talep görmektedir. Yöredeki geçim kaynaklarından biriside Keban baraj gölünden elde edilen tatlı su balıkçılığıdır.

“Sanayi dalında kurulmuş tek işletme olan İl Özel İdaresinin de, %34 payla hissedarı olduğu KEMATEKS A.Ş. 1974 yılında temeli atılıp 1988 yılında faaliyete geçmiştir. Fabrika, Doğu Anadolu Bölgesi'nin ilk ve tek çuval fabrikasıdır. ” [110]

3. 2. Kemaliye (Eğin) Evlerinin Mekân Örgütlenmesi ve İç Mekân Özellikleri

Geleneksel Türk evinin coğrafi dağılımına göre Doğu Anadolu bölgesinde yer alan Kemaliye (Eğin) evlerinin oluşumundaki ana unsur topografyadır. Karasu boyunca kademelendirilen eğimli arazi üzerine konumlanan evler araziyi verimli kullanabilmek için çok katlı ve doğayla uyumlu malzemedan inşa edilmiştir.

Kemaliye (Eğin) evlerinin; "Bazılarının dış duvarlarında yer alan yazıtlar veya ilk tapu kayıtlarına dayanarak en eski örnekleri yaklaşık 100–120 yıl öncesine tarihlenebilir." [111] Kemaliye (Eğin) evlerinin; iç mekânı, geleneksel Türk evinin plan tiplerinden olan iç sofalı plan tipine göre örgütlenmiş, sofanın etrafında biçimlenen odalar katlara göre işlevlendirilmiştir.

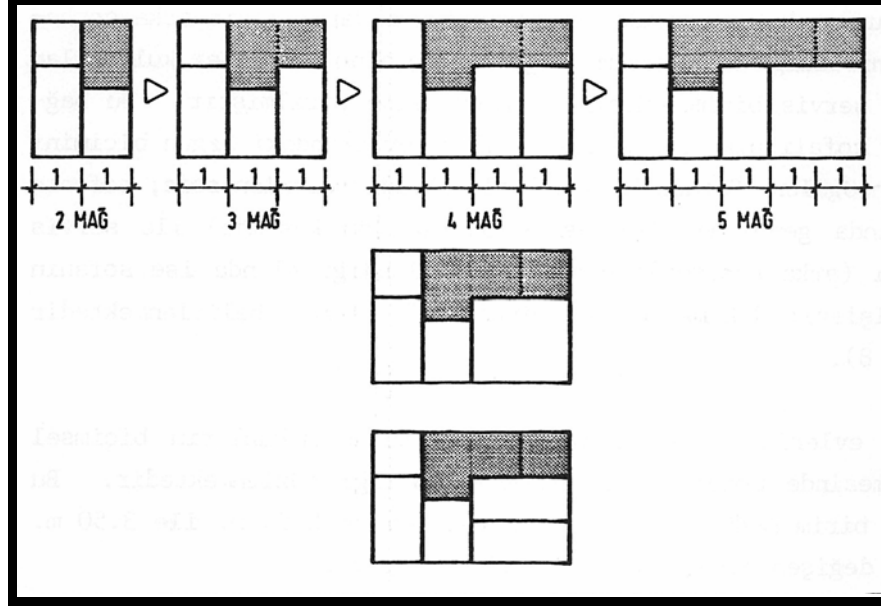

Şekil 3. 2. 1: Eğimli arazide konumlanan Kemaliye (Eğin) evi. [111]

Kemaliye (Eğin) evinde sokak kotunda olan evin giriş katı ana kat olup ana katta, mutfak, aralık, divanhane selamlık odası ve kahve ocağı bulunmaktadır. Girişin bir kat altı olan kata alt kat denilip alt katta, kış odası, kiler, direk üstü oda, mutfak gibi mekânlar eğimli araziden faydalanılarak oluşan en alt kat olan yer katında, ise ahır ve samanlık bulunmaktadır. Girişin üstüdeki kata kaçak kat denilip kaçak katta, odalar, kiler ve dam yetme adı verilen mekânlar bulunmaktadır.

Kemaliye evlerinde "kat planlarını oluşturan mekânların biçimsel örgütlenmesinde modüler bir sistemin varlığı gözlenmektedir. Sistemin birim modülünü mağ adı

verilen 2.50m ile 3.50m arasında değişen bir genişlik ölçüsü oluşturur.” Evlerin boyutlarını bu mağ sayısı belirleme. Mağ sayısı artıkça evler büyümektedir.

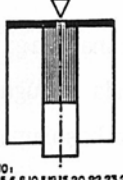
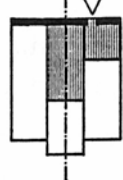
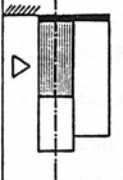
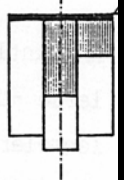
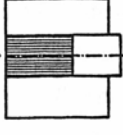
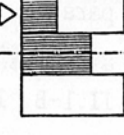

Şekil 3. 2. 2. Kemaliye (Eğın) evindeki mağ sayısı. [111]

3. 2. 1. İç Sofa (Aralık)

Geleneksel Türk evinin iç sofalı plan tiplerinden olan Kemaliye (Eğın) evlerinde iç sofaya aralık denilmektedir. Aralık (sofa) odalar arasındaki ilişkiyi sağlayıp mekân organizasyonunun ana ögesidir. Evlerde Aralık (sofa) bir geçiş mekânı olmanın yanı sıra ev halkının düğün, cenaze ve her türlü toplantı gibi amaçlarla toplandıkları bir alandır.

Kemaliye (Eğın) evlerinde, Aralık (sofa) girişin devamı gibidir. Ana katta sofadan, planın orta aksında yer alan ve seki adı verilen bir kot yüksekte bulunan divanhane kısmına çıkılır. Bütün odalar sofaya açılır, düşey sirkülasyonun sağlandığı merdivenlerde sofada bulunmaktadır.

	I. GİRİŞ ARKA CEPHEDEN		II. GİRİŞ YAN CEPHEDEN		
	1. Sofanın kısa kenarından	2. Ek sofadan	1. Sofanın kısa kenarından	2. Sofanın uzun kenarından	3. Ek sofadan
A. SOFA EKSENİ ÜN CEPHEYE DİK	 EV NO : 13,4,5,6,8,10,12,15,20,22,23,24, 25,28,29,31,32,35,36,37,41,44,45, 48,51,53,54,55,56,58,62,64,65,66 70,73,75,76,81,82,84,87,90,91	 EV NO : 29,60,76,		 EV NO : 2,42,71,77,79,83	 EV NO : 9,33,90,84,85
B. SOFA EKSENİ ÜN CEPHEYE PARALEL			 EV NO : 7,9,23,67,70,74,78,39,43,50,	 EV NO : 14	

Şekil 3. 2. 3. Kemaliye (EğİN) evindeki mağ sayısı. [111]

Resim 3. 2. 1: İç sofa, divanhane bağlantısı.

3. 2. 2. Divanhane

Türk Dil Kurumu Büyük Sözlükte geniş sofa olarak adlandırılan Divanhane, geleneksel Türk evinde sofanın manzaralı kısa kenarının zeminden kot farkı ile yükseltilmiş bölümüdür.

Kemaliye (Eğin) evlerinde sofanın oturma amaçlı olarak kullanılan bölümüne divanhane adı verilip evin en iyi manzarasının bulunduğu bu bölüm yükseltilen döşemesi ile sofadan ayrılır.

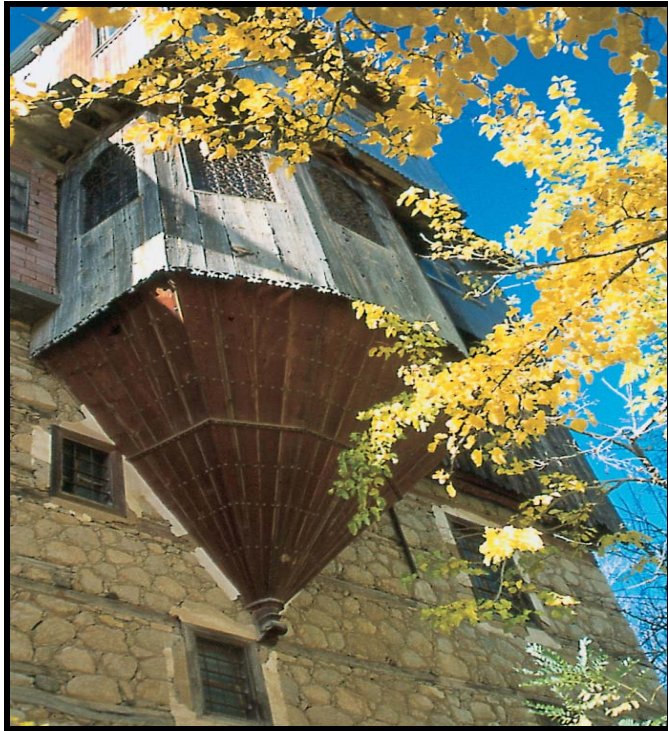
Ana kat bölümünde bulunan divanhane kattaki mekân organizasyonunu sağlar. "Cepheden genellikle diğer birimlerden daha öne çıkan çıkmalarla pekiştirilmesi divanhanenin ve devamında yer aldığı sofanın, yapı bütünü içindeki işlevsel önemini vurguladığı gibi, simgesel bir nitelik de kazandırdığı söylenebilir." [112]

Resim 3. 2. 2: Kemaliye (Eğin) evinden Divanhane örneği.

Resim 3. 2. 3: Kemaliye (Eğir) evinde, ön cepheye çıkma yapan divanhane bölümü.

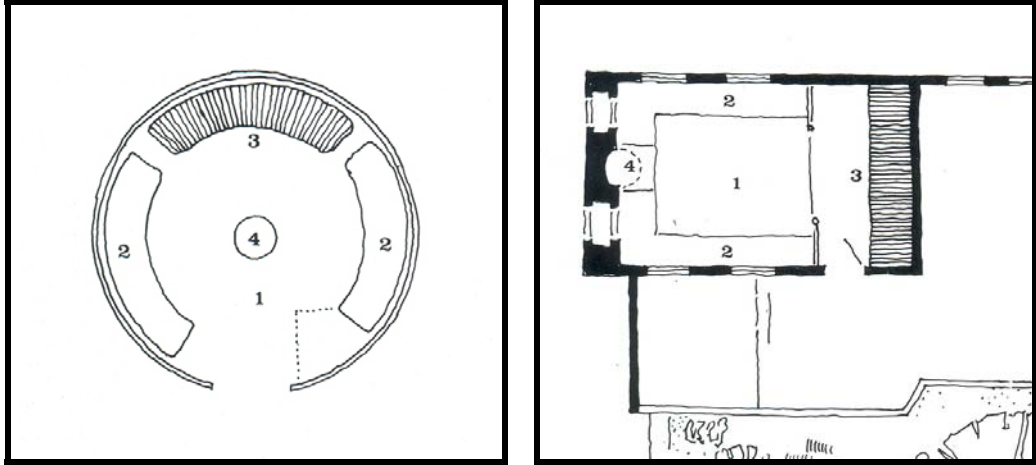
Resim 3. 2. 4: Kemaliye (Eğir) evlerinde, ön cepheye farklı bir çıkma yapan divanhane bölümü.

3. 2. 3. Odalar

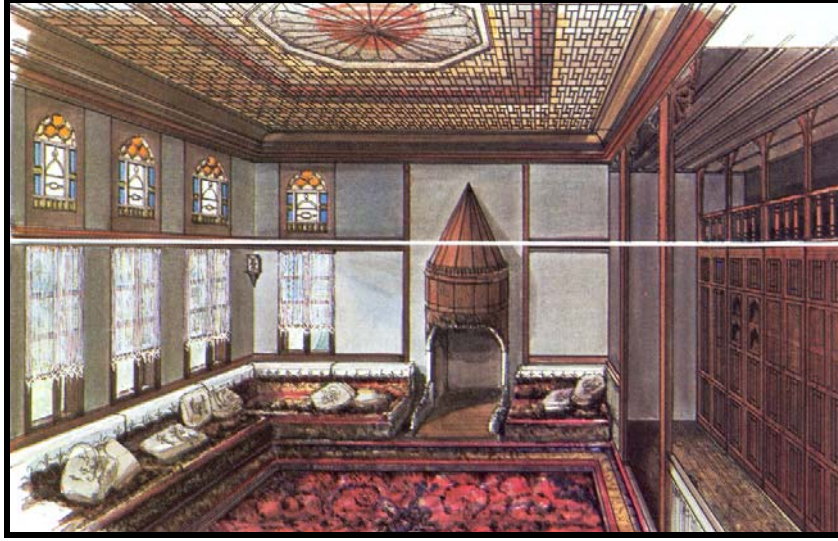
Geleneksel Türk evindeki "Odanın planlaması davranışsal temelde oluşturulduğundan işlevsel açıdan bir çadıra benzediği söylenebilmektedir. Mekân kullanımı, döşemesi ve odanın bağımsız organizasyonu göçerin çadır yaşamının ana öğelerinden türemişe benzer. Yaşama mekânının çok amaçlı kullanımına çadırda gördüğümüz gibi, yatakların gündüz dolaplara kaldırılması da katılır." [113]

Oda geleneksel Türk evinin çekirdek ögesidir. "Türk evindeki odaların en önemli özellikleri kendi başlarına, yapı içinde belirli eylemleri karşılayan birimler olmalarıdır göçebelik dönemindeki çadırlar gibi her oda oturma, yemek yeme, çalışma, yatma gibi eylemlerin gerçekleştiği bir ortamdır. Bu eylemler için gerekli olan çevre parçalarının bir araya gelmesiyle bu odalar biçimlendirilmiştir." [114]

Şekil 3. 2. 4 - Şekil 3. 2. 5. Türk evini oluşturan odanın çadır ile kıyaslanması. [114]

Türk odası çeşitli bölümlerden oluşmaktadır. Aile içindeki hiyerarşi bu bölümlere yansımıştır, sedir, seki üstü ve seki altı olarak yüksekten alçağa doğru şekilde konumlanan odada, seki altı bölümünde hizmet bölümleri, yüklük, ocak bulunmakta seki üstü bölümünde ise sedirin bulunduğu oturma bölümü bulunmaktadır.

Resim 3. 2. 5. Geleneksel Türk evinde oda. [114]

Kemaliye (Eğin) evlerinde, odalar giriş katı olan ana katta divanhanenin iki yanında simetrik olarak konumlanmaktadır. Bu iki odadan birisi selamlık odasıdır. Odalarda dikdörtgen olan planın kısa kenarında manzara ögesi bulunup ön cepheden vadiye bakan bu odalarda iki ya da üç sıra şeklinde dizilen pencereler bulunmaktadır. Dikdörtgen planlı olan odaya genellikle uzun kenarın köşesinden girilmektedir. Odada oturma eylemi pencerelerin önünde çevrili bulunan genellikle iki kolu sedirlerle sağlanmaktadır. Gündüz oturma ve yeme içme eyleminin gerçekleştiği odalar, geceleri ise yatma amaçlı olarak kullanılmaktadır. Ayrıca odada yatakları depolamak için yüklük bulunmaktadır bu yüklüklerin içinde gusülhane adı verilen abdest alma ve yıkanma amaçlı kullanılan ıslak hacimler bulunmaktadır. Birkaç işlevin bir arada kullanıldığı odalarda mekânın ortası boştur.

'Kemaliye evlerinin mekân örgütlenmesinde "Selamlık Odası adı altında, özelleşmiş üç tip mekândan söz edilebilir: Selamlık Odaları, Tek Direkli ve Nimsekili odalar, Baş Odalar. Temel işlevleri konuk ağırlama olan bu odalar, boyutsal farklarına ve yapısal ayrıntılarına bağlı olarak değişik adlar almışlardır.'" [115]

Kemaliye (Eğin) evlerinde Ana katta bulunan selamlık odasının, işlevsel kullanımının yanı sıra simgesel anlamı da bulunmaktadır. Başoda görevi de gören odada sedir, seki üstü ve seki altından oluşur. Selamlık odası sofaya açılıp tuvalet ve kahve ocağı adı verilen mekânla ilişkilidir. Selamlık odası oransal olarak diğer odalarla aynı özellikleri taşıyan dikdörtgen planlıdır.

"Selamlık odalarının işlevsel farklılığını kanıtlayan en belirgin özellik, aynı kattaki diğer mekânlardan yalıtılmış olmalarıdır. Bu mekânların dış çevreye ana girişten ayrı

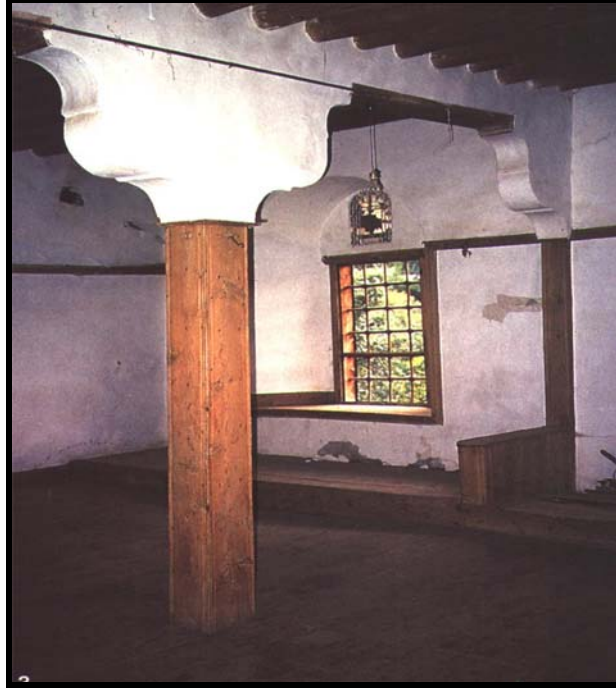
bir girişle doğrudan bağlanabildiği tasarım biçimi, evlerin çoğunluğa yakın bölümünde uygulanmıştır. Böyle bir örgütlenmede, selamlık odası dış mekâna doğrudan veya evin diğer bölümü ile de ilişki kurabilen bir ek sofa veya koridorla açılır.” [116]

Resim 3. 2. 6. Selamlık odasından görünüş.

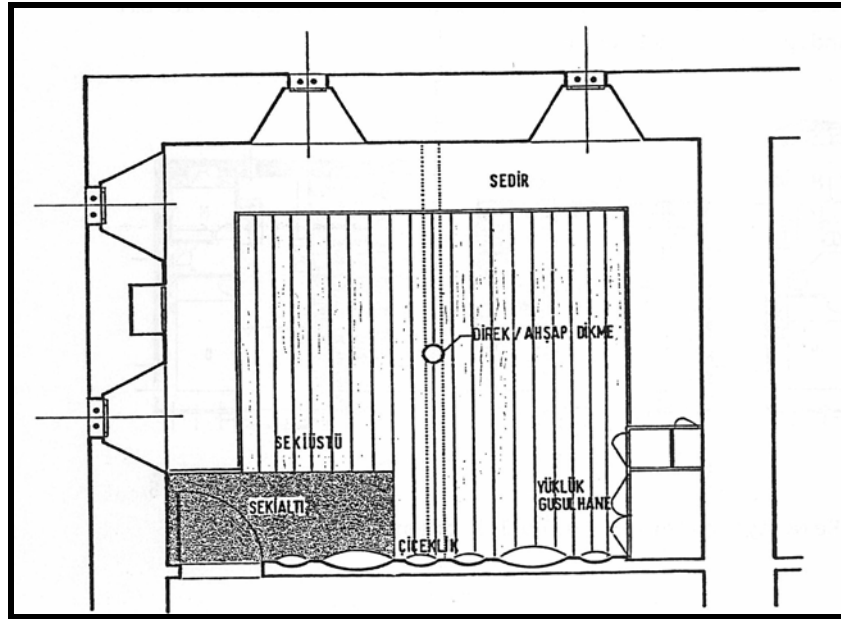
Kemaliye (Eğin) evlerinde, giriş kat olan ana katın altındaki alt katta kış odası ve direk üstü oda adı verilen odalar bulunmaktadır. Kış odalarının boyut olarak diğer odalara oranla daha küçüktür, duvarları taştan olan odanın iki cephesinde de genellikle tek pencere bulunur, dikdörtgen olan planda iç mekân organizasyonu diğer odalarla aynı özellikler taşır.

“Kemaliye evlerinin diğer odalara göre biçimsel farklılık gösteren selamlık mekânları, Tek Direkli Odalar ve Nimsekili Odalardır. Ortak bir adlandırma ile "Direk Üstü Oda da denilen bu odalar; 2 mağ genişliğinde kare veya kareye yakın dikdörtgen mekânlardır. Aralarındaki duvar kaldırılarak uzun kenarlarından birbirine birleştirilmiş iki oda olarak da tanımlanabilen ve iki modülün ayırıcısı (yapım yönteminin öngördüğü) tavan kirişini destekleyen, aradaki duvarın işlevini yüklenmiş, ahşap dikmelerin sayısına bağlı olarak adlandırılan bu odalar içinde en yaygın uygulanan tip; "Tek Direkli" olanlardır.” [117]

Resim 3. 2. 7. Direk Üstü Oda Örnekleri

Direk üstü odalar ana katın altındaki alt katta bulunur, duvarları taştır. Aralığa (sofaya) açılan oda boyu olarak diğer odaların iki katı şeklindedir. İklimsel özelliklerden dolayı genellikle ön cephede 2 yan cephede ise tek pencere bulunur, iç mekân donanımı pencere kenarındaki sedirle çevrilidir.

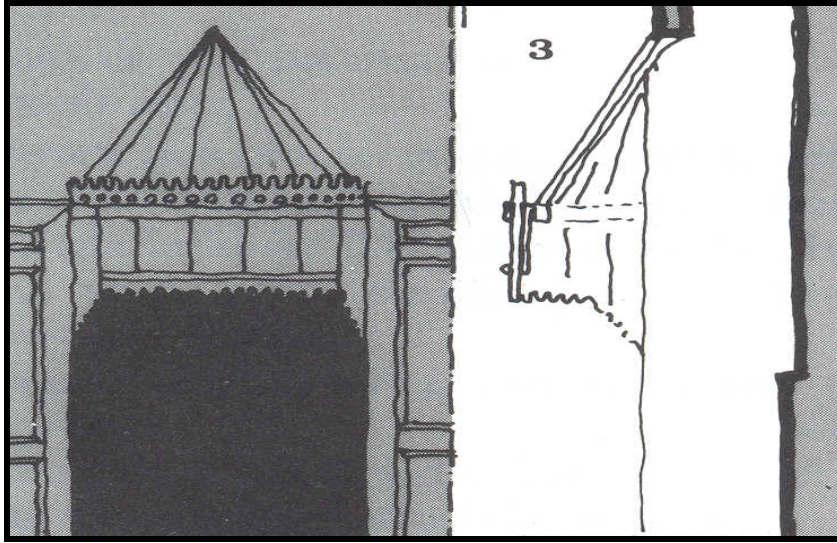

Şekil 3. 2. 6. Direk Üstü Oda Planı [117]

3. 2. 4. Odalarda İç Mekân Donanımı

3. 2. 4. 1 Ocak

Geleneksel Türk evinde ocak genellikle evin bir odasında bulunup ısıtma, mutfak da da pişirme amaçlı kullanılmaktaydı. Daha sonraki dönemlerde yapılan ocakların çoğu ısıtma amaçlı olmaktan çok havalandırma amaçlı olarak kullanılmıştır.

Şekil. 3. 2. 7: Geleneksel Türk evinde ısınma aracı olarak kullanılan ocak. [118]

Türk evinin iki ya da üç odalı olan plan tiplerinde yalnızca başodada ocak bulunmaktaydı. Daha varlıklı evlerde ise iki ya da üç odada ocak bulunabilmekte, yangın tehlikesine karşı ise ocaklar genelde taştan örülmüş bir duvarın içine yapılmaktaydı. Yarım daire biçiminde olan ocakların konik şekilli davlumbazları bulunup, mekânın orta aksında yer alan ocaklar ısınma işlevi görmektedir.

“Kemaliye evlerinde başodada görülen ocak ögesine evlerin ancak iki tanesinde rastlanmıştır ve ahşap karkas ön cephe duvarında yer alan bu ocakların ateş yakılmasına uygun olmadığı gözlemlenmiştir.” [119]

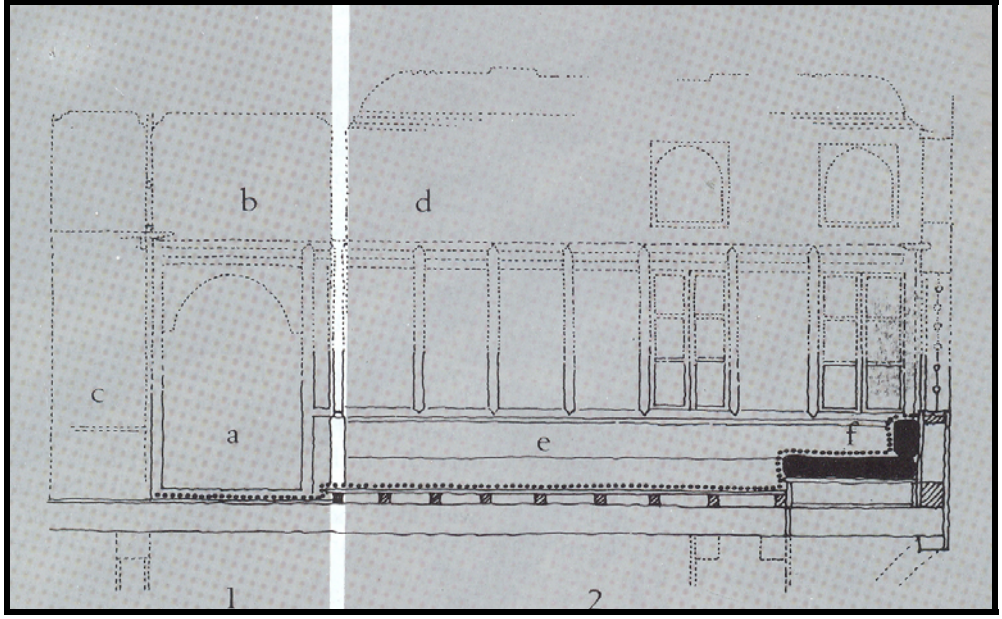

Resim 3. 2. 8. Kemaliye evlerinde başodada görülen ocak ögesi.

3. 2. 4. 2. Sedir

Geleneksel Türk evinde oturma elemanı sedirdir. “*Sedir*: Arkalıksız, üstü minderli ve yastıklı olabilen, oturmaya veya yatmaya yarayan ev eşyası, divan.” [120] Olarak tanımlanmaktadır.

Mekânlardaki pencerelerin önünde, girişin tam karşısına gelecek şekilde konumlanan sedir, odayı U biçiminde saran ya da iki kollu olarak ev ile birlikte yapılan sabit oturma elemanıdır. Yüksekliği 50cm genişliği de 70cm civarında olan sedirin, üst döşemesi ise Anadolu’da yöresel ve iklimsel özelliklere göre döşenmektedir.

Şekil 3. 2. 8. Geleneksel Türk evinde seki altı ve seki üstünün sedirle ilişkisi. [121]

Resim 3. 2. 9: Geleneksel Türk evindeki oturma elemanı olan sedir. [121]

Resim 3. 2. 10: Geleneksel Türk evindeki oturma elemanı olan sedir.

Kemaliye (Eğin) evlerinde sedir ögesi bütün odalarda bulunmaktadır, işlevselliğin ön plana çıktığı odalarda sedir oldukça sade tarzda üretilip oturma ve yatma işlevli olarak kullanılmaktadır.

Kemaliye (Eğin) evlerinde odalarda oturma alanı seki üstü ve seki altına biçiminde örgütlemiştir. “*Seki altı*: Eşik, ayakkabı çıkarılan yer ” [122] olarak tanımlanmaktadır. *Seki üstü* ise seki altından bir basamak olarak yükseltilmiş yere denilmektedir.

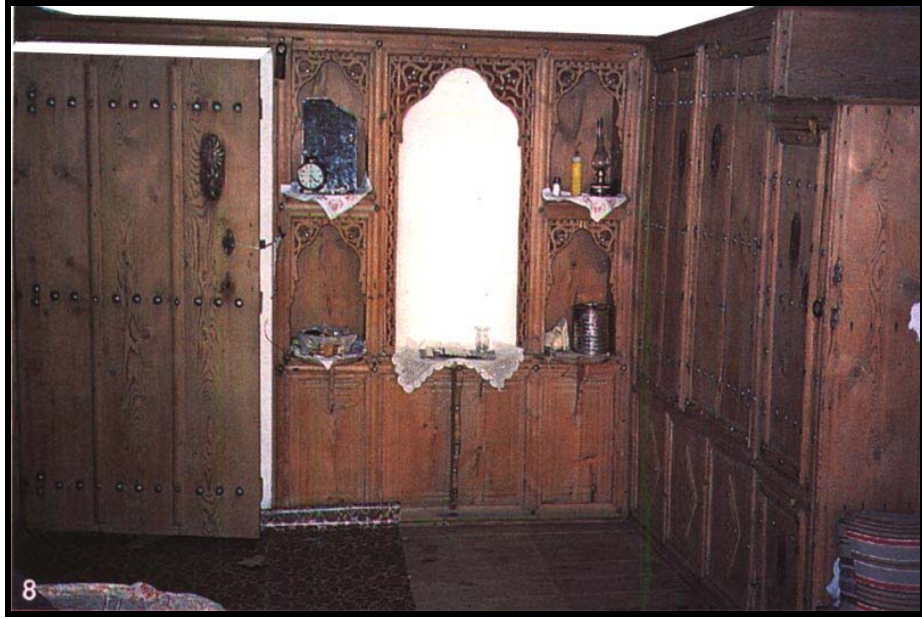
Kemaliye (Eğin) evlerinde, sofaya açılan odaların kapı eşiklikleri seki altı olarak adlandırılıp bir ya da iki basamakla çıkılan bölüm seki üstü denmektedir. Seki üstünde U biçimli üç taraflı oturma bölümü olan sedir bulunmaktadır. Seki üstünü seki altından ahşap korkuluklar ile ayrılarak sınırlandırılmaktadır.

3. 2. 4. 3 Yüklük

Geleneksel Türk evinde, iç mekânda kullanılan önemli elemanlardan birisi de yüklüklere dir. “Yüklükler gündüzleri yatakların kaldırıldığı dolaplardır. Genellikle ana pencerelerin karşısında ve giriş tarafında yer alırlar. Başka bir işlevleri eyvan ve diğer odalar arasında ses yalıtımıdır. Bu büyük yüklüklere ek olarak özellikle ocakların iki yanında şamdanların, kap kacağın ve su testilerinin koyulduğu küçük gözler (nişler) yer alır.” [123]

Türk evinde ve odasında, “dolapların kuruluşunda çok ilginç bir başka yön daha vardır. Dolabın üst sınırı, insan elinin uzana bileceği yüksekliğin üzerine kesinlikle çıkmaz. Bu da bütün biçimsel değişimlere karşı, dolaplarda değişmeyen önemli bir boyut sorunu olduğunu gösterir, dolabın türü, biçimi ve boyutu her ne olursa olsun, tümünde değişmeyen tek ortak özellik budur. Yararlı üst sınır olan raf, genellikle dolabın da üst sınırındır.”

Resim 3. 2. 11. Kemaliye (Eğin) evinden yüklük örneği

'Kemaliye (Eğin) evinde “Yaklaşık 80x170 cm boyutlarındaki dolap bütününün yüksekliği; seki altında (yüklük ve gusülhane bölümünde) 200cm seki üstünde (dolap bölümünde) ise 150cm.yi geçmez. Kemaliye evlerinde tavana dek yükselen dolap biçimlenmesine rastlanmamıştır.” [124]

Kemaliye (Eğin) evinin ayrılmaz bir parçası olan yüklüklerde depolama işlevinin yanı sıra gusülhane adı verilen yıkanma eylemi için ayrılmış ıslak bir hacim bulunmaktadır. Gusülhane: Eski evlerde, içinde yıkanılabilir biçimde yapılmış küçük bölme.” [125] Olarak tanımlanmaktadır. Gusülhanelerin bazıları çinko kaplı bazıları da yalıtımsızdır.

“Kemaliye (Eğin) evinde, Yüklük ve kapı arasındaki duvar yüzeyi ise çiçeklik, lambalık adıyla anılan ahşap elemanların yalın bir bezeme anlayışı içinde yer aldığı görsel ve işlevsel panodur. Ayrıca çiçeklik üst sınırında kapıdan yüklüğe kadar oradan da pencere üst sınırına koşut tüm mekânı dolaşan raf ögesi: köşelerde

lambalık kapı üstünde veya arkasında şapkalık olacak biçimde genişleyerek yatay bir kuşak oluşturur. [126]

Resim 3. 2. 12. Kemaliye (Eğin) evinden yüklük örneği

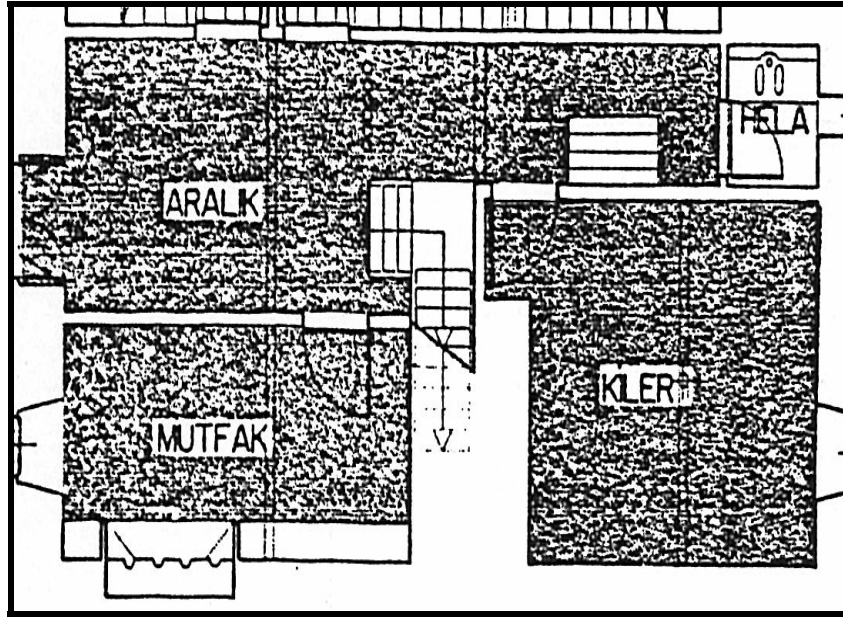
Resim 3. 2. 13. Kemaliye (Eğin) evinden yüklük örneği

3. 2. 5. Servis Mekânları

3. 2. 5. 1. Mutfaklar

Ateşin bulunması birlikte insanoğlu yiyeceklerini pişirmeye başlamış böylece ateş yerleri ve ocaklar ortaya çıkmıştır. Dış mekânda ocağın etrafında gelişen mutfak daha sonra mimarinin gelişimi ve yaşam şartlarının değişmesi ile iç mekâna girmiştir. Anadolu'da mutfak, kadınların günlük ihtiyaçlarını görmesi, suya yakın olması ve yangın tehlikesi nedeni ile genellikle iç avlu veya bahçelerde bulunmaktaydı.

Geleneksel Türk evinde "Mutfak genelde zemini taştan olan büyük, bir ocak ile birden fazla taşlığı bulunan, büyük, uzunlamasına ve süssüz bir hacimdir. Uzun bir tezgâh ve büyük küpler de bulunan mutfak kiler ve ambara bitişik yapılıdır, Eve kaba taş döşeli bir yolla bağlanırdı." [127]

Şekil 3. 2. 9. Kemaliye (Eğin) evlerinde mutfak [128]

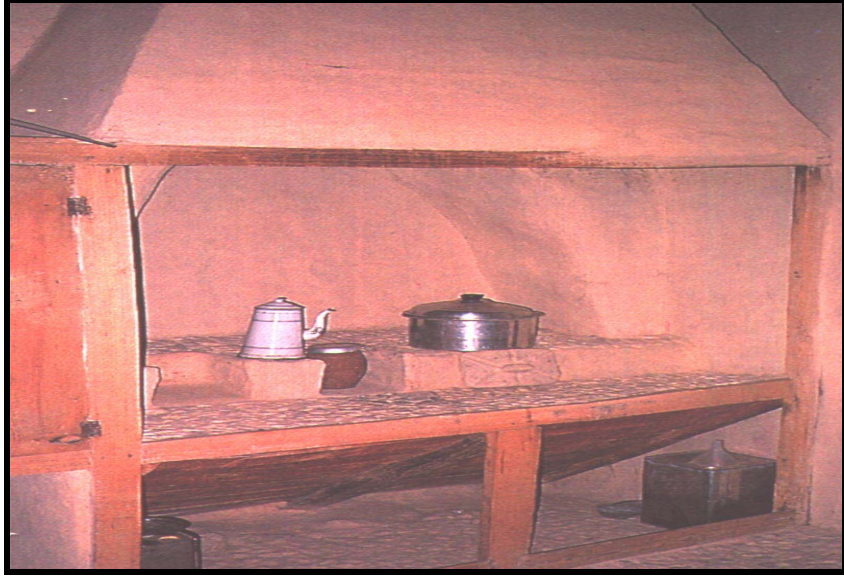
Kemaliye (Eğin) evlerinde yemek hazırlama ve pişirme eyleminin gerçekleştiği mutfaklar genellikle ana katta, sofa (aralık) ile bağlantılı evin manzaralı olan cephesine ters yönünde bulunmaktadır. Eğimin az olduğu zemin üstünde bulunan mutfak kısmının duvarları taştandır. Mutfak genellikle planda girişin solunda

bulunmaktadır. Mutfak da ana belirleyici pişirme eylemini gerçekleştirdiği ocak olup bunun dışında evye, dolap gibi sabit donatılar bulunmaktadır. Bu sabit donatılar sonradan eklemeye olmayıp binanın ana duvarları içine açılmış nişlerin içinde çözülmüştür. Geleneksel Türk evinde olduğu gibi Kemaliye evlerinde de mutfak da ocak iç mekânın ana belirleyicisidir. Ocağın yanında işlevsel olarak konumlanan yemek hazırlama bölümü bulunmaktadır ocak yer seviyesinde yükseltilerek kullanılmaktadır.

Geleneksel Türk evinde ilk olarak iç avlu ve bahçede gelişen mutfak biçimine Kemaliye evlerinde de rastlanmaktadır. "Özellikle büyük evlerde evin avlusunda yer alan kazanlık, tandır evi, tandır yeri, tandır damı olarak adlandırılan bölümlere de rastlanmaktadır. Mevsimlik yiyeceklerin hazırlanmasında veya düğün, sünnet vb. özel günlerde kullanılan bu mekânların sayısı *H.1291/1B74* tarihli Diyarbakır Salnamesinde 95 olarak verilmektedir." [128]

Resim 3. 2. 14. : Kemaliye (Eğir) evinde yemek pişirme bölümü

Resim 3. 2. 15. Kemaliye (Eğir) evinde yemek pişirme bölümü

3. 2. 5. 2. Kiler:

Geleneksel Türk evinde kiler, bakliyat ve tahıldan oluşan kuru gıdalar, kışlık olarak hazırlanan yiyecekleri (salça, turşu, makarna, reçel gibi) ve meyve, sebze, peynir gibi hazır gıdaları nemden ve kemirgen hayvanlardan koruyarak depolandığı alanlardır.

Kemaliye (Eğir) evlerinde kiler manzaralı alanın tam tersine evin giriş cephesinin bulunduğu zemin katta bulunur. Evde varsa ikinci bir mutfakla bağlantılıdır. Kemaliye evlerinde kiler Anadolu'daki bazı örneklerde olduğu gibi zeminden daha aşağı kotlarda bulunabilmektedir. Sıcaklığın belli seviyede bulunduğu bu alanlarda soğutma zeminden geçen su ile sağlanmıştır mekânın duvarları taştan olup havalandırma amaçlı pencerede bulunmaktadır.

Kemaliye evlerinde kilerler dışında Soğukluk adı verilen soğuk hava depoları bulunmaktadır.

Resim 3. 2. 16. Kemaliye evlerinde kiler örneği

Resim 3. 2. 17: Kemaliye evlerinde kiler örneği

3. 2. 5. 3. Islak Hacimler

Geleneksel Türk evinde ıslak hacim olarak hamam ve helâlar bulunmaktadır. Helâlar, abdesthane, kenef, yüznumara ve tuvalet olarak adlandırılmaktadır.

Geleneksel Türk evinde "Temizlik nedeniyle olduğu kadar kanalizasyon sistemine kolayca bağlayabilmek için helâlar genelde evlerin dışında yapılmıştır. Daha sonraki dönemlerde küçük helâlar hayatların bir köşesine ya da merdiven sahanlıklarına yapılmaya başlandılar. İç sofalı evlerin yaygınlaşmasından sonra helâlar merdivenlerin bir kenarına eyvanların içine yerleştirilmişlerdir." [129]

Kemaliye evlerinde de helâ sofanın (aralık) kısa kenarında dış cephe ile bağlantılı olarak bulunmaktadır. Ayrıca helâ bütün katlarda oturma eyleminin gerçekleştiği alanlarda bulunmaktadır.

Geleneksel Türk evinde yıkanma eyleminin yapıldığı alanlara gusülhane adı verilmektedir. Kemaliye evlerinde de Gusülhaneler yatak odalarındaki dolapların içinde yer alıp su dışarıda ısıtılarak bu alana taşınır. Gusülhanelerin zemini ahşabın zarar görmemesi için çinko kaplıdır.

3. 2. 5. 4. Dam

Kemaliye (Eğin) evlerinde Dam (Yetme) "Ana katın üstü eğimli bir çatı ile örtülmeyerek, kapalı ve açık mekânların örgütlenmesi sağlanmıştır. Yazlık yaşama ya da daha işlevsel bir yaklaşımla damdaki üretim eylemleri sırasında oturma ve kiler birimlerini içeren kapalı bölüm *Kaçak*"ın yanı sıra, yapı alanının yansından daha büyük bir bölümü *Yetme* adıyla açık mekân olarak düzenlenmiştir. Yetme yalnızca bir örtü ögesi değil, yaz boyunca meyve ve sebze kurutmaya yönelik işlemlerin sürdürüldüğü işlevsel bir mekândır. Özgün durumuyla günümüze hiç örneği kalmamasına karşın, kaçağın üstünün de önceleri seyyar merdivenle ulaşılan bir açık servis mekânı olduğu söylenmektedir." [129]

Resim 3. 2. 18: Kemaliye(Eğın) evinde yeni yapım bir dam

3. 2. 5. 5. Ahır ve Samanlık

Kemaliye'de (Eğın'de) hayvancılık ekonomik olarak uygulanmamaktadır. Hayvan yetiştiriciliği kişisel ihtiyaçlar doğrultusunda yapılmaktadır. Sütü için inek, koyun, keçi kümes hayvanları yük taşımak için ise at, katır ve eşek beslenir. Ahır bölümü evlerin zemin katında bulunmaktadır, samanlık ahırın bir köşesinde bulunmaktadır.

3. 3. Kemaliye (Eğin) Evlerinin, Yapı Elemanları ve Yapım Özellikleri

3. 3. 1. Yapım Teknikleri

Kemaliye’de (Eğin’de) arazi yapısı engebeli olduğundan ev yapılabilecek alanlar oldukça sınırlı olmuştur, bu sebeple arazinin ekonomik olarak kullanma zorluğu doğmuştur. Evler yamaca oturarak çok katlı olarak dikeyde inşa edilmiştir.

Kemaliye evleri, topografya yapısına uygun olarak konumlanmış ve *mağ* adı verilen, 3–3,5 metrelik aks sistemiyle yapılmıştır. Kemaliye evleri Hımiş yapım tekniğindeki inşa edilmiştir. Hımiş Türk Dil Kurumu Güncel Sözlükte, Ağaç çatkılarının arasına kerpiç doldurularak yapılmış duvar veya bina olarak tanımlanmaktadır. Geleneksel bir yapım tekniği olan hımişli yapım tekniğinde duvarlar içeriden ve dışarıdan kireçli ya da topraklı sıva ile doldurulur.

Kemaliye (Eğin) evlerinin inşasında moloz taş, ahşap ve kerpiç kullanılır. Moloz taş yöreden elde edilip, yapıda kullanılan ahşap meyve ağaçları (dut, ceviz) ve çam ağacı kullanılmıştır. Yoğun biçimde kullanılan çam ve ceviz tomruklarının komşu yörelerden Fırat suyu ile getirildiği söylenmektedir.

Resim 3. 3. 1: Kemaliye (Eğin) evlerinden örnek

Evlerin taban ve alt kat ana kat düzeyine kadar moloz taşla örülüp aralarında ahşap hatıllar bulunmaktadır. Ana kat ve kaçak kat ise ahşap karkas sitemle yapıлып, karkas

sistem kerpiç ile doldurulmaktadır. Çatısı örtülen yapıda demir pencere parmaklıklarında tamamlayıcı süs unsuru olarak uygulanmıştır.

Kemaliye evlerinde oldukça yoğun bir biçimde kullanılan ahşap malzeme yapının iskeletinde, iç mekânında, sabit donatılarda ve cephe kaplaması olarak kullanılmıştır bu sebeple Kemaliye (Eğın) evlerinin maliyeti yüksek olmuştur.

V.Cuninet' in "ülke için bu rakam oldukça büyük bir miktardır vurgulamasıyla verdiği 3–5000 lira ev değeri, halkın ekonomik gücünün göstergesi olarak da bir sonuç niteliği taşımaktadır." [130]

Resim 3. 3. 2: Kemaliye (Eğın) evlerinden örnek

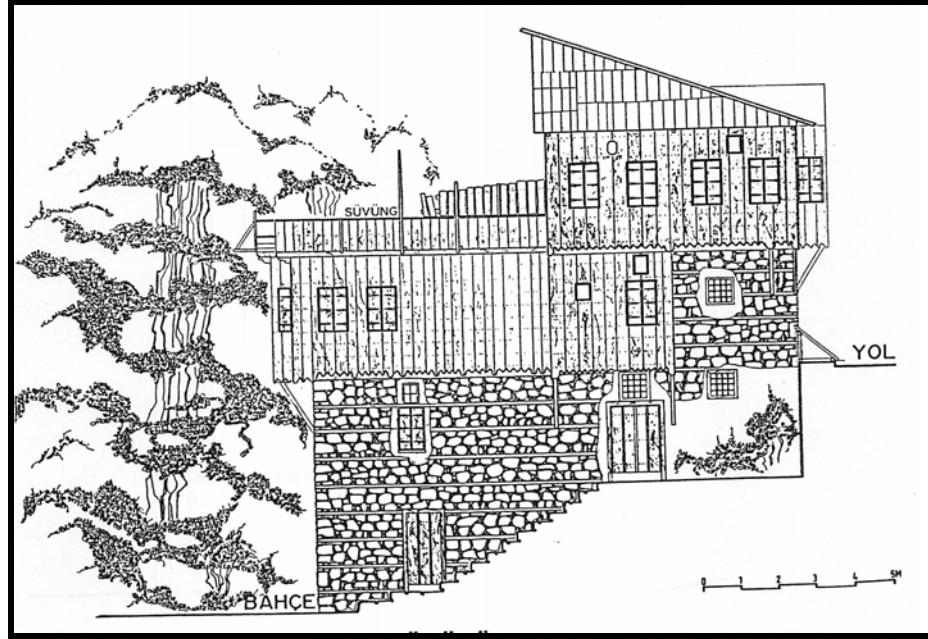

Resim 3. 3. 3: Kemaliye (Eğın) evlerinden örnek

3. 3. 2 Yapı Elemanları

3. 3. 2. 1. Duvarlar

Kemaliye (Eğin) evlerinin duvarları taş ve ahşap malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Eğimi arazi üzerine kurulan evlerde, bahçeden ana katın döşemesine kadar olan, alt katın duvarları moloz taştan inşa edilip, örülen taş duvarın arasına belirli aralıklarla hatıllar atılmaktadır. Ana katta vadiye bakan ve divanhanenin bulunduğu cephe ile yan cepheler ahşap karkas sistemden oluşup içi kerpiç doldurularak inşa edilmiş dış yüzey ahşapla kaplanmış iç yüzeye ise sıva yapılmıştır. Ana katın giriş cephesi genellikle taştan inşa edilmiş, ana katın üzerinde bulunan kaçak kat ise yine kerpiç dolgulu ahşap sistemle inşa edilmiştir. Kemaliye (Eğin) evlerinde, çıkımlar ahşap karkas sistemde yapılarak, çıkımlar ahşap payandalarla desteklenmiştir.

Şekil 3. 3. 1: Kemaliye (Eğin) evlerinin mimari görünüşü [131]

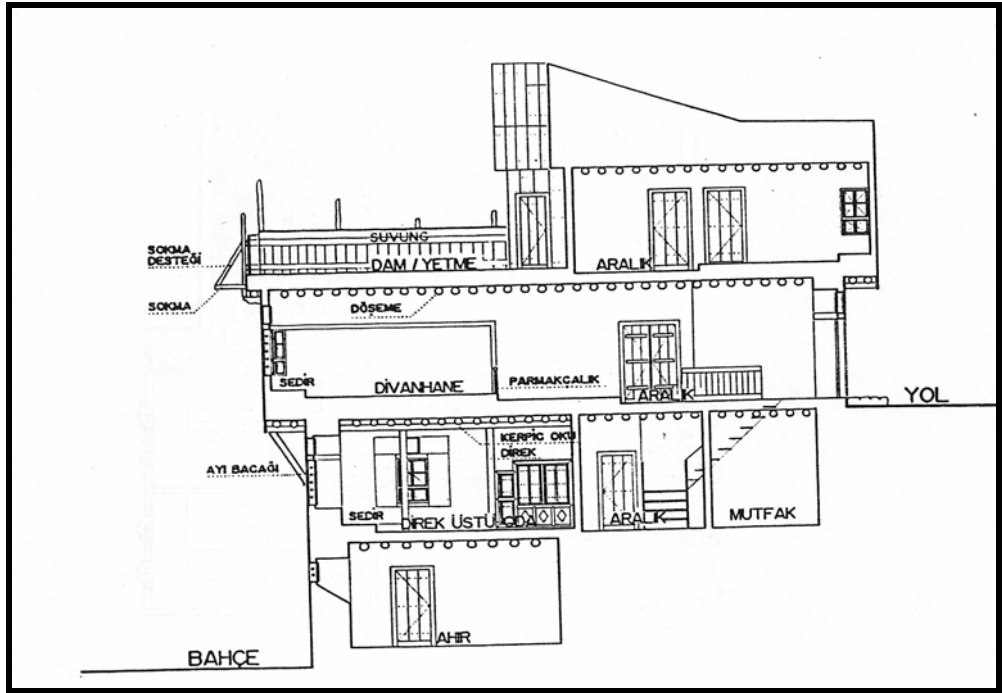
Resim 3. 3. 4. Kemaliye (Eğir) evlerinin duvarlarından görünüş

Resim 3. 3. 5. Kemaliye (Eğir) evlerinin duvarlarından görünüş

3. 3. 2. 2. Döşemeler

Kemaliye (Eğin) evinde döşeme malzemesi taş ve ahşaptır. Zemin katı taş döşeli olan evlerde servis mekânının bulunduğu ve zemine oturan alt kattın döşemesi ile ana katın döşemesi taştır. alt katın zemin kat üstüne gelen döşemesi ve diğer katların döşemeleri ahşaptır. Seki üstü bölümünde yükseltilmiş döşeme bulunmaktadır. Kemaliye (Eğin) evinde tavanlarda süslemeler bulunmamaktadır.

Şekil 3. 3. 2: Kemaliye (Eğin) evinden kesit[132]

3. 3. 2. 3. Merdivenler

Geleneksel Kemaliye (Eğin) evinde merdiven sofanın (Aralık) bir parçasıdır. Mekân örgütlenmesindeki yeri giriş aralık ve divanhane arasındadır. Evin girişinde bulunan merdiven alt kat ve kaçak kata olan düşey sirkülasyonu sağlar. Genellikle tek kollu olan merdivenler aralığın (sofanın) kısa kenarına paralel olarak konumlanmıştır.

Kemaliye (Eğin) evlerinde merdivenler evin içinde sadece aralıkla ilgili olup mekânları sınırlandırmaktadır. Ahşap malzemeden üretilen merdivenler genelde basit ve gösterişten uzaktır, süs ögesi korkuluklarda kullanılmış, ayrıca merdivende riht tahtası bulunmamaktadır. İç mekândaki monotonluğu bozan merdivenler işlevsel

olarak ön plana çıkmaktadır.

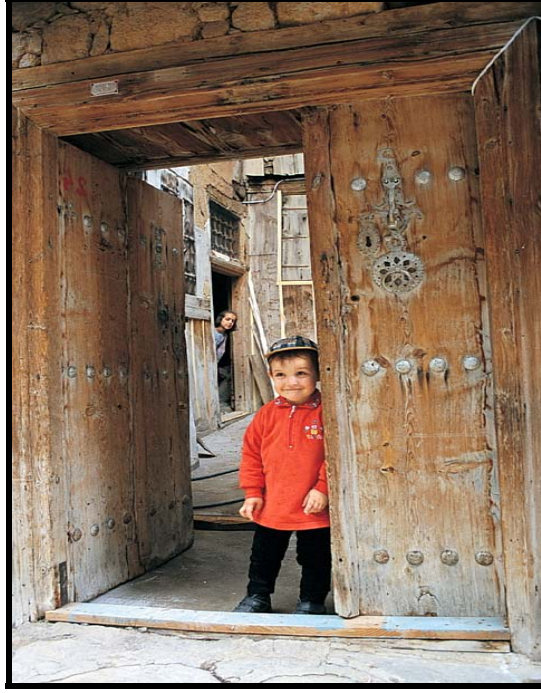
3. 3. 2. 4. Kapılar

Kemaliye (Eğir) evlerinde dış kapı yapının giriş aksının ortasına oturtulmaktadır, daha büyük hacimdeki evlerde ise haremlik ve selamlık olmak üzere iki giriş bulunmaktadır. Evlerde dış kapı genelde çift kanatlı iç mekâna ışık almak için üzerinde pencere bulunup dış kapı ahşaptan imal edilmektedir dış kapının en önemli aksesuarı Kemaliye (Eğir) yöresinde geleneksel sanatlar içinde oldukça ileri durumda olan kapı tokmaklarıdır.

İç kapılar ise tek kanatlı olup genelde genişliği 90cm yüksekliği ise diğer Anadolu evlerinde olduğu gibi alçaktır. İç mekânda kapılar aralık bölümünden odalara açılmakta, ahşaptan imal edilen kapılar üzerinde metal kulpları bulunup oldukça sadedir.

Resim 3. 3. 6. Kemaliye (Eğir) evlerinde dış kapı örneği

Resim 3. 3. 7. Kemaliye (Eğin) evlerinde dış kapı örneği [132]

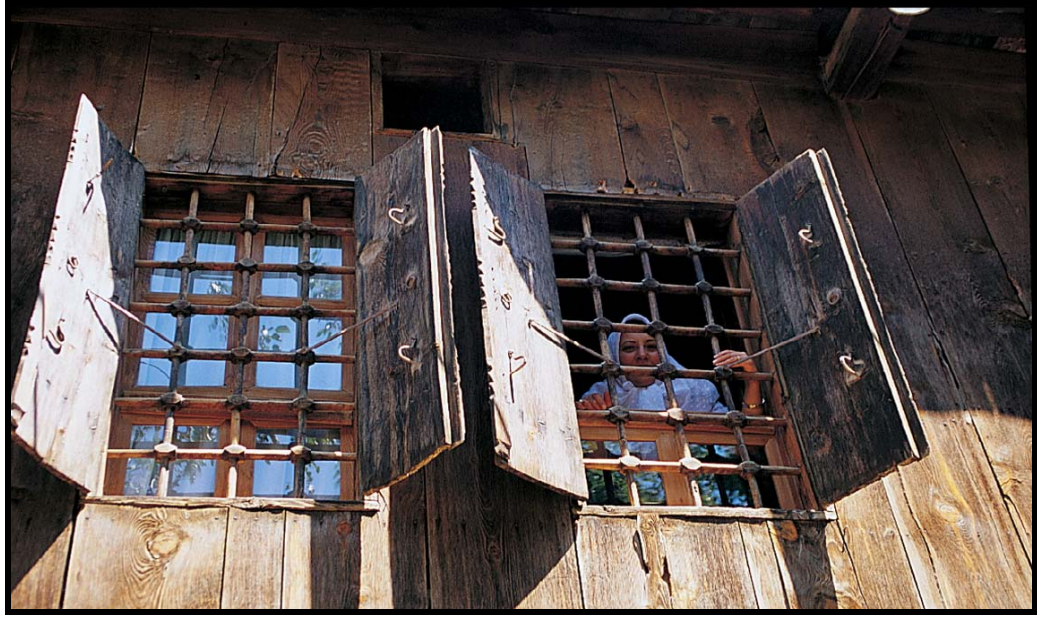

Resim 3. 3. 9. Kemaliye (Eğin) evlerinde dış kapı örneği [132]

3. 3. 2. 5. Pencereleler

Kemaliye (Eğin) evlerinde pencere düzenleri bulunduğu yüzeyde oransal olarak bölünmektedir. Ana katta bulunan ön cephede divanhane ve odalarda genelde pencereler 3 sıra şeklinde ve ritmik olarak sıralanmıştır, ana katın yan cephelerinde ise pencereler 2 sıra şeklindedir. Alt katta taş duvarlar üzerinde bulunan pencereler duvardan iç mekâna boşluk oluşturmakta pencere ise dış yüzeyde bulunmaktadır taş yüzeyde açılan pencereler üst kattaki üç pencere yerine tek pencere şeklinde bulunmaktadır alt katın yan cephesinde ise yine tek pencere bulunmaktadır.

Kemaliye (Eğin) evlerinde, "Oturma mekânlarındaki pencere genişliklerinin 70 – 80 cm yüksekliklerinin ise 110 – 130 cm arasında değıştiğı saptanmıştır. Taş duvarlarda ise pencere boşlukları iç yüzde genişlikleri ve yükseklikleri 180 cm ye ulaşan boyutlardadır... Kemaliye evlerindeki pencere boşluğu üç öğeden oluşur: pencere, şebeke, kepenk. (Çok ince kesitli 52.5cm x 3.5 cm)" [133]

Resim 3. 3. 4: Kemaliye (Eğin) evlerinde pencere ve kepenk

Kemaliye evlerinde İklimsel özelliklerden dolayı soğuk günlerde kepenkler kapalı biçimde tutulmaktadır. Kepeklerin kapalı olduğu dönemde aydınlatma görevini genellikle 20x30 ebatlarında bulunan tepe pencereleri sağlamaktadır. Tek parçadan oluşan tepe pencereleri süslemelidir, aydınlatma işlevinin yanı sıra havalandırma

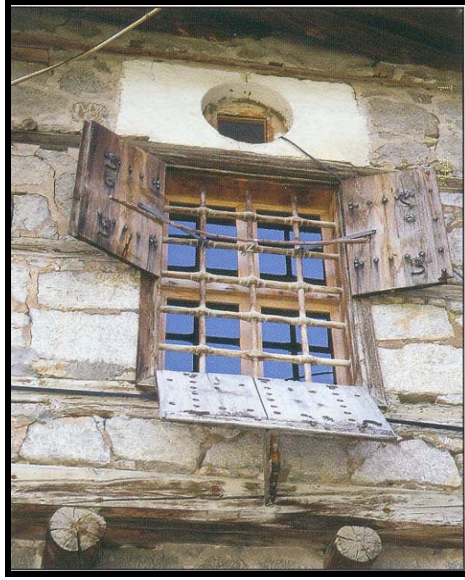

işlevi de görmektedir.

Kepenler bir modülden oluşup kanatlar birbirine eşittir. Kepenkler iki kanatlı, iki kanatlı kepengin ikiye bölünmüşü olan 4 kanatlı kepenk ve alt kısımda bulunan ve aşağı doğru açılan üç kanatlı kepenkler bulunmaktadır

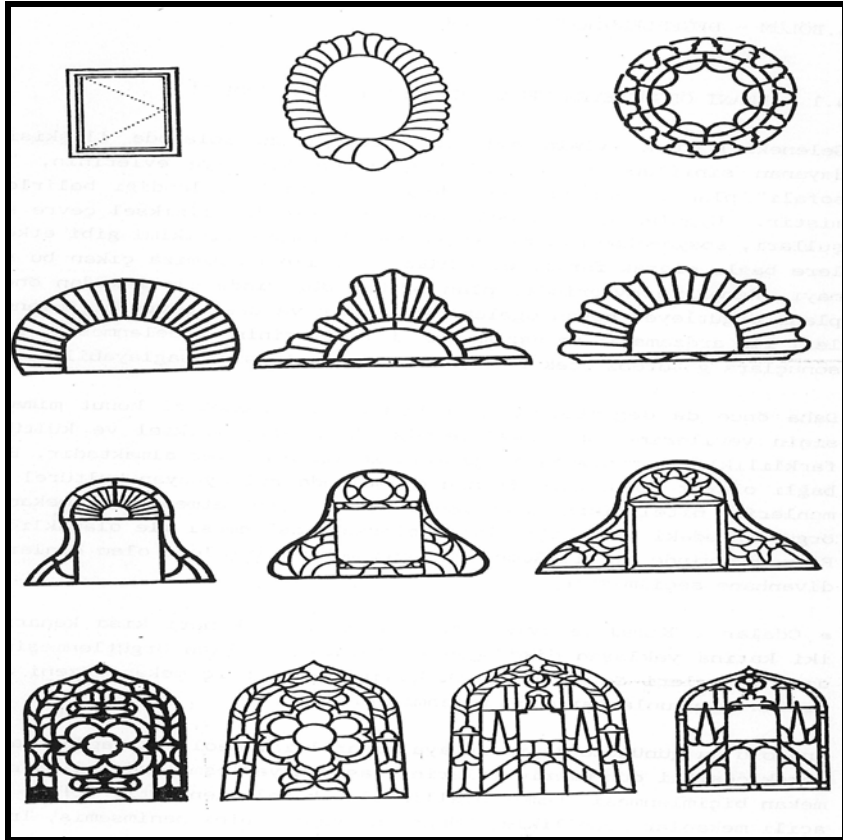
Resim 3. 3. 5 Kemaliye (Eğir) evlerinde pencere ve kepenk

Resim 3. 3. 7 Kemaliye (Eğir) evlerinde pencere ve kepenk

Resim 3. 3. 6: Kemaliye (Eğın) evlerinde tepe penceresi örneği

Şekil 3. 3. 3: Kemaliye (Eğın) evlerindeki tepe pencere örnekleri [132]

SONUÇ

Medeniyetlerin başlangıcından beri İnsanoğlunun en önemli gereksinimlerinden biriside barınma ihtiyacı olmuştur. Bu gereksinim tarih boyunca, topografya, iklimsel ve kültürel farklılıklar ile şekillenerek gelişmiş, İlk yerleşimler mağara gibi tabiatta hazır ortamlarda oluşurken daha sonra yerleşik yaşama başlayan insanoğlu doğa ile mücadele içerisinde girerek arazi ve iklim koşuluna göre yaşam alanını biçimlendirmiştir.

Yüzyılların kültürel birikimini barındıran ülkemizde, barınmanın gerçekleştiği konutun gelişimine baktığımızda Anadolu'nun mimari geleneğinde üretilen evlerin, fiziksel koşullar ve kültürel özellikler ile yöresel yaşam biçimlerine göre şekillendiğini görmekteyiz. Bu tasarım anlayışında oluşturulan evlerde, güneş ve rüzgâr gibi tabiat şartlarına göre yapının formu ve cephe özellikleri, mekân örgütlenmesi ve plan tipolojisi ile iç iklim koşulları yaratılmıştır.

Geleneksel konutlarda yapı malzemesi, bulunduğu bölgenin yerel değerleri ve dokusu ile bütünleşmiş örneğin; iç bölgelerde taş ve kerpiç, nemli iklimin hakim olduğu Karadeniz bölgesinde ahşap, sıcak iklim bölgesi olan Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde ise yine taş ağırlıklı yapı sistemleri kullanılarak, bu yapıım teknikleri ile geleneksel Anadolu konut kültürünün oluştuğu görülmektedir.

Toplumları bir arada tutan ve farklı kılan özelliklerinin başında kültürleri, gelenek ve göreneklere gelmektedir. Anadolu tasarım mirasının bir parçası olan geleneksel Türk evinin oluşumunda fiziksel koşullar ile birlikte sosyal ve kültürel detaylarda tasarıma yön vermiştir.

Kültürel kimliğinin önemli unsurlarından biriside mimaridir. Oluşturulan kentler ve bu kentlerdeki mimari doku, askeri, dini ve sivil mimari örnekler topluluğun sosyal ve kültürel yapısı hakkında bilgiler vermektedir. Yüzyılların kültürel birikimini barındıran Anadolu'nun pek çok yöresinde farklı kültürlerin izlerini taşıyan tarihi eserler ve Osmanlı döneminin mimari dokusunu yansıtan ve günümüzde de yaşatılan yerleşim alanları bulunmaktadır. Doğu Anadolu bölgesinde bulunan ve köklü bir tarihi geçmiş ve eşsiz doğal güzelliklere sahip olan Kemaliye'de (Eğin'de) bu alanlardan birisidir.

Kemaliye (Eğin) bulunduğu konum ve kozmopolit yapısı ile hareketli bir geçmişe sahip olmuştur. Bu birikim ile de yörede kendine has bir kültürel yapı oluşmuştur.

Kent kültürünü oluşturan en önemli öğelerden biriside evlerdir. Kemaliye (Eğin) kültüründe de evlerin önemli bir yeri bulunmaktadır, Bu evler mimarlık mirasının bir

parçası olmanın yanı sıra şiirlere, hikâyelere, türküleri konu olarak kent hafızasında geçmişin izlerini taşımaktadır.

Fırat'ın kolu olan karasu vadisinde kurulan Kemaliye'de (Eğ'in'de) şehirleşme olumsuz arazi şartları nedeniyle suyun kenarındaki yamaçlarda konumlanmıştır. Yerleşime uygun arazinin yetersizliği, eğimli yapı yörede evlerin tasarımına yön vererek, çok katlı ve işlevin katlara göre değiştiği plan tiplerinin doğmasına sebep olmuş, Yapı malzemesi olarak da yerel malzemeler kullanılmıştır.

Karasal iklimin hüküm sürdüğü yörede kışlar oldukça sert geçtiğinden evlerde, geleneksel Türk evinin plan tiplerinden olan iç sofalı plan tipi görülmektedir. Arazi ve iklimsel verilerin yanı sıra ilçenin sahip olduğu kültürel yapı ile de şekillenen Kemaliye evlerindeki temel özelliklerden biriside evlerin Fırat'a bakan ve sokağa çıkma yapan divanhane bölümüdür.

Kemaliye evlerinde iç mekân oldukça sadedir. İç sofa evin merkezini oluşturmaktadır. Sofaya açılan odalarda, sedir, yüklük, ocak ve gusülhane gibi elemanlar bulunmakta bu mekânlar işlevlerine göre de katlara yayılmaktadır. Kemaliye eğ'in evlerinin önemli yapı elamanları; yöresel işçiliği ile öne çıkan kapı tokmakları ve mekândaki iç iklim koşullarının oluşmasında önemli bir görev üstlenen tepe pencereleridir. Bütün bu veriler ışığında Kemaliye (Eğ'in) bazı yerel farklılıklar dışında geleneksel Türk evi niteliğini göstermektedir.

Günümüzde Kemaliye (Eğ'in) Çekül vakfının yürüttüğü 7 bölge 7 kent isimli proje kapsamında koruma altına alınmıştır. Yerel yönetiminde çabalarıyla kentteki tarihi yapılar restore edilerek Kemaliye(Eğ'in) evleri ve kültürü yaşatılmaya ve gelecek kuşaklara aktarılmaya çalışılmaktadır.

KAYNAKLAR

- [1] Anadolu Uygarlıkları Görsel Anadolu Tarihi Ansiklopedisi, Cilt: 1 s,12
- [2] <http://www.anadolumedenyetlerimuzesi.gov.tr>
- [4] <http://www.anadolumedenyetlerimuzesi.gov.tr>
- [6] Anadolu Uygarlıkları Görsel Anadolu Tarihi Ansiklopedisi, Cilt: 1 s,12,13
- [7] MUTLU, B., 2001, Mimarlık Tarihi Ders Notları 1.Mimarlık Vakfı Enstitüsü Yayınları, İstanbul s.9
- [8] <http://www.anadolumedenyetlerimuzesi.gov.tr>
- [9] Anadolu Uygarlıkları Görsel Anadolu Tarihi Ansiklopedisi, Cilt: 1 s,15
- [10] <http://www.anadolumedenyetlerimuzesi.gov.tr>
- [11] Anadolu Uygarlıkları Görsel Anadolu Tarihi Ansiklopedisi, Cilt: 1 s,60
- [12] <http://www.anadolumedenyetlerimuzesi.gov.tr>
- [13] <http://www.anadolumedenyetlerimuzesi.gov.tr>
- [14] Anadolu Uygarlıkları Görsel Anadolu Tarihi Ansiklopedisi, Cilt: 1 s,60
- [15] AKURGAL, E., Anadolu Uygarlıkları, TÜBİTAK Yayınları
- [16] Anadolu Uygarlıkları Görsel Anadolu Tarihi Ansiklopedisi, Cilt: 1 s,20
- [18] KUBAN, D., *Çağlar Boyunca Türkiye Sanatının Ana Hatları* Anadolu Yunan ve Roma Çağı Sanatı, Remzi Yayınları, İstanbul
- [21] SÖZEN, M., 2001, *Türklerde Ev Kültürü*, Doğan Kitapçılık AŞ, s:81
- [22] Efes Rehberi, 2000
- [23] KUBAN. D., 1995. Hayatlı Türk evi, ,Eren Yayıncılık, İstanbul, s.17
- [24] SOYSAL: 23–24
- [25] RICE 1998:176–195
- [26] KUBAN. D., 1995. Hayatlı Türk evi, ,Eren Yayıncılık, İstanbul, s 29
- [27] SÖZEN, M., 2001, *Türklerde Ev Kültürü*, Doğan Kitapçılık AŞ, s:81
- [28] KÜÇÜKERMEN, Ö., 1985. Kendi Mekânının Arayışı İçinde Türk Evi, T.T.O.K Yayınları, s:53,
- [29] SÖZEN, M., 2001, *Türklerde Ev Kültürü*, Doğan Kitapçılık AŞ, s:82
- [30] <http://ansiklopedi.turkcebilgi.com>
- [31] SÖZEN, M, *Türklerde Ev Kültürü*, DK, Yayınları s.31 İstanbul, 2001
- [32] <http://www.arkitera.com>
- [33] SÖZEN, M., *Türklerde Ev Kültürü*, DK, Yayınları s.30 İstanbul, 2001
- [34] <http://www.istanbul.edu.tr>
- [35] SÖZEN, M., *Türklerde Ev Kültürü*, DK, Yayınları s.31 İstanbul, 2001

- [36] <http://www.istanbul.edu.tr>
- [37] SÖZEN, M, Türklerde Ev Kültürü, DK, Yayınları s.31 İstanbul, 2001
- [38] <http://www.kenthaber.com>
- [39] ERGİN, Y. N., “Tepe Pencere Evler Üzerine Bir Arastırma”, Yüksek Lisans Tezi,
- [40] ÜNÜGÜR, M.,1979
- [41] ERUZUN, C, SÖZEN, M.,1996 Anadolu'da Ev ve İnsan, Emlak Bankası Yayınları İstanbul
- [42] SÖZEN, M, Türklerde Ev Kültürü, DK, Yayınları s.94 İstanbul, 2001
- [43] <http://www.kenthaber.com>
- [44] ERUZUN, C, SÖZEN, M.,1996, Anadolu'da Ev ve İnsan, Emlak Bankası Yayınları İstanbul
- [45] <http://www.cekulvakfi.org.tr>
- [46] SALBACAK, S., 2008 “Yayla Turizminde Sürdürülebilir Konaklama Tesisleri”, Turizm ve Mimarlık Sempozyumu, Antalya, 31 Ekim - 02 Kasım, s.155-160
- [47] ERUZUN, C, SÖZEN, M.,1996. Anadolu'da Ev ve İnsan, Emlak Bankası Yayınları İstanbul
- [48] <http://www.safranboluevleri.net>
- [49] <http://www.amasya.gov.tr>
- [50] GÜR, Ö. Ş., 2000, *Doğu Karadeniz Örneğinde Konut Kültürü*, Yem Yayınları, s.128-130, İstanbul
- [51] Giresun mimarlar odası arşivi
- [53] <http://www.gaziantepkulturturizm.gov.tr>
- [55] <http://www.mardinkulturturizm.gov.tr>
- [56] GÜNDOĞDU, H., Genel Özellikleri ile Erzurum Evleri
- [57] <http://www.sermimar.net>
- [58] www.e-sosder.org
- [59] KÜÇÜKERMEN, Ö., 1985. Kendi Mekânının Arayışı İçinde Türk Evi, T.T.O.K Yayınları, s:53,
- [60] SÖZEN, M. (2001), *Türklerde Ev Kültürü*, Doğan Kitapçılık AŞ, s:81
- [61] Güncel Türkçe Sözlük
- [62] BSTS / Güzel Sanatlar Terimleri Sözlüğü 1968
- [63] Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü

- [64] KÜÇÜKERMEN, Ö., 1985. Kendi Mekânının Arayışı İçinde Türk Evi, T.T.O.K Yayınları, s:53,
- [65] KUBAN. D., 1995. Hayatlı Türk evi, ,Eren Yayıncılık, İstanbul, s.47
- [66] ELDEM.Hakkı S., 1984,Türk Evi Osmanlı Dönemi, c1, İstanbul, s.17
- [67] SÖZEN, M., 2001. Türklerde Ev Kültürü, DK, Yayınları, İstanbul, s.85
- [68] ELDEM.Hakkı S., 1984.Türk Evi Osmanlı Dönemi, c1, İstanbul, s.17
- [70] SÖZEN, M., 2001. Türklerde Ev Kültürü, DK, Yayınları, İstanbul, s.86
- [72] SÖZEN, M, Türklerde Ev Kültürü, DK, Yayınları s.86 İstanbul, 2001
- [73] <http://www.kultur.gov.tr>
- [76] ELDEM.Hakkı S., 1984.Türk Evi Osmanlı Dönemi, c1, İstanbul, s.26
- [78] <http://www.ustunalsac.com>
- [79] GÜNAY. R., 1998, Türk Ev Geleneği Ve Safranbolu Evleri, Yem Yayınları, İstanbul,
- [80] <http://www.kultur.gov.tr>
- [81] KARİPTAŞ, S, F, BODUROĞLU, Ş, SARIMAN, S. 2010 “Geleneksel Türk Evinin Sürdürülebilir Tasarım Kriterleri Bağlamında Değerlendirilmesi” Uluslararası Ekolojik Mimarlık ve Planlama Sempozyumu, Antalya, 22-25 Ekim
- [86] ŞİMŞEK, M., 1996. “Doğu Anadolu Coğrafyasında Kemaliye (EğİN)”Her Yönüyle Kemaliye (EğİN), T.C Kemaliye Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği Yayını, İstanbul, s.71-72
- [87] Akpınar, E., 2004. Doğu Anadolu Bölgesinde Alternatif Turizm Merkezi Olmaya Aday Bir İlçe: Kemaliye, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, c.6 s.2: ss. 213
- [88] Aksın, A., 2003. XIX Yüzyılda EğİN(İdari, Fiziki, Sosyal ve İktisadi Yapı),Kemaliye (EğİN) Kültür Turizm ve Folklor Derneği Kültür Yayını, İstanbul, s.17
- [89] Divan-ı Lügat-ü- Türk'ün Türk Dil Kurumu 1986 Baskısı, c.1. s. 77–78, c. 4, s.171
- [90] ŞAPOLYO,B, E., EğİN Düğünleri ve Şarkıları Kitabından Arapça Yazılı Nüshası. Basın Müzesi'nde saklı Kemaliye (EğİN) Arşivi'nden alınmıştır.
- [91] İslâm Ansiklopedisi. c.4, s.195
- [92] <http://www.Kemaliye.gov.tr>
- [93] İslâm Ansiklopedisi. c.4, s.195
- [94] <http://www.Kemaliye.gov.tr>

- [95] Her Yönüyle Kemaliye (Eğin), 1996. T.C Kemaliye Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği Yayını, İstanbul, s.27
- [97] KARAKAŞ, E., 2004. Kemaliye'nin Kuruluşu, Gelişmesi ve Fonksiyonel Özellikleri. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 2, Sayfa: 19–48
- [98] Her Yönüyle Kemaliye (Eğin), 1996. T.C Kemaliye Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği Yayını, İstanbul, s.32
- [99] AKSIN, A., 2003. XIX Yüzyılda Eğin(İdari, Fiziki, Sosyal ve İktisadi Yapı), Kemaliye (Eğin) Kültür Turizm ve Folklor Derneği Kültür Yayını, İstanbul, s.25
- [100] <http://www.kemaliye.gov.tr>
- [101] AKSIN, A., 2003. XIX Yüzyılda Eğin(İdari, Fiziki, Sosyal ve İktisadi Yapı),Kemaliye (Eğin) Kültür Turizm ve Folklor Derneği Kültür Yayını, İstanbul, s.35
- [102] KARAKAŞ, E., 2004. Kemaliye'nin Kuruluşu, Gelişmesi ve Fonksiyonel Özellikleri. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 2, Sayfa: 19–48
- [104] ALPER, B.,1996, *Kemaliye Evleri*, Her Yönüyle Kemaliye (Eğin), T.C Kemaliye Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği Yayını, s:156
- [105] AKPINAR, E., 2004. Doğu Anadolu Bölgesinde Alternatif Turizm Merkezi Olmaya Aday Bir İlçe: Kemaliye, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, c.6 s.2: s. 214
- [106] Evliya Çelebi Seyahatnamesi Üçdal Neşriyat, İstanbul 1986, c.3–4, s.169
- [107] 1310 Tarihli Mamûratü'l Aziz Salnamesi, Vilayet Matbaası, 1330.s.70
- [108] <http://www.kultur.gov.tr>
- [109] <http://www.kemaliye.gov.tr>
- [110] <http://www.kemaliye.gov.tr>
- [111] ALPER, B., 1996, *Kemaliye Evleri*, Her Yönüyle Kemaliye (Eğin), T.C Kemaliye Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği Yayını, s:173
- [112] ALPER, B., 1990. Kemaliye(Eğin)Yerleşme Dokusu ve Evleri Üzerine bir Araştırma, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [113] KUBAN. D., 1995, Hayatlı Türk Evi, Eren Yayıncılık, İstanbul, s. 111.112
- [114] KÜÇÜKERMEN, Ö.,1985, *Kendi Mekânının Arayışı İçinde Türk Evi*, T.T.O.K Yayınları, s:63
- [115] ALPER, B., 1990. Kemaliye(Eğin)Yerleşme Dokusu ve Evleri Üzerine bir Araştırma, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [116] ALPER, B., 1990. Kemaliye(Eğin)Yerleşme Dokusu ve Evleri Üzerine bir Araştırma, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- [117] ALPER, B., 1996, *Kemaliye Evleri*, Her Yönüyle Kemaliye (Eğin), T.C Kemaliye Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği Yayını, s:180
- [119] ALPER, B., 1996, *Kemaliye Evleri*, Her Yönüyle Kemaliye (Eğin), T.C Kemaliye Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği Yayını, s:180
- [120] Güncel Türkçe Sözlük
- [122] Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü
- [123] KUBAN. D., 1995, Hayatlı Türk Evi, Eren Yayıncılık, İstanbul, s.117
- [124] ALPER, B., 1990. Kemaliye(Eğin)Yerleşme Dokusu ve Evleri Üzerine bir Araştırma, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [125] Güncel Türkçe Sözlük
- [126] ALPER, B., 1990. Kemaliye(Eğin)Yerleşme Dokusu ve Evleri Üzerine bir Araştırma, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [127] KUBAN. D., 1995, Hayatlı Türk Evi, Eren Yayıncılık, İstanbul, s.152
- [128] ALPER, B., 1990. Kemaliye(Eğin)Yerleşme Dokusu ve Evleri Üzerine bir Araştırma, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [129] KUBAN. D., 1995, Hayatlı Türk Evi, Eren Yayıncılık, İstanbul, s.154
- [129] ALPER, B., (1996), *Kemaliye Evleri*, Her Yönüyle Kemaliye (Eğin), T.C Kemaliye Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği Yayını, s:180
- [130] ALPER, B., 1990. Kemaliye(Eğin)Yerleşme Dokusu ve Evleri Üzerine bir Araştırma, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [133] ALPER, B., 1990. Kemaliye(Eğin)Yerleşme Dokusu ve Evleri Üzerine bir Araştırma, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ:

06 Mart, 1980'de İstanbul'da doğdu. İlk orta lise eğitimini İstanbul'da tamamlayarak Haliç Üniversitesi Mimarlık Bölümüne girerek 2005 yılında mezun oldu. 2007 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İç Mimarlık Anabilim Dalında yüksek lisansa başladı. Halen 2005 yılında atandığı Haliç Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümünde, Araştırma Görevlisi kadrosunda görev yapmaktadır.